

ป้าวความเคลื่อนไหว

แหล่งข่าวภาวะสังคมไตรมาส 3/2547

เมื่อเร็วๆ นี้ ดร. คำพัน กิตติคำพัน เลขาธิการฯ พร้อม คณะผู้บริหาร สศช. ร่วมกันแถลงข่าว “รายงานภาวะสังคมไตรมาส 3/2547” แก่ผู้สื่อข่าว ณ ห้องประชุมเดช สนิทวงศ์ สศช. พบว่ากลุ่มนักเรียนและนักศึกษานิยมบริโภคอาหารเสริมมากถึงร้อยละ 25.1 โดยเหตุผลของการบริโภคร้อยละ 45.2 เพื่อคุณน้ำหนักและลดความอ้วน และร้อยละ 36.2 เพื่อบำรุงร่างกาย

แหล่งข่าวผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยไตรมาส 3/2547

เมื่อเร็วๆ นี้ ดร. คำพัน กิตติคำพัน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แหล่งข่าวแก่สื่อมวลชนเรื่อง “ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (จีดีพี) ไตรมาสที่ 3/2547” ว่า เศรษฐกิจไทยยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราร้อยละ 6.0 ชະลองเล็กน้อยจากร้อยละ 6.4 ในไตรมาสที่แล้ว เป็นผลมาจากการค่าน้ำมันที่ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ไตรมาสก่อน

สศช.จัดนิทรรศการ “พลังแห่งความรู้... ห้องสมุดสุริyanuvat”

เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2547 ดร. คำพัน กิตติคำพัน เลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เป็นประธานในพิธีเปิดนิทรรศการ “พลังแห่งความรู้... ห้องสมุดสุริyanuvat” ณ ห้องประชุมสังคม อาคาร 4 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยมีผู้ให้เกียรติเข้าร่วมในพิธีเป็นจำนวนมาก อาทิ ศ.ดร. สิปปันนท์ เกตุหัต อธีดีประทานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดร. ทนง พิทยะ ประธานกรรมการฯ ปัจจุบัน อาจารย์พันธุ์สกัด วิญญุตต์ ประธานที่ปรึกษาโนยากรัฐมนตรี บรรณาธิการชื่อดัง ที่ร่วมงานในห้องสมุดสุริyanuvat ประชุมที่ประชุมที่สศช.

ຂារ សគខ. វេរមទុកក្នុងតាមគគិត វគ្គផើនីតេងពី

ดร. อำนวย กิตติ์อำนวย เลขานุการคณบดี กรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำคณะกรรมการ
ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ศศช. ทอกด้วยความมั่นคง ณ
วัดโพธิ์แดง ได้ บ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา และ^๑
เข้ามัสการและสนทนาร่วมกับพระครูสุวัฒน์ศิล
ลังกร (พระสมบุญ สุวัฒโน) เจ้าอาวาส และทราบ
หลวงพ่อสดอดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิ์แดง ได้ พระนัก
พัฒนาที่ชาวพุทธมีความเคารพศรัทธาอย่างซึ้ง
มรณภาพแล้ว สรีระไม่เน่าเปื่อย จากนั้นเข้า
มัสการพระปะรภากาน ณ พระอุโบสถ ทำทานให้
อาหารปลาริเวนศala rim แม่น้ำหน้าวัด โดยชาว
ศศช. ได้วรทำบุญเป็นเงิน 252,620 บาท

ພລເຂດເປຣມາ ມອບຮາງວັລຜູ້ຂະນະ

เมื่อวีรบูรณะ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
ประธานองค์มนตรีและรัฐบูรุษ ได้ให้เกียรติเป็น^๔
ประธานในพิธีมอบรางวัลผลงานความเรียงยอด
เยี่ยมและดีเด่น เรื่อง “ตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียง
ที่ข้าพเจ้ารัก” ณ หอประชุมสถาบันวิจัยฯ ฟ้าภรณ์
โดยมีผู้ส่งความเรียงเข้าประกวดจำนวนกว่า 1,500 ผล
งาน โดยในระดับภูมิภาคมีความเรียงที่ได้รับรางวัลดี
เด่น 27 รางวัล รางวัลชมเชย 215 รางวัล ส่วนใน
ระดับประเทศไทย ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม 5 รางวัล และ^๕
รางวัลความคิดสร้างสรรค์ 2 รางวัล

សិក្សា. តួនាទីការងារប្រចាំឆ្នាំ

เมื่อเร็วๆ นี้ ศศช. ได้จัดประชุมหารือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่าง Prof. Dipak C. Jain (อธิการบดีของ Kellogg School of Management) ที่ปรึกษาพิเศษของนายกรัฐมนตรี นายสุวิทย์ เมฆินทร์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงการคลัง กับ ดร. อำนวย กิตติอำนวย เลขานิกรฯ และคณะผู้บริหารของ ศศช. เกี่ยวกับพิศทางการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไทย เพื่อนำข้อคิดเห็นไปใช้ ประกอบการจัดทำกรอบยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย ก่อนเสนอต่อรัฐบาล

||พบทัมนาฯ ฉบับที่ 10 : ||เพบ||แห่งความสมดุล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้จัดทำมาแล้ว 9 แผน โดยได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิด ปรัชญา และแนวทางของแผน ตลอดจนกระบวนการจัดทำให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงแต่ละยุคสมัยมาโดยตลอด และในปัจจุบัน เป็นที่ชัดเจนแล้วว่า สศช. ยังคงมีหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งจะเริ่มประกาศใช้ในเดือนที่ 1 ตุลาคม 2549 ผมจึงขอถือโอกาสนี้ ให้ความเห็นในเรื่องแนวคิดทิศทางของการพัฒนาประเทศ ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า เพื่อเป็นการจุดประกายความคิด สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่ สศช. อยู่ระหว่างดำเนินการในปัจจุบัน

กรอบและกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มีปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางของแผนฯ หลายประการ ซึ่งมุมเห็นว่า จำเป็นต้องคำนึงถึงแนวโน้มนโยบายของรัฐบาลชุดใหม่ที่จะดำเนินการในอีก 4 ปีข้างหน้า ขณะเดียวกัน ต้องคำนึงถึงแผนบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ได้กำหนดให้ สศช. ร่วมกับสำนักเลขาริการนายกรัฐมนตรี

สำนักเลขาริการคณะกรรมการรัฐมนตรี สำนักงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ จัดทำแผนบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเปรียบเสมือนแผนปฏิการของรัฐบาล ระยะเวลา 4 ปี เพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา ภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่แกลงนโยบายต่อรัฐสภา

นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาให้ครอบคลุมการปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่ สศช. ต้องดำเนินการตามมติคณะกรรมการรัฐมนตรี เพื่อเสนอคณะกรรมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศระยะต่อไปด้วย

ในความเห็นของผู้ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะเป็นแผนในเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งจะมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาในเรื่องที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศ เป็นหลัก โดยยังคงยึดกระบวนการจัดทำแผนเหมือนกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยเฉพาะในเรื่อง “ความสมดุล” รวมทั้งยึดแนวโนบายเศรษฐกิจคู่ขนาน (Dual Tracks) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับภาคหมู่ให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การที่ สศช. "ได้ประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยที่ผ่านมา ได้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้น ทั้งด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศไทย แต่ยังมีปัญหาด้านการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำ ของการพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย สำหรับการพัฒนาในอนาคต

ผมคิดว่า มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกและภายในประเทศไทย สำคัญหลายประการ ซึ่งจะส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะอันใกล้นี้ ได้แก่

1) ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้จะมีมากขึ้น อาทิ โรคไข้หวัดนก โครค SARS การก่อการร้าย เป็นต้น

2) แนวโน้มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยจะมีความสำคัญมากขึ้น ทั้งในระบบภูมิภาคีและพหุภาคี ทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวเพื่อให้รู้เท่าทันและเกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อประเทศไทย โดยเฉพาะข้อตกลงในเรื่องเขตการค้าเสรีและความร่วมมือกับประเทศไทยเพื่อนบ้าน

3) การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีของโลก ที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเทคโนโลยีชีวภาพอย่างรวดเร็ว และมีการยอมรับมากขึ้น ในขณะที่นาโนเทคโนโลยีกำลังถูกนำมาใช้ทั้งในและของประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ หุ่นยนต์ที่สามารถเคลื่อนย้ายสิ่งของตัวเอง ขนาดเล็กและมีความแม่นยำมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวเพื่อให้รู้เท่าทันและเกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องของการค้าและเศรษฐกิจโลก ที่มีการแข่งขันสูง

4) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต ที่จะปรับเปลี่ยนจากภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคบริการมากขึ้น การสร้างรายได้จากการบริการที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน เช่น การท่องเที่ยว การบริการสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเพิ่มความสำคัญมากขึ้น

5) การเปลี่ยนแปลงตลาดเงินและตลาดทุน โดยระบบธนาคารที่ดำเนินการด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Banking) จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุนได้อย่างอิสระและ

รวดเร็ว การเก็บกำไรในตลาดเงินและตลาดทุนจะมีมากขึ้น มีการพัฒนาเครื่องมือทางด้านการเงินใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย

6) การเปลี่ยนแปลงสนับสนุนของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้าในเรื่องความปลอดภัย สุขภาพ รวมทั้งกระบวนการผลิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตสินค้าในอนาคต

แนวทางการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ผมเห็นว่า เป็นปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้ขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในภาคการผลิต ภาคบริการ ภาคสังคม และการบริหารจัดการที่ควรดำเนินการดังนี้

ภาคการผลิต : ส่งเสริมการผลิตเดิมที่ยังมีโอกาสและขยายโอกาสใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

ในภาคการผลิต ควรเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่ภาคการผลิตที่ยังคงมีศักยภาพในอนาคต เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ ยางพารา แฟชั่น อาหาร ซึ่งประเทศไทยมีขีดความสามารถและความต้องการที่จะส่งออกสู่ต่างประเทศ โดยส่งเสริมการบริหารจัดการการเคลื่อนย้ายของสินค้า บริการ ข้อมูล และการเงิน ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค (Logistics) ทั้งด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย โครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมโยงข้อมูล การพัฒนาบุคลากรภาคครัวและเอกชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ สนับสนุนการขยายตัวด้านการค้า และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าของประเทศไทย ผ่านการพัฒนาศักยภาพคน เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการโครงสร้างพื้นฐาน

ขณะเดียวกัน ควรสนับสนุนและสร้างเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน ตลอดจนขยายโอกาสหรืออาชีพใหม่

สำหรับเศรษฐกิจภาคหมู่้า รวมทั้งส่งเสริมการขยายตัวของ สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทั้งนี้ จะต้องมีการสร้างกลไกในการคุ้มครองสิทธิ และทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน ด้วย อาทิ การคุ้มครองพันธุ์พืช นวัตกรรมที่เกิดขึ้นใหม่จากภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

ภาคบริการ : แหล่งนำรายได้หลักสู่ประเทศ

สำหรับภาคบริการ ควรสนับสนุนในเรื่องการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมการซื้อเมืองเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศไทยเพื่อนบ้าน เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ทั้งนี้ การท่องเที่ยวจะถูกนำเสนอเป็นแหล่งรายได้หลักในช่วงแพนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ส่วนที่อยู่อาศัย ควรจัดหาที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ ซึ่งเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคน

รวมทั้งพัฒนาระบบสหารมทรัพย์เข้าสู่สากล ทั้งตลาดสำหรับนักลงทุนต่างประเทศ และตลาดคนชั้นกลางที่ต้องการซื้อบ้านใหม่ นอกจากนี้ ควรปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ตลาดการเงิน โดยเฉพาะตลาดตราสารหนี้ ให้เป็นแหล่งระดมทุนใหม่ ตลอดจนเน้นในเรื่องการขอมาขึ้น และควรส่งเสริมบริการด้านการศึกษาและสาธารณสุข โดยมุ่งพัฒนาประเทศไทยให้เข้าสู่การเป็นศูนย์กลางการให้บริการทางด้านการศึกษาและสาธารณสุขในภูมิภาค

ภาคสังคม : สร้างสมดุลของการแก้ไขและการป้องกัน

ในส่วนของการพัฒนาสังคมไทย ซึ่งการดำเนินงานของรัฐแต่เดิมมุ่งในด้านการตั้งรับและแก้ไขปัญหาเป็นหลัก แต่ในแพนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ผมเห็นว่า ควรเน้นมาตรการในการป้องกันปัญหาให้สมดุลกับการแก้ไขปัญหา เพื่อสามารถลดภาระของรัฐในด้านค่าใช้จ่ายลงด้วย นอกจากนี้ รัฐควรให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ของประชาชน เนื่องจากประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ และ

ให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ในเชิงของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ตลอดจนการให้บริการด้านสาธารณสุขที่เน้นในเรื่องการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างสมดุลกับความมั่งมี เน้นระบบการเรียนรู้ในครอบครัวของเด็กปฐมวัย (อายุ 0-6 ขวบ) โดยปลูกฝังในเรื่องจริยธรรมและวัฒนธรรมไทย ให้กับทั้งพ่อแม่ ครู และตัวเด็กเอง

การพัฒนาระบบราชการให้มุ่งการบริหารจัดการที่ดี

ในการพัฒนาระบบราชการให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยนั้น ผมเห็นว่า ยังคงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการปรับเปลี่ยนชื่อกฎหมายที่เป็นกฎหมาย และจะต้องมีความเป็นธรรมกับผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ของราชการด้วย ซึ่งการพัฒนาระบบราชการ โดยการปรับปรุงให้มีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส อาทิ การนำระบบตรวจสอบต่างๆ ที่เข้มงวดและอาจจิงเข้าจังมากขึ้นมาใช้ จะช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชันและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการโดยจะทำให้ได้ผลงานที่มากขึ้นและดีขึ้นกว่าเดิมได้

ท้ายที่สุดนี้ ผมขอ喻ว่า ประเดิมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ก่อร่วมมาแล้วนั้น เป็นสิ่งที่ ศศช. ได้จากการประเมินผลการพัฒนาประเทศไทยในระยะแพนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา ขณะเดียวกัน ก็ได้ประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศไทยที่จะเป็นประเดิมท้าทายการพัฒนาประเทศไทยระยัตต่อไปด้วย ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะแพนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้ แต่อย่างไรก็ตาม จำเป็นจะต้องหารือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทาง ยุทธศาสตร์ วิธีการ และเป้าหมายที่ชัดเจนต่อไป

สวัสดีครับ

ກາງເລືອດບອນຫຼຸມເບນ : ກາຣພົມບານຸມບປບຍັງຍັບ¹

ໃນ 24 ຊົ່ວໂມງ ດົນອມເມົກາໂດຍເລື່ອຈະ ບຣິໂກນຳ 150 ແກລລອນ ພລິຕີຂອງເສີຍ 120 ແກລລອນ ບຣິໂກຄ
ອາຫາຣ 3.3 ປອນດ ບຣິໂກເຊື້ອເພີລີງ 15 ປອນດ ພລິຕົມລົພີ່ຈ (ໄມ່ເນັບຮັມຄາຮົບອນໄດ້ອອກໄຊ໌ດ) 1.3 ປອນດ ພລິຕ
ຄາຮົບອນໄດ້ອອກໄຊ໌ທີ່ໄດ້ຈາກການັບປຸງຮອຍນົດ 27.4 ປອນດ ຈຳນວນປະຊາກໂລກຈະມີຈຳນວນມາກີ່ງ 2 ເທົ່ານີ້
ປີ 2100 ແລະຈະມີໜັກກີ່ຄົນໃນຈຳນວນນີ້ທີ່ມີຄຸນກາພື້ນຖານທີ່ດີ

ກາຣບົຮາຮກກາຣໃຊ້ທັກພາກຮ : ລ້ວໃຈສຳຄັນຂອງກາຣພັນນາຫຼຸມໜີ້ຢືນ

ອຮຽນຫາຕີແລະຄຸນກາພຂອງຫຼຸມໜີ້ກຳໜັດໂດຍທາງເລືອດຂອງຄົນຜ່ານຍຸຄສັຍ ປັດຈຸກາຣເປົ່າຍັນແປລັງ
ພື້ນສູານ 3 ປະກາຣ ທີ່ສັງເລັດໃຫ້ເກີດຄວາມເຂັ້ມເຕັ້ງແລະຄວາມເຈົ້າຢູ່ແກ່ຫຼຸມໜີ້ໃນຮະຍະຍາວ ໄດ້ແກ່ ເສດຖະກິຈ
ນິເວສົວິທາຍາ ແລະຄວາມເສມອກາຄ (Economy, Ecology and Equity) ຮ້ອຍທີ່ເຮັດວຽກຈ່າຍ 3 E's ເສດຖະກິຈ ດືອ
ກາຣບົຮາຮກກາຣໃຊ້ທັກພາກຮໃຫ້ເພີ່ມພອກັບຄວາມຕ້ອງກາຮຂອງຄວວເວືອນແລະຫຼຸມໜີ້

ຂະໜາດທີ່ ນິເວສົວິທາຍາ ດືອ ແບບແຜນຄວາມສັນພັນທີ່ຮ່ວ່າງສິ່ງມີວິທີກັບສັກແວດລ້ອມ ແລະຄວາມເສມອກາຄ
ຄືອ ຄວາມເຫັນເຫັນຂອງຄວາມສັນພັນທີ່ຮ່ວ່າງຄົນ ກລຸມຄົນ ແລະຍຸຄສັຍຂອງຄົນ ເພື່ອໃຫ້ຄົນໃນຫຼຸມໜີ້ມີຄວາມ
ເປັນຍູ້ທີ່ດີ

ກາຣເປົ່າຍັນແປລັງຂອງ 3 E's ເປັນຫຼົງໃຈສຳຄັນຂອງກາຣພັນນາຫຼຸມໜີ້ຢືນ ກາຣພັນນາຫຼຸມໜີ້ສູ່
ຄວາມຍື່ງຍື່ນ ດືອ ຂບວນກາຮແລະຄວາມສາມາດໃນກາຮຕັດສິນໃຈທີ່ຄຳນຶ່ງດຶງເສດຖະກິຈຈະຫວ່າງ ນິເວສົວິທາຍາ ແລະ
ຄວາມເສມອກາຄຂອງທຸກຫຼຸມໜີ້ ໂດຍມີເປົ້າໝາຍເພື່ອສ້າງຄວາມຍື່ງຍື່ນໃໝ່ຫຼຸມໜີ້ມີຄວາມເຂັ້ມເຕັ້ງແລະມີຄວາມມັ່ງຄົງ
ໃນຮະຍະຍາວ

¹ ສູນຈາກ Communities by Choice : An Introduction to Sustainable Community Development ໃດຍ Jeanne Hibberd ແລະ Don Harker

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนแตกต่างกับแบบดั้งเดิมอย่างไร

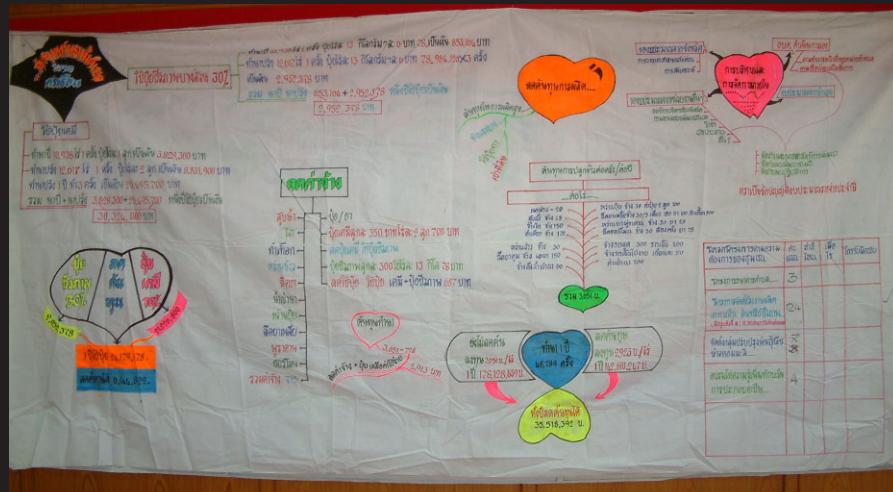
ชุมชนที่ยังยืนมีลักษณะสำคัญ คือ การให้ความเคารพและรักคุณค่าของคน โดยตระหนักร่วมกันทุกคนมี ความคิด พลังงาน ทักษะ และพรสวรรค์ และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ มีการ พัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ และพยายามสร้างความเสมอภาคในทุกๆ เรื่องที่ทำ พัฒนาความสัมพันธ์แบบจริงใจ ระหว่างคน องค์กรและสถาบัน ซึ่งความสัมพันธ์นี้จะก่อให้เกิดเครือข่ายทางความคิดและการจัดสรรงรภพยากร ภายในชุมชน

ความแตกต่างระหว่างการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนกับการพัฒนาแบบดั้งเดิม คือ การพัฒนาชุมชนอย่าง ยั่งยืนจะแยกการเติบโต Growth กับการพัฒนา Development ออกจากกัน นั้นคือ การเติบโตวัดจากการเพิ่ม ขึ้นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระยะเวลาสั้น โดยไม่คำนึงว่ากิจกรรมนั้นจะทำให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อกันใน ระยะยาว

ขณะที่การพัฒนาอย่างยั่งยืนนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่ยุคสมัยหนึ่ง ชุมชน สามารถมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการเจริญเติบโต แต่ในบางชุมชนการเจริญเติบโต ก็เป็น สิ่งจำเป็นในการตอบสนองความต้องการของชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิต การเติบโตที่มากเกินไป สามารถ ทำลายคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อม เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่และทรัพยากร

การพัฒนาที่ทำให้ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยกว้างขึ้น หรืออัตราผู้หูหนวกและเด็กที่มี ความยากจนมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจที่ไม่เหมาะสม ปัญหาส่วนหนึ่ง เกิดจากคนกลุ่มน้อยที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

การพัฒนาแบบดั้งเดิมไม่สนับสนุนให้คนสนใจและมีส่วนร่วม ประกอบกับคนส่วนใหญ่คิดว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และไม่ได้คิดว่าเป็นสิ่งที่เขาจะต้องเป็นคนทำ หรือเลือกเอง พากเขากลับปล่อยให้เป็นไปตามมิชชั่น หรือการตัดสินใจของคนกลุ่มน้อย ทั้งที่จริงๆ แล้วการตัดสินใจและ การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนต้องการเพียงแค่ทักษะพื้นฐาน ที่ใช้ตัดสินใจลำดับความสำคัญ และการบริหาร จัดการทรัพยากร

10 ขั้นตอนของการพัฒนาชุมชน...สู่ความยั่งยืน

แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ต่อไปนี้

- จัดตั้งกลุ่มปฏิบัติการ เพื่อเปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีคณะกรรมการทำงานด้วยความสมัครใจ เข้าใจในระบบ และตัดสินใจตามเป้าหมายที่ต้องการในอนาคต
- ประสานให้คุณร่วมแสดงวิสัยทัศน์อนาคต เพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ร่วม และพัฒนาทรัพยากรให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์นั้นๆ
  - สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง
  - สร้างเครือข่ายชุมชน การตัดสินใจของชุมชนอาจส่งผลกระทบโดยรวม เช่น คุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ พื้นที่ป่า และปัญหาสาธารณสุข ดังนั้นความร่วมมือระหว่างชุมชน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน
- พัฒนาแผนปฏิบัติการ เพื่อแสดงขั้นตอนที่จะนำไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการ โดยเริ่มจากการวางแผน การดำเนินงาน การพิจารณาภาระที่ส่งผลต่อคุณค่าร่วม หลักการ และวิสัยทัศน์ร่วมของชุมชน โดยการพัฒนาหรือจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม เพื่อให้ชุมชนมีความยั่งยืน ขั้นตอนเริ่มแรกจะต้องสร้างความตระหนัก การทำงานร่วมกัน การยอมรับและการแก้ไขความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกฉันท์ การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่แผนปฏิบัติการของชุมชน
- ประเมินความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของการพัฒนา โดยพิจารณาจากคุณค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งที่เป็นตัวเงินและอัตราการจ้างงาน รวมถึงการพิจารณาคุณภาพชีวิตของคนในระยะยาว ที่จะนำไปสู่การจัดทำแผนจัดสรรงรรภพยากรของชุมชน
- จัดสร้างการใช้ทรัพยากร การพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืนจะต้องมีการตรวจสอบการจัดสรรงรรภพยากรภาครัฐและเอกชนให้เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติเพื่อความยั่งยืน
- การมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการตัดสินใจที่มาจากคนส่วนใหญ่ ที่ผ่านการยอมรับความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้คนใหม่ๆ ได้มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้แนวคิด ทักษะ และผู้นำสู่ความยั่งยืนของท้องถิ่น
  - กระตุ้นให้คนมีความคิดสร้างสรรค์ และแปลงความคิดไปสู่การปฏิบัติ
  - ทดลองความสำเร็จ เนื่องจากการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนจะต้องอาศัยความทุ่มเท และการทำงานที่หนักที่เห็นผลสำเร็จในระยะยาว ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับผู้ที่ทำงาน โดยการประกาศความสำเร็จและความก้าวหน้าของผลการดำเนินงาน

ความอยู่ดีมีสุข :

มติการดำรงชีวิตของคนไทย

แนวทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯฉบับที่ 9 เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ที่ยึดคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับ ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน ซึ่งมีความหมายเชื่อมโยงทุก มิติของสภาพแวดล้อมรอบตัวคนดังต่อไปนี้

- การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำ อย่างทั่วถึง มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบการบริหาร จัดการที่ดีของภาครัฐ ซึ่งทุกมิติจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆกัน เพื่อ ให้บังเกิดผลต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างแท้จริงและยั่งยืน
- ความอยู่ดีมีสุขตามความหมายข้างต้น สามารถจำแนก ได้เป็น 7 องค์ประกอบ คือ ด้านสุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการ

ทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพ แวดล้อมในการดำรงชีวิต และการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ ใน แต่ละองค์ประกอบ ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดผลกระทบสุดท้าย ของการพัฒนา และตัวชี้วัดความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการ การ พัฒนาที่จะนำไปสู่ผลกระทบขั้นสุดท้าย ดังนี้

- **สุขภาพอนามัย** หมายถึง ภาวะที่ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ มีภาวะโภชนาการที่ดี รู้จักป้องกันดูแลสุขภาพและ สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข ซึ่งจะทำให้คนมีอายุยืนยาว สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เครื่องชี้วัดผลกระทบ สุดท้ายได้แก่ อายุขัยเฉลี่ยของคน และเครื่องชี้วัดการเปลี่ยนแปลง ที่นำไปสู่ผลกระทบขั้นสุดท้าย คือ การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ สามารถป้องกันได้เมื่อยอดลง รวมทั้งการจัดให้มีหลักประกัน

สุขภาพแห่งประชาชนอย่างทั่วถึง

● **ความรู้** ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของคนให้มีทักษะ ความสามารถในการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันในสังคม การศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของคน ให้สามารถ “คิดเป็น ทำเป็น” พึงดูนเองและดำรงชีวิตในสังคมได้ โดยด้วยชีวิตวัดผลการศึกษา ได้แก่ จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชากร อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมต้นและปลาย และผลสัมฤทธิ์ของการเรียน

● **ชีวิตการทำงาน** การมีงานทำเป็นที่มาของรายได้ใน การเลี้ยงชีพทั้งของตนเองและครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสำเร็จและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตัวชี้วัดชีวิตการทำงาน ได้แก่ อัตราการว่างงาน ซึ่งหากอยู่ในระดับต่ำ ก็น่าจะแสดงว่าคนมีความอุழ្ញามีสุข นอกจากนี้ ความมั่นคงในการทำงาน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะเสริมสร้างให้คนดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะมีสวัสดิการรองรับยามเจ็บป่วยหรือเมื่อถึงวัยหลุดพ้นจากการทำงาน

● **รายได้และการกระจายรายได้** ความสำเร็จของการพัฒนาที่แท้จริงนั้น ประชาชนต้องมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการดำรงชีวิตที่ได้มาตรฐาน และมีการกระจายผลการพัฒนาสู่กลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างแท้จริง ตัวชี้วัดประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ของการเก็บัญหาความยากจน ใช้วัดโดยสัดส่วนจำนวนคนจนที่อยู่เหนือเส้นความยากจน สำหรับการกระจายรายได้จะรดจากสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้หรือดัชนีจีนี (Gini Coefficient)

● **ชีวิตครอบครัว** เป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิต ครอบครัวอยู่ดีมีสุขคือ ครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ลดปัจจัยเสี่ยงของครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้ และมีการเกี้ยวกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม ตัวชี้วัดที่แสดงถึงชีวิตครอบครัว จะพิจารณาจากสัมพันธภาพที่อยู่ในครอบครัว การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และปัจจัยเสี่ยงของครอบครัว

● **สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต** เป็นอีกมิติที่มีความสำคัญสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ที่ดี ครอบคลุมการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ซึ่งวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง การได้รับบริการสาธารณูปโภคที่เพียงพอ วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปา

บริโภค และความปลดปล่อยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่วัดจากการเกิดคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติด รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งวัดจากความสกปรกของแม่น้ำ บริเวณขยายและพื้นที่ป่าไม้

● **การบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ** ยอมรับผลให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข โดยรัฐจะต้องดูแลคนในสังคมให้มีสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิต มีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันตามกฎหมายและรักษาป่าประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งครอบคลุมบริหารจัดการที่ดีประกอบด้วย 6 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า และหลักความโปร่งใส ตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สัดส่วนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัย สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ดัชนีชี้วัดคอร์ปัชั่นขององค์กร เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พัฒนา “ดัชนีความอุญดีมีสุข” (Well-Being Index) เป็นดัชนีรวมโดยพัฒนาจากตัวชี้วัดสำคัญ ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของความอุญดีทั้ง 7 ด้าน เพื่อเป็นเครื่องมือสำรวจ ติดตามประเมินผลเพื่อวัดผลกระทบสุดท้ายของการพัฒนา โดยกำหนดคะแนนและระดับความสำเร็จของการพัฒนาออกเป็นระดับดีขึ้นมาก ดีขึ้น ดีหรือไม่เปลี่ยนแปลง และระดับต้องปรับปรุง เพื่อให้เห็นถึงระดับของความอุญดีมีสุขของคนไทยในแต่ละช่วงเวลา

ในระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนคนไทยได้มีการดำเนินงานมา

อย่างต่อเนื่อง ทั้งในยามที่เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น หรือแม้ในช่วงที่ประเทศชาติมีรายได้ค่อนข้างจำกัด และต้องใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง แต่ภาครัฐได้พยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด ซึ่งจะส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในแต่ละช่วงเวลาดังนี้

คนไทยมีความอยู่ดีมีสุขในระดับดีในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ปี 2535-2539 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง อัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 8.2 ต่อปี ด้านความอยู่ดีมีสุขในช่วงนี้เท่ากับร้อยละ 73.2 หรือคิดเป็นระดับความสำเร็จของการพัฒนาระดับ 3.3 นับว่าอยู่ในระดับดี เป็นผลมาจากการที่คนมีรายได้และมีงานทำเต็มที่ มีอัตราการว่างงานเพียงร้อยละ 1.5 คนยกจนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 11.4 ในปี 2539 นอกจากนี้ คนไทยมีค่ายุ้งข่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เจ็บป่วยน้อยลง การขยายตัวทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คนไทยร้อยละ 95 สามารถต่ออายุสัญญาได้ และครอบครัวไทยมีสัมพันธภาพที่อบอุ่น

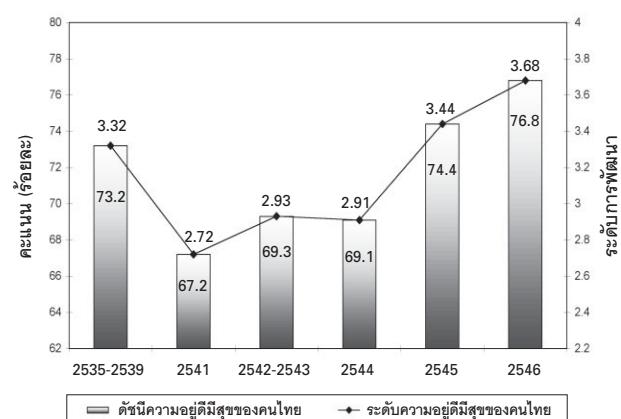
แม้ว่าการพัฒนาอยู่ในระดับดี แต่ยังคงมีปัญหาทางด้านคุณภาพการศึกษา ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง มีแนวโน้มน่าเป็นห่วง และยังมีความไม่平稳ด้วยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งปัญหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทรัพยากรธรรมชาติและลักษณะภัยคุกคามที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอย่างรุนแรง

เจ้าหน้าที่รัฐคาดคุณธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจค่อนข้างน้อย

วิกฤตส์ผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยลดลงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี 2540-2541) เป็นผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยดีดตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2541 หดตัวถึงร้อยละ 10.5 ส่งผลกระทบให้ปัญหาการว่างงานเพิ่มสูงขึ้นถึง 1.4 ล้านคน ทำให้รายได้ที่แท้จริงของคนไทยลดตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจ จำนวนคนยากจนเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาความไม่平稳ด้วยในชีวิตและทรัพย์สินรุนแรงยิ่งขึ้น แม้ว่าสุขภาพอนามัยและโอกาสในการเรียนรู้ของคนไทยไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจมากนัก แต่จะเห็นได้ว่าดัชนีความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในปี 2541 ได้ลดลงมากเหลือเพียงร้อยละ 67.2 ทำให้ระดับความสำเร็จของการพัฒนาเปลี่ยนจากระดับ 3.3 ซึ่งเป็นการพัฒนาระดับดี มาอยู่ในระดับ 2.7 หรือระดับที่ต้องปรับปรุง

ดัชนีความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ปี 2535 – 2546

เมื่อเศรษฐกิจส่งสัญญาณฟื้นตัวในช่วงปลายแผนฯ 8 การว่างงานเริ่มคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นมาก ปัญหาความยากจนที่เพิ่มสูงในช่วงวิกฤตเริ่มมีแนวโน้มลดลง ทำให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยเริ่มดีขึ้นในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ โดยดัชนีความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 67.2 ในปี 2541 มาอยู่ที่ร้อยละ 69.1 ในปี 2544 แต่ระดับความสำเร็จของการพัฒนาอย่างคงอยู่ในระดับ 2.91

อย่างไรก็ตามยังคงมีปัญหาที่รือการแก้ไขอยู่หลายเรื่อง ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา การกระจายรายได้ที่ยังมีความเหลื่อมล้ำสูง ความเสื่อมไม่รวมของสิ่งแวดล้อม ความไม่ปลดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งปัญหาสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น และการบริหารจัดการภาครัฐที่ไม่โปร่งใสและขาดคุณธรรม

คนไทยอยู่ดีมีสุขมากขึ้นในระยะครึ่ง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9

ในช่วงครึ่งแรกของแผนฯ 9 ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสูงกว่าในช่วงปลายแผนฯ 8 ด้าน ความอยู่ดีมีสุขในช่วง 2 ปีแรกของแผนฯ 9 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 69.1 ในปี 2544 มาอยู่ที่ร้อยละ 74.4 ในปี 2545 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 76.8 ในปี 2546 โดยระดับความสำเร็จของการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขได้เปลี่ยนจากระดับ 2 ซึ่งเป็นระดับที่ต้องปรับปรุงในช่วงสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มาอยู่ในระดับดี คือ ระดับ 3 โดยมีค่าเท่ากับ 3.44 ในปี 2545 และเพิ่มเป็น 3.68 ในปี 2546 และต้องยอมรับว่า คนไทยในปี 2546 ที่ผ่านมา มีความอยู่ดีมีสุขมากกว่าก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การมีงานทำของประชาชนเข้าใกล้ระดับการจ้างงานเต็มที่ สถานการณ์ความยากจนคลี่คลายลงและ

บรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาฯฉบับที่ 9 รวมทั้งคนไทยมีระดับความรู้เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตามความอยู่ดีมีสุขของคนไทยยังมีปัญหา หลายเรื่องที่ต้องการปรับปรุงอย่างจริงจังและต่อเนื่องในด้าน ความเหลื่อมล้ำของรายได้ คุณภาพการศึกษา สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม และปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ

บทสรุปท้าย

สำนักงานฯ ได้ใช้ดัชนีความอยู่ดีมีสุขในการติดตาม ประเมินผลการพัฒนา ซึ่งสามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรมว่า ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยเพิ่มขึ้นหรือลดลงในระดับใดเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสาเหตุใด การพัฒนาด้านใดที่ดีขึ้น และยังมีการ พัฒนาด้านใดที่ยังเป็นปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม ขณะเดียวกันสามารถนำมาใช้ เป็นสัญญาณเตือนภัย เพื่อเตรียมรับกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ สำนักงานฯ ได้ใช้ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ในการติดตามประเมินผลกระบวนการพัฒนา และเผยแพร่ต่อ สาธารณะในการประชุมประจำปีของสำนักงานฯ เป็นประจำ ต่อเนื่องทุกปี

ยุทธศาสตร์ การพัฒนาด้าน

โครงสร้างพื้นฐาน

ระบบโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่มีประสิทธิภาพถือเป็นปัจจัยสนับสนุน (Supporting Factors) ที่สำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับ การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน โดยเฉพาะระบบโครงสร้างพื้นฐานหลักที่สำคัญ เช่น ระบบถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน ระบบไฟฟ้า และระบบสื่อสาร เป็นต้น

การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ทั้งนี้ ศศช. ได้มีการวิเคราะห์สถานะการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย ประเด็นปัญหาและคุณภาพในการพัฒนา และการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ใน 4 มิติ ได้แก่ 1) ด้านปริมาณ (Quantity) 2) ด้านคุณภาพ (Quality) 3) ที่ตั้ง (Location) และ 4) เวลา (Timing) รวมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทยกับต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ประตูการค้า (Gateway) ระบบโครงข่าย (Network) ฐานการผลิตและบริการ (Production Base) และระบบสาธารณูปโภคในเขตเมืองและชนบท (Urban/Rural Utility) แล้ว

เห็นว่ามีความจำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาตามนโยบายรัฐบาลในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านความรวดเร็ว (Speed) ความเชื่อได้ (Reliability) ความคล่องตัว (Agility) และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันประเทศไทย ได้แก่

1) การพัฒนกรุงเทพมหานครให้เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจในภูมิภาค (Regional Business Hub) มีเป้าหมายที่จะจูงใจให้ภาคธุรกิจจากต่างประเทศใช้กรุงเทพมหานครเป็นฐานการประกอบธุรกิจในภูมิภาคเอเชีย

2) การพัฒนา Transhipment Corridor

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางระหว่างกรุงเทพมหานคร กับท่าเรือแหลมฉบัง

3) การพัฒนาโครงข่ายทางหลวง

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่

1) โครงข่ายรถไฟ เร่งรัดพัฒนาเพิ่มความจุของโครงข่ายรถไฟในเส้นทางที่สำคัญ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยปรับปรุงประสิทธิภาพการเชื่อมโยงการขนส่งผู้โดยสารและสินค้ากับระบบขนส่งรูปแบบอื่นๆ เป็นต้น

2) โครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคม เพิ่มการลงทุนด้านโทรศัพท์พื้นฐาน (Fixed Lines) ในภูมิภาค

3) พลังงาน เร่งรัดการสร้างความมั่นคงในด้านพลังงานของประเทศไทยและพิจารณาการใช้พลังงานทางเลือกที่เหมาะสม (Fuel Option)

4) ระบบประปา เร่งรัดพัฒนาระบบประปาทั้งในเขตเมืองและชนบท พิจารณาจัดสรรง้ำให้แก่ภาคเศรษฐกิจต่างๆ ในพื้นที่ตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม และแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญ โดยเฉพาะพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเกษตร

5) การพัฒนาแหล่งน้ำดั้นทุน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาผันน้ำส่วนเกินจากลุ่มน้ำที่มีศักยภาพภายใต้สภาพอากาศในประเทศไทย และแม่น้ำนานาชาติไปยังพื้นที่ที่มีความขาดแคลนน้ำอุปโภค/บริโภคและพื้นที่ที่มีศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจแต่มีปัญหาความขาดแคลนน้ำ และปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยให้มีเอกภาพ

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) 在การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่

1) ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติดี (Good Practice) ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย สถานการณ์และสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย

2) ปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการทำงานร่วมกับประชาชน ตลอดจน

ให้ความสำคัญในการสื่อสาร (Communications) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ความสำคัญในการจัดเตรียมโครงการ โดยมีการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (Feasibility Study) การวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบทางสังคมและวิถีชีวิตของประชาชน (SIA) ที่ครบถ้วน และปฏิบัติตามขั้นตอนของระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย (Thailand's Infrastructure Service) เพื่อให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับสถานะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับภาระ รวม และในระดับพื้นที่

ความเห็นคณะกรรมการฯ

คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาอยุธยาสต์ ในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานแล้ว มีข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการ และเสนอคณะกรรมการฯ ดังนี้

1. ควรให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและเห็นชอบกับโครงการต่างๆ ในระดับหนึ่ง ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ และความมีกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อสังคม การให้ข้อมูลที่นำไปสู่ การประชาสัมพันธ์เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโครงการส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางเทคนิค และมีความ слับซับซ้อน ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อมของประชาชน และสิ่งแวดล้อม

2. เนื่องจากที่ผ่านมาปัญหาใหญ่ของโครงสร้างพื้นฐานคือการขาดการบริหาร

จัดการที่เหมาะสม ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเป็นอันดับแรก

3. การจัดสรรงานกิจในเรื่องน้ำประปา ห่วงโซ่อุปทานความมีความชัดเจน และเหมาะสม รวมทั้งต้องดำเนินการโดยเร็ว

4. ควรให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมกันคิด เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนักวิชาการ ภาคประชาชน สื่อมวลชน เพื่อให้ได้เรียนรู้และเข้าใจในเรื่องที่มีความซับซ้อน จะช่วยให้สังคมรับรู้และเข้าใจ ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่จะช่วยสอดส่องดูแลและป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

5. ควรเพิ่มยุทธศาสตร์ทางด้าน Demand Management ให้เป็นรูปธรรม โดยการจำกัด demand ไม่ให้เกิดขึ้นด้วยการประหัดพลังงานต่างๆ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ เช่น การปรับปรุงคุณภาพถนน เป็นต้น เนื่องจากยุทธศาสตร์ทางด้าน Supply จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และดำเนินการได้ค่อนข้างยาก

6. ควรเพิ่มเติมโครงการลงทุนที่สำคัญ เพื่อให้ยุทธศาสตร์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

มติคณะกรรมการฯ

คณะกรรมการฯ มีมติเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2547 ดังนี้

1) ให้ ศศช. ไปพิจารณาปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานในระยะปานกลาง และระยะยาว และเร่งรัดดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ ตามแผนงานในระยะเร่งด่วนให้แล้วเสร็จตามเป้าหมาย โดยให้รับความเห็นของกระทรวงคมนาคม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงอุตสาหกรรมไปประกอบการดำเนินการด้วย

2) ศศช. จะต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการเพื่อกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยให้เหมาะสม เพื่อที่ฝ่ายบริหารและหน่วยงานของรัฐจะได้ใช้เป็นกรอบในการดำเนินการให้บรรลุผลในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง

3) ให้ ศศช. ประสานกับกระทรวงและหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลในด้านต่างๆ มาใช้ประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์ และทำการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึก โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย และพิจารณาเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระยะปานกลางและระยะยาวให้มีความสอดคล้องและบูรณาการในภาพรวม ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของแผนงานและโครงการลงทุนต่างๆ ให้สอดคล้องกับปัจจัยความสามารถในการลงทุน และเป้าหมายการพัฒนาประเทศ

ทั้งนี้ ศศช. ควรพิจารณาเชิญผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายสาขาจากส่วนราชการต่างๆ หรือนักวิชาการที่มีเชื้อสี่ยงในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องมาช่วยปฏิบัติงานหรือศึกษาวิจัยอย่างตั้มเวลา เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ประโยชน์ด้วย

◆◆◆◆◆

||WU ปฏิบัติการเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ

ในการดำเนินชีวิตของคนไทยใน 6 ปี (พ.ศ. 2547-2552)

ความเป็นมา

คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2546 ได้มีมติเห็นชอบเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ ในการดำรงชีวิตของคนไทย โดยกำหนดเป็นเป้าหมายขั้นต่ำที่คุ้มครองความปลอดภัยใน 6 ปีข้างหน้า เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย และเป็นการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2547 เห็นชอบ ขอบเขต/นิยาม ด้านชีวัด กลไกการดำเนินงาน และหน่วยงานเจ้าภาพรับผิดชอบตามเกณฑ์ต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการศึกษา หน่วยงานหลัก คือ กระทรวงศึกษาธิการ (2) ด้านสาธารณสุข หน่วยงานหลัก คือ กระทรวงสาธารณสุข (3) ด้านหลักประกันความมั่นคง หน่วยงานหลัก คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (4) ด้านความจำเป็นพื้นฐาน หน่วยงานหลัก

คือ กระบวนการทางภาษาไทย และกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ⁽⁵⁾ ด้านทรัพยากรและแหล่งทุน หน่วยงานหลักคือ กระบวนการเศรษฐศาสตร์และ สหกรณ์

ເກລທີ່ພື້ນຖານ 10 ປະການ

ในการดำรงชีวิตของคนไทย มาจากหลักคิด 3 ประการ ได้แก่ หลักคิด 1 ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย 3 เกณฑ์ คือ (1) ทุกคนได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะฝีมือ และวิชาชีพ

จำเป็นในการดำรงชีวิต (2) ทุกคนได้รับ
การประกันสุขภาพที่ได้มาตรฐาน (3) ผู้ที่
มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอ
ในการยังชีพ ได้รับหลักประกันความ
มั่นคงในการดำรงชีวิต หลักคิด 2 ความ

จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ คือ (4) ทุกคนได้รับอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย (5) ทุกคนมีความมั่นคงในที่พักพิง (6) ทุกคนมีน้ำสะอาดเพื่อดื่มนอย่างน้อย 5 ลิตร/คน/วัน และมีน้ำใช้ย่างน้อย 45 ลิตร/คน/วัน (7) ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ (8) ทุกคนมีโอกาสสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นต่อ

การประกอบอาชีพ และ หลักคิด 3 ความ มั่นคงในชีวิต ประกอบด้วย 2 เกณฑ์ คือ (9) ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและ แหล่งทุนในการประกอบอาชีพ (10) ทุก ครัวเรือนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และปลอดจากยาเสพติด

กรอบแผนปฏิบัติการ เกณฑ์พื้นฐาน ระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2547-2552)

เพื่อให้การขับเคลื่อนเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ ในการดำรงชีวิตของคนไทย ไป สู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบและมี ประสิทธิภาพ จึงได้ดำเนินการจัดกลุ่ม เกณฑ์พื้นฐานฯ ให้เป็นหมวดหมู่ โดยแบ่ง ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านการศึกษา เกณฑ์พื้นฐาน ได้แก่ ทุกคนได้รับการศึกษาในระบบ โรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาส เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ ฝีมือ และวิชาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงาน หลัก

(2) ด้านสาธารณสุข เกณฑ์พื้นฐาน ได้แก่ ทุกคนได้รับการประกอบสุขภาพที่ดี

มาตรฐาน และทุกคนได้รับอาหารที่เพียง พอต่อความต้องการของร่างกาย โดย กระทรวงสาธารณสุขเป็น หน่วยงานหลัก

(3) ด้านหลักประกันความมั่นคง เกณฑ์พื้นฐาน ได้แก่ ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ ได้ รับหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และทุกคนมีความมั่นคงในที่พักพิง โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลัก

(4) ด้านความจำเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ กระทรวง มหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักในการ ดำเนินงานเกี่ยวกับเกณฑ์พื้นฐาน 3 เกณฑ์ ได้แก่ ทุกคนมีน้ำสะอาดเพื่อดื่มน้ำอย่างน้อย 5 ลิตร/คน/วัน และมีน้ำใช้อย่างน้อย 45 ลิตร/คน/วัน ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ และ ทุกครัวเรือนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และปลอดจากยาเสพติด และกระทรวง เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร เป็น หน่วยงานหลักในเรื่อง ทุกคนมีโอกาสสรับรู้ ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการประกอบ อาชีพ และ

(5) ด้านทรัพยากรและแหล่งทุน เกณฑ์พื้นฐาน ได้แก่ ทุกคนมีโอกาสเข้า

ถึงทรัพยากรและแหล่งทุนในการประกอบ อาชีพ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลัก

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฐานะ หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประสานการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยตามเกณฑ์ พื้นฐาน 10 ประการ ดังกล่าว ได้ดำเนินการ ร่วมกับหน่วยงานเจ้าภาพและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำกรอบแผนปฏิบัติ การเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ ในการ ดำรงชีวิตของคนไทย ระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2547- 2552) ตามติคณะรัฐมนตรี โดยแผน ปฏิบัติการมีสาระสำคัญประกอบด้วยภาพ รวมสถานการณ์ วัตถุประสงค์/เป้าหมาย แนวทาง/มาตรการดำเนินการ ระยะเวลา ดำเนินการ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามประเมินผล/ เชื่อมโยง/ปัจจัยความสำเร็จ ตัวชี้วัด และ แผนงาน/โครงการ

สาระสำคัญของแผน ปฏิบัติการเกณฑ์พื้นฐาน 5 ด้าน

หน่วยงานเจ้าภาพและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการ เกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการ ในการดำรง ชีวิตของคนไทย ระยะ 6 ปี (พ.ศ. 2547-2552) ตามติคณะรัฐมนตรี เริ่มบวบอยแล้ว โดย มีสาระสำคัญสูปเป้ดังนี้

ด้านการศึกษา

เกณฑ์พื้นฐาน ได้แก่ ทุกคนได้ รับการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อ พัฒนาความรู้ ทักษะฝีมือ และวิชาชีพที่

จำเป็นในการดำรงชีวิต

สาระสำคัญ ภายในปี 2552 คนไทยทุกคนที่อยู่ในวัยเรียนและวัยทำงานได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความรู้ ทักษะ pemoe และวิชาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เช่น การขยายบริการศึกษาภาคบังคับ การสนับสนุนการบริการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายพิเศษที่ไม่มาเรียนในโรงเรียน การพัฒนาคุณภาพและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาต่อเนื่องและตลอดชีวิต เช่น การส่งเสริมค่านิยมการศึกษาวิชาชีพ การจัดอาชีวศึกษารูปแบบที่หลากหลายและการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตลาดแรงงานและตลาดวิชาการ และการสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อเนื่องให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย เช่น การพัฒนาระบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาคุณภาพและความมาตรฐานการศึกษาพื้นฐานนอกโรงเรียน

ด้านสาธารณสุข

เกณฑ์พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 เกณฑ์ ได้แก่ ทุกคนได้รับการประกันสุขภาพที่ได้มาตรฐาน และทุกคนได้รับอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย

สาระสำคัญ เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับการประกันสุขภาพที่ได้มาตรฐาน และได้รับอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย โดย เน้นการสร้างหลักประกันสุขภาพให้ถึงประชาชนคน

“

ภายในปี 2552 คนไทยทุกคน ก่ออยู่ในวัยเรียนและวัยทำงานได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความรู้ ทักษะ pemoe และวิชาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เช่น การขยายบริการศึกษาภาคบังคับ การสนับสนุนการบริการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายพิเศษที่ไม่มาเรียนในโรงเรียน การพัฒนาคุณภาพและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาต่อเนื่องและตลอดชีวิต เช่น การส่งเสริมค่านิยมการศึกษาวิชาชีพ การจัดอาชีวศึกษารูปแบบที่หลากหลายและการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตลาดแรงงานและตลาดวิชาการ และการสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อเนื่องให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย เช่น การพัฒนาระบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาคุณภาพและความมาตรฐานการศึกษาพื้นฐานนอกโรงเรียน

”

ไทยทุกคน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ทางการแพทย์และสาธารณสุขให้มีความพร้อม และพัฒนาสถานบริการสาธารณสุขให้มีศักยภาพ รวมทั้ง การจัดระบบด้านที่อยู่อาศัยแก่คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง

ด้านหลักประกันความมั่นคง

เกณฑ์พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 เกณฑ์ ได้แก่ ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ ได้รับหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และทุกคนมีความมั่นคงในที่พักพิง

สาระสำคัญ เพื่อให้ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ ได้รับหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และทุกคนมีความมั่นคงในที่พักพิง โดยให้ความสำคัญกับการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการโดยชุมชน จัดสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์ การสนับสนุนเงินอุดหนุนเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุ และสนับสนุนการจัดงานสำหรับผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ รวมทั้ง การจัดระบบด้านที่อยู่อาศัยแก่คนเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง

ด้านความจำเป็นพื้นฐาน

เกณฑ์พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบเกณฑ์พื้นฐาน 3 เกณฑ์ ได้แก่ ทุกคนมีน้ำสะอาดเพื่อดื่มอย่างน้อย 5 ลิตร/คน/วัน และมีน้ำใช้อย่างน้อย 45 ลิตร/คน/วัน

วัน ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ ทุกครัวเรือนมี
ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและปลอด
จากยาเสพติด ประกอบด้วยแผนงาน/
โครงการทั้งสิ้น จำนวน 21 แผนงาน/
โครงการ และงบประมาณดำเนินการ
47,975.10 ล้านบาท และส่วนที่ 2 กระทรวง
เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร
รับผิดชอบเกณฑ์พื้นฐาน 1 เกณฑ์ ได้แก่
ทุกคนมีโอกาสสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น
ต่อการประกอบอาชีพ

ສະເພາະສຳຄັນ ເນັ້ນຂໍຢາຍການໃຫ້
ບຣິການນຳແລະໄຟຟ້າອ່າງທົ່ວລຶງທຸກພື້ນທີ່
ແລະມີຄຸນມາພ ກະຈາຍໂອກາສກາຮໄດ້ຮັບ
ຂ້ອມມູລຂ່າວສາຮທີ່ຈຳເປັນຕ່ອກກະບອນ
ອາຫຊພໂດຍໃຫ້ກາຮສນັບສນຸນທັງໃນດ້ານສື່ອ
ເຄື່ອງນູ່ໃນກາຮເຂົ້າລຶງຂ້ອມມູລຂ່າວສາຮແລະ
ເນື້ອຫາ ສະວະຂອງຂ້ອມມູລແກ່ປະກາຊານໃນ
ທຸກພື້ນທີ່ ໂດຍເນັບກະໃນພື້ນທີ່ນັບທ່າງໄກລ

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการปลดยาเสพติด ได้สนับสนุน และส่งเสริมให้ห้องถิน/ชุมชนดูแลกันเอง โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เข้าไปมีส่วนร่วมทำหน้าที่อย่างโปร่งใส

ด้านทรัพยากรและแหล่งทุน

เกณฑ์พื้นฐาน ได้แก่ ทุกคนมี
โอกาสเข้าถึงทรัพยากรและแหล่งทุนใน
การประกอบอาชีพ

สาระสำคัญ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีแหล่งน้ำเพียงพอเพื่อการประกอบอาชีพตลอดจนประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ โดยร่วงรัดการออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ เพื่อกระจายสิทธิการถือครองที่ดิน พัฒนาการแหล่งน้ำรวมชาติ แหล่งน้ำใน

ไวรานา และแหล่งกักเก็บน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ สำหรับการใช้ในภาคใต้ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำตาด แม่น้ำชี แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำแม่แคว แม่น้ำน่าน แม่น้ำปิง แม่น้ำโขง เป็นต้น แต่ในประเทศไทย แม่น้ำที่สำคัญที่สุดคือแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านกรุงเทพมหานคร ไปสุดท้ายที่อ่าวไทย

ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อยู่ระหว่างการนำเงินที่พื้นฐาน 10 ประการ ดังกล่าว ไปใช้เป็นตัวชี้วัดกลไกการดำเนินงาน และกำหนดหน่วยงานเจ้าภาพรับผิดชอบ ซึ่งจะมีบทบาทเป็นแกนหลักในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเงินที่พื้นฐานทั้ง 5 ด้าน ซึ่งจะใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลตามเป้าหมายภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนด

◆◆◆◆◆

ผลการดำเนินงาน

โครงการบูรณาการฯ พนช.เพื่อความ เข้มแข็งของชุมชนและอาชีวศึกษา

ศศช. หน่วยงานหลักการประสานภาค การพัฒนา

คณะกรรมการตีมเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2545 เห็นชอบ
กรอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน ตามมติ
คณะกรรมการนโยบายกระทรวงฯ ความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น
(กนภ.) เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 พร้อมทั้งมอบหมายให้
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
(ศศช.) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
และภาคีการพัฒนาต่างๆ ได้แก่ กรมการปกครอง กรมส่งเสริม
การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการศึกษาอุ่นใจเรียน กรมส่ง
เสริมวิชาการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมสนับสนุนบริการ
สุขภาพ กรมประชาสัมพันธ์ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงาน

กองบัญชาการทหารสูงสุด สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงาน
คณะกรรมการหมุนบ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการ
การกองทุนเพื่อการวิจัย ทบทวนมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ
มุลนิธิหมุนบ้าน วิทยาลัยการจัดการทางสังคม และสถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา

หน่วยประสานงานหลักในพื้นที่

หน่วยประสานงานหลักในพื้นที่ ได้แก่ กรมการพัฒนา
ชุมชน กรมการศึกษาอุ่นใจเรียน กรมส่งเสริมวิชาการเกษตร กรม
ส่งเสริมบริการสุขภาพ และสำนักงานกองบัญชาการทหารสูงสุด
ดำเนิน “โครงการบูรณาการฯ พนช.เพื่อความเข้มแข็งของ

“ชุมชนและอาชันนความยากจน” ในช่วง พ.ศ. 2546-2548 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน และเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในแนวคิดและแนวราบระดับพื้นที่ของภาครัฐภาคเอกชน ภาคประชาสัมคม และเครือข่ายองค์กรชุมชน ในการสนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและอาชันนความยากจน

ระยะเวลาดำเนินงาน

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (พฤษภาคม 2546 – พฤษภาคม 2547) สนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชนในพื้นที่ตำบลที่เคยมีแผนชุมชนแล้วเพื่อเสริมให้ดียิ่งขึ้น และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นต่อไป รวมทั้งพื้นที่ตำบลที่หน่วยงานต่างๆ มีเป้าหมายการดำเนินงานในปี 2546 ที่ชัดเจน จำนวน 3,049 ตำบล ระยะที่ 2 (มิถุนายน 2547 – มิถุนายน 2548) สนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชนในตำบลที่เป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่ยังไม่ได้มีการทำแผนชุมชน และเทศบาลที่มีการทำแผนชุมชนแล้ว จำนวน 2,673 ตำบล และระยะที่ 3 (กรกฎาคม 2548 – กรกฎาคม 2549) สนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชน ในพื้นที่ตำบล/เทศบาลอื่นๆ ที่เหลือ เพื่อให้ครอบคลุมทุกตำบล/เทศบาลใน 75 จังหวัด จำนวน 1,683 ตำบล

ผลการดำเนินงานใน 1 ปี

ผลการดำเนินงานระหว่างพฤษภาคม 2546- พฤษภาคม 2547 สามารถดำเนินการได้ 3,657 ตำบล เกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ 3,049 ตำบล มีแผนชุมชนเกิดขึ้น 2,001 ตำบล และสามารถผลักดันไปสู่การปฏิบัติ 1,311 ตำบล พบรับรองระดับต้นแบบ 300 ตำบลทั่วประเทศ การดำเนินงานตามโครงการฯ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเห็นความสำคัญของแผนชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งองค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด CEO หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งนอกจจะ อำนวยความสะดวกในรูปแบบต่างๆ แล้ว ยังได้ให้เงินสนับสนุน

เป็นจำนวนรวมกันถึง 57.9 ล้านบาท

ในช่วงเวลาของการดำเนินการโครงการบูรณาการแผนชุมชน ระยะที่ 1 รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้ความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) ขึ้น ศศช. จึงยุติบทบาทการเป็นแกนประสานหน่วยงานภาครัฐ และส่งมอบงานให้ ศตจ. ดำเนินการต่อไป ซึ่ง ศตจ. ได้เห็นความสำคัญของแผนชุมชน และมีเป้าหมายที่จะขยายผลให้ครบถ้วนตำบลทั่วประเทศในปี 2552

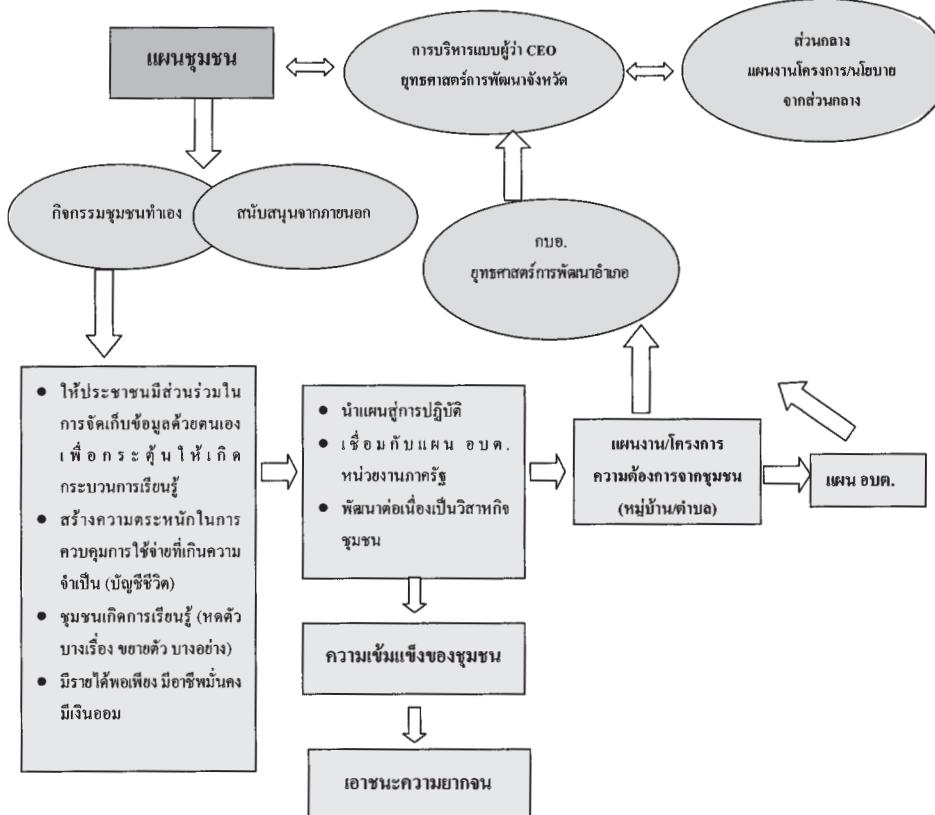

แนวคิดการเข้มต่อแผนชุมชนล้วนแผนท้องถิ่นและแผนภาครัฐ

กิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชนมีสามประเภท คือที่ทำเอง ได้ ที่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐ และที่ต้องให้ภาครัฐทำทั้งหมด การเข้มต่อแผนชุมชนกับแผนภาครัฐจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารราชการแบบบูรณาการและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน ในเรื่องนี้ ศศช. ได้ทำการศึกษาโดยการลงพื้นที่ในสี่จังหวัดคือ พัทลุง นครราชสีมา ชัยนาท และลำปาง

รวมทั้งจัดอบรมระดมความคิดเห็น ซึ่งได้ข้อสรุปว่า กิจกรรมที่ชุมชนไม่สามารถทำเองได้ ก็สามารถรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้ โดยเสนอเข้าอยู่ในแผนของบอต. หรือ แผนงาน/โครงการของส่วนราชการ โดยเสนอไปยังระดับอำเภอ และจังหวัด โดยบูรณาการเข้ากับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ซึ่งจะเข้มต่อเข้ากับนโยบายและแผนงานโครงการจากส่วนกลาง ตามแนวทางการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และเน้นบทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง

แนวคิดการเขื่อมโยงแผนชุมชนลู่แผนท้องถิ่นและแผนภาครัฐ

สรุปและข้อเสนอในการดำเนินงานต่อไป

การดำเนินงานที่ผ่านมาของทั้งภาคประชาชนและภาครัฐได้เกิดผลงานเป็นที่ประจักษ์ และสร้างความเขื่อมตันในแนวคิดชุมชนเข้มแข็งว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องที่จะนำประเทศไทยก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน การดำเนินการต่อไปเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งทั่วประเทศ โดยอาศัยแผนชุมชนเป็นเครื่องมือจึงควรเน้นในประเด็นต่อไปนี้

- สมควรจัดให้มีหน่วยประสานงานกลาง เพื่อทำหน้าที่ประสานการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

- สมควรจัดให้มีระบบการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถวัดผลสำเร็จและล้มเหลวได้อย่างเป็นรูปธรรม

- สมควรประชาสัมพันธ์แนวคิดการจัดทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ทุกภาคส่วนและเพิ่มพันธมิตร รวมทั้งหุ้นส่วนการดำเนินงานพร้อมทั้งจัดทำเนียบชุมชนต้นแบบ ปราษฎาชาวบ้าน วิทยากร

กระบวนการ สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอื่น ๆ

● ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรจัดประชุมระดมสมอง เพื่อ

พัฒนาวิธีการบูรณาการแผนชุมชนในระดับพื้นที่ให้ได้ผล ทั้งบูรณาการการทำงานและบูรณาการแผนฯ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างครบถ้วน

● ปรับปรุงยุทธศาสตร์จังหวัด โดยผนวกเรื่องกลไก

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเข้าไปในกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยให้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

● พัฒนากลไกระดับอําเภอ เพื่อเป็นตัวกลางในการ

เขื่อมโยงแผนชุมชนกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยการปรับปรุงกลไกในสำนักงานอำเภอ ให้สนับสนุนการดำเนินงานและจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร ซึ่งในการนี้สามารถใช้งบประมาณของจังหวัด จำนวน 10 ล้านบาท เพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ได้

● สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องแผนชุมชน ให้แก่

เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การประสานระหว่างชุมชนและท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

◆◆◆◆◆

ເຮືອງກ້າກາຍສໍາຫຼັບເຊີມເບນໄທ

ໃນຊ່ວງ 4-5 ປີທີ່ຜ່ານມາມີພັດນາກາຣທີ່ເກີຍຂ້ອງກັບຊຸມຊນໝາກ ເຊັ່ນ ມີກາກຄ່ອດັ່ງຮ່ວມຕົວ
ເປັນປະຈາກມ ມີກາຮ່ວມຕົວເປັນກຸ່ມກິຈການ ອ້ອງອົງຄົກຮຸມຊນຕ່າງ ພ ມີກາເຄີ່ອນໄຫວໆ
ກິຈການທີ່ເກີຍຂ້ອງກັບເມືອງນ້ຳອູ້ ຊຸມຊນນ້ຳອູ້ ແພນຊຸມຊນ ມີກາຮ່ວມຕົວກັນທຳວິສາຫາກິຈຊຸມຊນ
ວິສາຫາກິຈຂາດກາລາງແລະຍ່ອມ ມີກາຈັດຕັ້ງອອກທຸນໜຸ່ມບ້ານ ມີກາທຳໂຄຮກກາຣ SML ມີກາ
ສັບສົນໂຄຮກກາຣໜຶ່ງຕຳບໍລິນໍ້າພົດຕັກສົນທີ່ ແລະໃນອານັດ ເຮືອດັກລ່າງກົງຈົງຄົງດຳເນີນກາຣຕ່ອໄປ
ແລະຍັງມີເຄື່ອງມືອີ່ໄໝ່ ພ້ອມທັ້ງໂຄຮກກາຣ໌່ ທີ່ເປັນໃຍບາຍຂອງຮູບາລັງສູ່ຊຸມຊນໄທ
ອຍ່າງດ້ອນເນື່ອງ

ສັກຍາພຸ່ມຊනເພີ່ມຂຶ້ນຍ່າງເຫັນໄດ້ຫັດ ໃນຮະບະເວລາທີ່ຜ່ານມາແພນງານໂຄຮກກາຣຕ່າງ ພ ທີ່
ລັງສູ່ຊຸມຊນຈຳນວນນາກເປັນກາຣເພີ່ມພູນກາຣສະສົມຖຸນໃນຊຸມຊນຍ່າງເຫັນໄດ້ຫັດເຈັນ ພຸດ່ງ່າຍ ພ ວ່າ
ສກວະ “ຄຽບເຄື່ອງມາກຂຶ້ນ” ໄດ້ເກີດຂຶ້ນແລ້ວໃນຊຸມຊນໄທ ແຕ່ຊຸມຊນນັ້ນ ພ ຈະສາມາດຮັບມືອັກ
ກາຣເປົ່າຍັນແປລັງທັ້ງທາງກາຣບິໂນັດ ອຸປິໂນ ກາຣພົດຕັກຮູບແບບໃໝ່ ພ ທີ່ຈະຕ້ອງປັດສວັບພິບ
ປັດໂຮກ ແລະແມ່ລງ ກາຣອຸວັກຊີ່ສິ່ງແວດລ້ອມ ກາຣຈັດກາກັບໂຄຮບາດ ສາຣເຄມີ ຜຸ່ນລະອອງ ຍາເສີຕິດ
ແລະກັບຮ່ວມຊາດທີ່ອາຈເກີດຈາກຟື້ມືອນນຸ່ຍ່ຍັງເປັນສິ່ງທີ່ທ້າທາຍຍ່ອ່ ແລະຂຶ້ນຍ່ອ່ກັບຄວາມສາມາດ
ໃນກາຣແປລັງສັກຍາພຸ່ມຊනໃຫ້ເປັນພັ້ນຊຸມຊນຍ່າງເປັນຮ່ວມຊາດທີ່ແລະມີຄວາມສມດຸດແລະຍັງຢືນ

ศักยภาพชุมชน : องค์ประกอบที่สำคัญ

หากจะกล่าวถึงองค์ประกอบของศักยภาพชุมชน ณ เวลาที่เจ้าพิจารณาอยู่นั้นอย่างน้อย มีองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

ทรัพยากร ชุมชนนั้นมีทรัพยากรอะไรอยู่บ้าง อุดมสมบูรณ์แค่ไหน เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ลุ่มน้ำ ทะเลและชายฝั่ง แร่ธาตุในดิน สภาพป่าไม้ อากาศ พืชพรรณไม้ต่าง ๆ เช่น พืชสมุนไพร หรือพืชที่เป็นอาหารต่าง ๆ หากมีทรัพยากรอยู่มากและมีความสมบูรณ์ก็นับว่าชุมชนนั้นมีศักยภาพมาก

คนคิดอย่างสร้างสรรค์ : เพิ่มศักยภาพชุมชนให้สูงขึ้น

คน ในชุมชนก็สามารถแสดงให้เห็นศักยภาพของชุมชนได้ เช่น การมีผู้นำทั้งผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ปลัด อบต. และผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้นำทางศาสนา ครุ ราชภรรยาอุ่น ผู้นำทางความคิดต่าง ๆ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงหมายถึงบุคคลที่เคลื่อนไหวผลักดันชุมชนให้เกิดกิจกรรมใด ๆ ไปในทิศทางที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้ใดหรือ派ชบูชาบ้านเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานนั้น ๆ มาแล้วสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อได้

วิทยากรกระบวนการเป็นผู้เคลื่อนไหวนำความคิดความหลากหลายในการประชุมทุกรูปแบบในชุมชน สามารถใช้ความสามารถดำเนินการประชุมได้อย่างไม่น่าเบื่อ มีประสิทธิภาพ สามารถดึงศักยภาพคนที่เข้าประชุมออกมากให้เกิดความเชื่อมโยงและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เข้าร่วมประชุมได้อย่างมากที่สุด นักการเมืองห้องท้องก็เป็นผู้ที่คนในชุมชนมองความไว้วางใจให้เข้ามาเป็นตัวแทนดูแลชุมชนนั้น ๆ

หากประเภทของคนที่กล่าวมาข้างต้น มีเป็นจำนวนมาก มีความคิดและวิธีการคิดอย่างสร้างสรรค์ หรือคิดในเชิงบาง กิต เพื่อสร้างกิจกรรมส่วนรวมที่ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและน่าอยู่ ประชาชนส่วนที่เหลือในชุมชนซึ่งเป็นผู้ร่วมกิจกรรมก็จะดำเนินการไปอย่างมีความสุข เพราะ

กิจกรรมที่ทำเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ให้เกิดความดีงามแก่ชุมชน ผลลัพธ์ของการที่คนประเภทต่างๆ ได้ทำกิจกรรมบนฐานทรัพยากรของชุมชน ย่อมเกิดความรุ้งรุ้งและพัฒนาต่อไปเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร คู่มือ สื่อการฝึกอบรมในเรื่องนั้น ๆ แพร่ขยายในวงกว้าง ต่อไป

กระบวนการ : พลังในการสร้างศักยภาพชุมชน

กระบวนการ หากทรัพยากรของชุมชนดำเนินอยู่โดยไม่มีคุณมาเกี่ยวข้อง การปรับตัวตามธรรมชาติจะช่วยสร้างสมดุลให้เกิดขึ้น แต่พอมีคนไปมีความสัมพันธ์กับ din น้ำ แร่ธาตุ ป่า พืชพรรณต่างๆ ในชุมชน อาจเกิดความขัดแย้งในชุมชนได้ ดังนั้นการที่ชุมชนจะมีกระบวนการแก้ปัญหา เช่น เปิดโอกาสให้คนได้วาร์กันตรวจสอบปัญหาและว่ามันตัดสินใจว่าจะจัดการกับปัญหาง่ายๆ เพื่อให้ความขัดแย้งลดลงถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาชุมชนที่เป็นหนึ่งในศักยภาพชุมชน

ลักษณะการควบคุมของคนในชุมชนที่เป็นไปแบบเท่าเทียมกัน ให้เกียรติกัน เอื้ออาทรและแบ่งปันกันซ้ายก่อนให้เกิดความไว้ใจกันในชุมชน นำไปสู่การร่วมมือร่วมมีแบบเต็มอกเต็มใจ ทำให้ชุมชนสามารถดิริเริ่มกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมได้และมีพลังที่จะดำเนินการให้สำเร็จ นับว่าเป็นศักยภาพชุมชนอีกแบบหนึ่ง

การสร้างเครือข่ายการทำงานในกิจกรรมได้กิจกรรมหนึ่งหรือหลาย ๆ กิจกรรม โดยเชื่อมโยงกันเองหรือเชื่อมโยงข้ามพื้นที่ ข้ามชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่จะทำกิจกรรมให้สำเร็จ หรือเรียนรู้ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองอย่างถูกต้อง เช่น การเรียนรู้ว่าจะทำอย่างไรที่ทำกิจกรรมแล้วไม่มีผลกระทบเชิงลบต่อคนในชุมชน กำหนดราคากาอย่างไร ขายได้ไตร ตัวอย่างกิจกรรมได้แก่ การกำจัดขยะ การบริหารจัดการโรงสีชุมชน โรงทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น หากไม่เรียนรู้กับผู้ที่เคยทำสำเร็จมาก่อน โอกาสที่จะทำกิจกรรมเหล่านี้แล้วพลาดย่อมจะเกิดขึ้นได้ นี่ก็ถือได้ว่าเป็นศักยภาพชุมชนอีกแบบหนึ่ง

ระบบ : ต้องเข้มและสัมพันธ์ต่อกัน

ระบบ การพิจารณาถึงระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและการมีความสัมพันธ์ต่อกัน ถือได้ว่าเป็นศักยภาพชุมชนที่สำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ระบบการปกครองท้องถิ่นในชุมชนนั้นเป็นไปอย่างประชาธิรัฐแบบมีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหนการได้มาของสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล(ส.อบต.) และนายก อบต. มีความชอบธรรมหรือไม่ ประชาชนมีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนหรือเป็นกลุ่มอาชีพซึ่งมีความเชื่อมโยงทางเกี่ยวกันมากน้อยแค่ไหน

ในชุมชนมีกระบวนการจัดทำแผนชุมชน หรือกระบวนการจัดทำชุมชนให้น่าอยู่หรือไม่ มีระบบการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง การพัฒนาแบบยั่งยืนหรือไม่ ชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐานของประชาชนเข้มแข็งหรือมีสถาบันที่คุณในชุมชนจะมาทำกิจกรรมร่วมกันหรือมาปรึกษาหารือกันประจำ มีการจัดงานแข่งขันกีฬา งานประเพณีพื้นบ้านต่าง ๆ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับคนในชุมชน

รวมทั้งในชุมชนมีการสื่อสารสองทางเช่นมีเวทีที่ให้คนในชุมชนได้สอบถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การมีคืนดี คนเก่ง มีความสมบูรณ์ของทรัพยากร มีกระบวนการต่าง ๆ และมีระบบที่หลากหลาย อาจถึงได้ว่าชุมชนนั้นมี “ศักยภาพชุมชนในเชิงปริมาณ” แต่ไม่ได้หมายความว่าชุมชนนั้นจะมี “ความเข้มแข็ง” หรือมี “พลังชุมชน” ในระดับที่พอเพียงต่อการแก้ปัญหา หรือแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชนเสมอไป

เรื่องท้าทายที่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ

ประการแรก การนำศักยภาพชุมชนมาใช้ให้เป็นพลัง จะต้องเรียนรู้ชุมชนและมองเห็นภาพรวมของการแก้ไขปัญหาของ ทรัพยากร คน กระบวนการ และระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวพัน เชื่อมโยงและเสริมพลังกันอยู่ในชุมชน จะต้องมีการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบจากชุมชนให้ได้ว่า

- ใครคือผู้ที่มีบทบาทหลักหรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ในชุมชน ความต้องการเข้าคืออะไร
- จะพัฒนาชุมชนไปสู่จุดไหน ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนด โดยชุมชนเป็นผู้ประเมินคุณค่าของการพัฒนา

- ค้นหาให้ได้ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำคืออะไร และจะไม่ทำเรื่องใด

- พัฒนาแล้วความเป็นชุมชนต้องคงอยู่ และมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ประการที่สอง การจัดการทุนเพื่อสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานให้กับชุมชน ทุกคนรับรู้ว่าในปัจจุบันมีแหล่งทุน กระจายลงสู่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการแก้ปัญหา

กั้นเองอย่างมากภายใน เป็นเรื่องท้าทายว่าจะมีการเชื่อมโยงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ระหว่างชุมชนและฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เดิมที่หนึ่ง อาจเป็นจังหวัดหรืออำเภอ เพื่อให้เกิดเป็นกลไกชุมชนชาติที่มีแหล่งทุนสนับสนุนเพื่อปฏิบัติการเสริมองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถแก้ไขปัญหาในขอบเขตพื้นที่ที่กว้างกว่าหมู่บ้านและตำบลได้อย่างตรงประเด็น เน้นการขับเคลื่อนพลังร่วมจากองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนนั้น เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนระยะยาว

ผลลัพธ์สุดท้ายที่จะเกิดขึ้น

หากมีการผลักดันให้มีการจัดการทุนเพื่อสร้างความยั่งยืน

ในการดำเนินงานให้กับชุมชน ผลลัพธ์สุดท้ายคาดหมายได้ว่าจะเกิดสิ่งดังต่อไปนี้

- เกิดสภาพผู้นำร่วม หมายถึงมีทีมทำงานจากผู้คนที่มีใจรักพื้นที่บ้านเกิดทุกภาคส่วน เช่นนักการเมืองระดับท้องถิ่น จนถึงการเมืองระดับชาติ ส.ส. ส.ว. ภาคประชาสังคม องค์กรสาธารณะ ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม สถาบันศาสนา ครอบครัวและเยาวชน มาช่วยกันทุ่มเททรัพยากรและพลังที่ตนมีอยู่เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นของตนเองดีขึ้น

- เป็นการร้อยรัด ภาคประชาสังคมและองค์กรสาธารณะอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นในพื้นที่ที่ได้ตั้งกองกัน ลักษณะของกิจกรรมอาจเป็นกิจกรรมจุดประกาย หรือเรียกว่าเป็นกิจกรรมนำร่อง เพื่อพิสูจน์ว่าการแก้ไขปัญหานบนสถานการณ์อย่างหนึ่ง ควรแก้ไขด้วยวิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อให้หน่วยงานที่มีงบประมาณได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ตรงกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

- สร้างทั่วถ้วน พื้นที่แหล่งปลูกพืชอย่างหลากหลายตามที่ต้องการซึ่งเหลือเพื่อไม่ให้เกิดสภาพขับจนหนทางไม่รู้จะพิงใคร สภาพการณ์ดังกล่าวหากมีการจัดการทุน โดยได้รับแรงสนับสนุนจากทุกฝ่ายในพื้นที่จะทำงานได้อย่างยั่งยืน เพราะมีเงินทุนของตนเองที่จะสร้างกิจกรรมเพื่อมาติดต่อสภาพปัญหาแก่สาธารณะได้คนทำงานมาจากคนที่มิใช่เจ้าที่จะทำงานเพื่อท้องถิ่นจึงไม่ต้องถูกย้ายทำงานได้ต่อเนื่อง มีความแม่นยำในการวินิจฉัยสถานการณ์ในพื้นที่

- สร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานชุมชน ทำกิจกรรมสำคัญ ๆ ตามความต้องการของชุมชนได้ อันเนื่องจากมีแหล่งทุนขนาดเพียงพอที่จะทำงานเชิงรุกต่อเนื่องระยะยาวได้ พร้อมทั้งนำเสนอความสำเร็จของกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่ได้ผลักดันและดำเนินการเอง สร้างสาธารณะได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างกระแสผลักดันการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐให้ตรงจุด

- เกิดเครือข่ายการจัดการทุนเพื่อสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานให้กับชุมชน ซึ่งเป็นเครือข่าย คน-ทุน-ปัญญา อย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างให้เกิดการเชื่อมโยงและสร้างระบบสนับสนุนกันและกัน เป็นพื้นที่เลี้ยงให้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่จะประยุกต์ใช้ต่อไป

◆◆◆◆◆

ເຖິງທະບາຍ

ບຸນຫຼດຕັ້ງເດີນກີບສິລປະນົບຮົມ
ສັບຕ່ວກັນນາວຍ່າງຍາວນານ ມີອົກລັກເບີນ
ກາງວິນນົບຮົມຂອງບຸນຫຼດຕັ້ງໄດ້ຕັ້ນ
ປະເທນບອງຢູ່ຮົມບຸນຫຼດຕັ້ງເຄຣຍາຕີ
ໂດຍຖຸກຄົນມີລົວນົບຮົມໃນການດຳເນີນຈານ
ຮ່ວມຄົດ ຮ່ວມປັບປຸງ ຈບດຶງຂັ້ນ
ຮ່ວມຕັດສິນໃຈ ແລະ ໄກສິນກີບສິລປະນົບຮົມ
ກ່າວ່າຍາການ

ເຖິງທະບາຍ

ເມືອງບ່າຍ ບຸນເປັບປຸງ*

ຄວາມເປັນມາ

ອຸມືອງ ເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້ ໃນຄໍາເກົອມເນື່ອງ ຈັງຫວັດລຳພູນ
ຊື່ໄດ້ຮັບກາຍກູ້ຈຳກັດໃຫ້ເປັນເທິງທະບາຍຕຳບລົ້ນແມ່ວັນທີ 25 ພຸດສະພາບ
ໂດຍມີພື້ນທີ່ຈຳກັດ 20.09 ດຕາຮັກໂລໂລມີຕົວ ແລະ ມີໜຸ່ມໜຸ່ນອູ້ໃນ
ເຂດເທິງທະບາຍຈຳກັດ 11 ຊຸມໜຸນ 4,607 ຄວາມເຂົ້າໃຈ ປະຊາກຈຳກັດ
13,588 ດາວໂຫຼວງ ສ່ວນໃຫຍ່ປະກອບຄາຊື່ເກະຊວງຕະກຽມເປັນອາຊີ່ພໍລັກ
ໂດຍເນັພາກາທໍາສັນລົມໄຍ ຊື່ສາມາດສ້າງຮາຍໄດ້ໃຫ້ແກ່
ເກະຊວງຕະກຽມເປັນຈຳກັດນັ້ນນາກ

ລັກະນະຄວາມເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້ ຂອງປະຊາຊົນບັນຄົມມີຄວາມເປັນ
ຫຼັບທີ່ອູ້ໃກລັກບັດຕັ້ງເນື່ອງ ຊຸມໜຸນໃນເຂດເທິງທະບາຍມີຄວາມຕື່ອນດັບ
ໃນການໃຫ້ຄວາມຮ່ວມມືໃນການພັດນາດ້ານຕ່າງໆ ຂອງໜຸ່ມໜຸ່ນດີ
ໂດຍຮ່ວມໃນການດຳເນີນງານ ອ່ວມຄົດ ອ່ວມທຳ ຕລອດຈານຮ່ວມຕັດສິນໃຈ
ຈົນທໍາໃຫ້ງານປະສົບຄວາມສໍາເລົງເປັນຍ່າງດີຍິ່ງ

ໃນຮະບະແກຂອງການເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້ ກ່າວ່າຍາການ
ກ່າວ່າຍາການໃນການເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້ ໄດ້ໃຫ້
ເວລາພອສມຄວາມໃນການເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້ ໄດ້ໃຫ້

ທ່ານາຂອງຜູ້ບໍລິຫານເທິງທະບາຍ ຈຶ່ງຕ້ອງມີການປະໜຸມຮ່ວມກັນເພື່ອ^{*}
ແລກເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້ປະສົບການໃຫ້ຈະນຳໄປສູກຮ່ວມກັນກຳນົດ
ທີ່ສົກສູດການພັດນາຂອງເທິງທະບາຍຕຳບລົ້ນນີ້ ລ່ວມກັບການເຮັດວຽກທີ່
ໄດ້ຈຳກັດການກໍາວິທະຍາລີຍ້ເຫັນໃໝ່ໃນແນວດັບສູດການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງໜຸ່ມໜຸ່ນ
ໄດ້ສັງຜູນໃຫ້ເກີດການຂໍ້ມູນກິຈການເວທີສາມາດນີ້ທີ່ເວົ້າກວ່າ “ສກາ
ກາແພ” ຂຶ້ນ

ສກາກາແພ : ຈຸດເຮີມຕົ້ນຂອງການແລກເປັນຫຼື້ອົບຕຳບລົ້ນນີ້

ຜູ້ບໍລິຫານເທິງທະບາຍຕຳບລົ້ນນີ້ ໄດ້ພໍາຍາມສັງເສົມໃຫ້
ປະຊາຊົນໃນໜຸ່ມໜຸ່ນມີສ່ວນຮ່ວມທາງການເນື່ອງແລກການບໍລິຫານ ຮ່ວມ
ທັງໃໝ່ມີຄວາມຮູ້ ຄວາມເຂົ້າໃຈໃນຮະບະປະຊົມປີໄຕຍແລະຮະບບການ
ປັກຄວງສ່ວນທ້ອງດືນເພື່ອເພີ່ມປະສົບຕົກກົດໃນການພັດນາອົງກົດ
ແລະທ້ອງດືນຕລອດຈານໃຫ້ປະຊາຊົນສາມາດຕ່ວາງສອບການທຳກຳ
ຂອງອົງກົດປັກຄວງສ່ວນທ້ອງດືນເພື່ອຄວາມໂປ່ງໃສໃນການດຳເນີນງານ

* ເວົ້າກວ່າຍິ່ງຈາກເອກສາວ “ໂຄຮກການສຶກສາເຊີງປົງປັນຕິການຕິດຕາມພັດນາເນື່ອງນ້ຳອູ້ ຊຸມໜຸນນ້າອູ້ ຕາມເປົ້າໝາຍແພນ້າ 9”, ຈັດທໍາໂດຍມູນຄື
ໜຸ່ມໜຸ່ນທ້ອງດືນພັດນາ, 2547

สำหรับผู้ที่จุดประกายส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันคือ นายขยันวิพรหมชัย นายกเทศมนตรีตำบลล้อมุ่งคุณปัจจุบัน ได้ริเริ่มให้มีเวทีสาธารณะที่เรียกว่า “สภาพภาพ” ขึ้นสู่ปีเดือนละ 1 วัน เพื่อให้เป็นเวทีในการรวมผู้คนที่หลากหลายทั้งภาคราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคประชาชนสังคม และประชาชนทั่วไป ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในด้านการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา การวิเคราะห์ปัจจัย รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่การร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาเทศบาลตำบลล้อมุ่งคุณ

คลังสมองในการทำแผนพัฒนาตำบล

แนวความคิดการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใน “สภาพภาพ” ได้ถูกนำไปบรรจุไว้ใน “แผนชุมชน” และแผนงาน/โครงการใดของแผนชุมชน ที่ต้องการความสนับสนุนจากเทศบาล ก็จะถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบลต่อไป

สภาพภาพกลุ่มนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็น “คณะกรรมการทำแผนพัฒนาระดับตำบล” ซึ่งถือว่าเป็น “คลังสมอง” ของเทศบาล ที่มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ที่หลากหลายให้แก่สมาชิกชุมชน ทำหน้าที่รวบรวมปัญหาในชุมชนที่ได้จากการทำเวทีประชาชน

นำมาเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาเสนอต่อกองนักกรรมการชุมชนเพื่อนำปัญหาเสนอสถาบันเทศบาลตำบลล้อมุ่งคุณ จัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบลต่อไป ซึ่งแผนงาน/โครงการใดที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง ก็จะสนับสนุนให้ชุมชนเป็นผู้จัดการภัณฑ์ เช่น การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนบ้านไร่ เป็นต้น

ชุมชนบ้านไร่ : ต้นแบบของการจัดการในชุมชน

นอกจากการรวมกลุ่มกันเป็น “สภาพภาพ” เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันแล้ว คณะกรรมการชุมชนบ้านไร่หมู่ที่ 8 ของตำบลล้อมุ่งคุณ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรม เพื่อดำเนินงานและบริหารจัดการ ขึ้นภายในชุมชนเอง โดยไม่ต้องรอการสนับสนุนจากเทศบาลหรือเทศบาลไม่สามารถให้การสนับสนุนได้ ซึ่งกิจกรรมสำคัญที่ชุมชนบ้านไร่มีการดำเนินการไปแล้ว ได้แก่

- กลุ่มคอมทรัพย์บ้านไร่ โดยรวมการชุมชนฯ ได้รับการจุดประกายความคิดการรวมกลุ่มตั้งเป็นกลุ่มคอมทรัพย์บ้านไร่ขึ้น จากการที่สำนักงานเทศบาลตำบลล้อมุ่งคุณสนับสนุนให้กรรมการชุมชนบ้านไร่ไปศึกษาดูงานที่บ้านสามขา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้มีการดำเนินงานกันอย่างเข้มแข็ง จนปัจจุบันสามารถมีสมาชิกจำนวน 1,113 ราย และเงินกองประมาณ 800,000 บาท และการดำเนินงานของชุมชนฯ

ได้กล้ายเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นดำเนินการตามมา

● Fishing park เป็นกิจกรรมสร้างรายได้ที่เกิดจากการรวมกันของสมาชิกชุมชนบ้านไร่ โดยคณะกรรมการชุมชนดำเนินงานเดี้ยงปลาในลำน้ำที่แหล่งผ่านเรียกว่า Fishing park ขึ้นปีละ 2 ครั้ง ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมา นักจากจะสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกแล้ว ยังสร้างความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม คือ การมอบกำไรส่วนหนึ่งให้เป็นสวัสดิการแก่โรงเรียนมัธยมของตำบลอีกด้วย

นอกจากการจัด Fishing park แล้วชุมชนบ้านไร่ยังมีการระดมทุนเพื่อซื้อสلاحกินแบ่งรับประทาน มาจำหน่ายให้กับประชาชนทั่วไปในตำบล โดยผลกำไรที่ได้จะถูกนำมาแก้ปัญหาความต้องการของคนในชุมชนที่สามารถจัดการได้เองโดยไม่ต้องรอให้หน่วยงานอื่นมาสนับสนุน เช่น การซื้อเครื่องขยายเสียงประจำชุมชนเพื่อให้สมาชิกได้เข้าในราคากลางเพื่อใช้ในงานต่างๆ การดำเนินงานของชุมชนบ้านไร่ดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการขยายแนวคิด ขยายวิธีการทำงานไปยังชุมชนอื่นๆ อย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทและปัญหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

วิสัยทัศน์ และเป้าหมายการพัฒนา... เกิดจากความร่วมมือของชุมชนและ เทศบาล

การที่ผู้บริหารเทศบาลตำบลอุโมงค์และกรรมการชุมชนได้ร่วมมือแก้ไขปัญหาของชุมชนกันมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการดำเนินงานของทั้ง 2 ภาคส่วนเชื่อมประสานกัน มีความร่วมมือและเกิดการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันมากขึ้น รวมทั้งมีการกำหนด “วิสัยทัศน์” การพัฒนาเทศบาลตำบลอุโมงค์ให้เป็น “เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่” ร่วมกันว่า

“สุขภาพดีทุกคน ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม พร้อมด้วยเทคโนโลยี มีศิลปะวนธรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ ก้าวไกลด้วยการศึกษา พัฒนาระบบเศรษฐกิจดี มีภูมิทัศน์ร่มรื่น พื้นฟูเกษตรกรรมชาติ ปราศจากปัญหาสังคม”

โดยมี “เป้าหมาย” การดำเนินงานตามวิสัยทัศน์คือ “การมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจของประชาชน การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน”

“

การบริหารการจัดการเรื่อง “บยะ”

กี่สำคัญคือ

“พูมบยะ: มากซื้อดุบมากจ่ายเงินมาก”

เป็นหลักการควบคุมจำกัดบยะ:

โดยเทศบาลอุโมงค์จะใช้ดุบบยะที่มีตรา

เทศบาลตำบลอุโมงค์ ที่แยกบยะเป็น

ดุบเปียก ดุบแห้ง เพื่อใช้แทนระบบถังบยะ

”

ลีเనวายการพัฒนาหลัก...เพื่อก้าวไปสู่ เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

เพื่อให้การพัฒนาเทศบาลตำบลอุโมงค์ก้าวไปสู่ความเป็น “เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่” ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาที่ตั้งไว้ข้างต้น ผู้นำของเทศบาลและผู้นำภาคประชาชนในการพัฒนา ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาหลัก 4 แนวทางใหญ่ด้วยกันคือ 1) ด้านความน่าอยู่ 2) ด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง และ 4) ด้านการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี

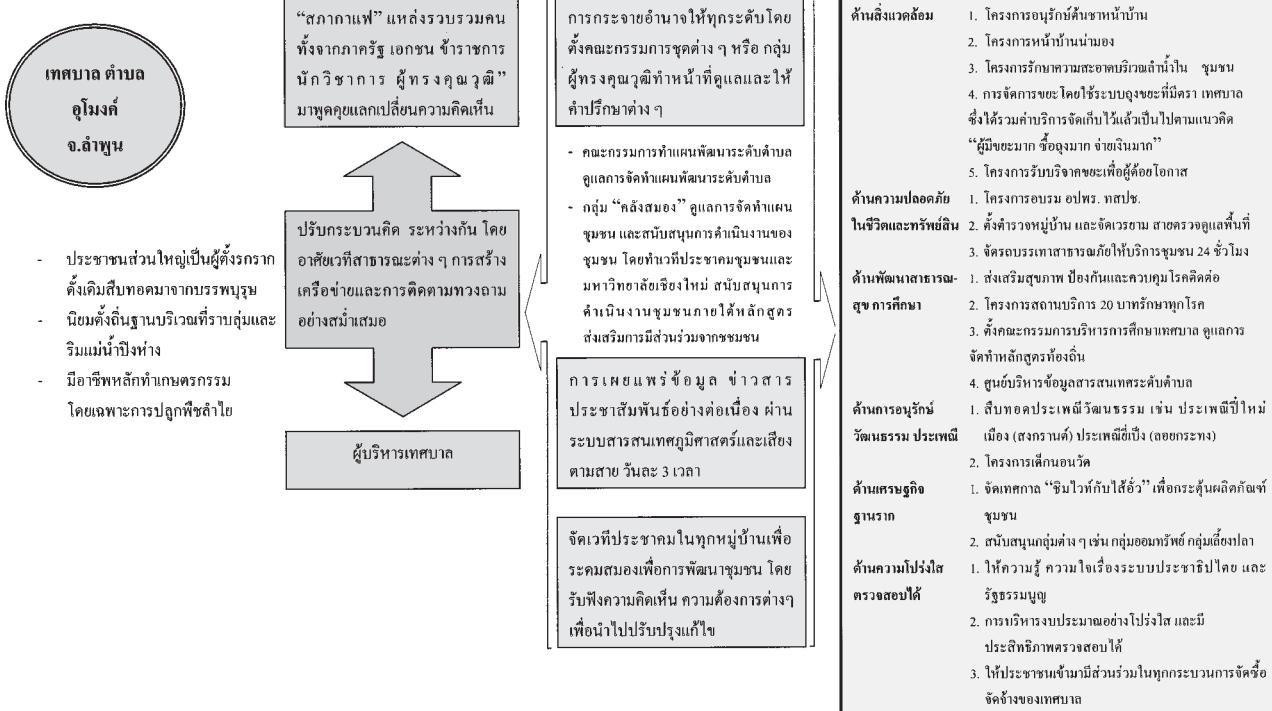
โดยผู้นำของทั้ง 2 ภาคได้ร่วมกันคิดนำศักยภาพของชุมชนด้านต่างๆ ที่มีอยู่มาเป็นเครื่องมือในการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้สืบทอดแนวคิดการพัฒนาชุมชนและให้เกิดสำนึกรักความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดอย่างต่อเนื่อง

ความน่าอยู่ : เน้นการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี

การพัฒนาด้านความน่าอยู่ของเทศบาล จะครอบคลุมเรื่องการมีสภาพแวดล้อมที่ดีในชุมชน โดยมีโครงการ “หน้าบ้านน่ามอง” และโครงการ “อนุรักษ์ต้นชามหน้าบ้าน” ที่สนับสนุนให้สมาชิกชุมชนร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดและจัดแต่งต้นไม้ให้สวยงามบริเวณในบ้านและนอกบ้าน รวมไปถึงการรักษาความสะอาดบริเวณลำน้ำที่แหล่งผ่าน โดยเฉพาะลำน้ำปิงห่างที่เป็นลำน้ำสายหลักของตำบล

โครงการสร้างการดำเนินงาน “เมืองน่าอยู่ ชุมชนหน้าอยู่” ของเทศบาลตำบลล้อมองค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ยกระดับเป็นเทศบาลตำบลเมื่อ 25 พ.ศ. 2542

นอกจากนี้ยังมีการบริหารการจัดการเรื่อง “ขยะ” ที่ สำคัญคือ “ผู้มีขยะมาก ซื้อถุงมากจ่ายเงินมาก” เป็นหลักการ ควบคุมจำกัดขยะ โดยเทศบาลล้อมองค์จะใช้ถุงขยะที่มีตรา เทศบาลตำบลล้อมองค์ ที่แยกขยะเป็นถุงเปียก ถุงแห้ง เพื่อใช้ แทนระบบถังขยะ ซึ่งมีปัญหาด้านการควบคุมปริมาณหรือขยะ จะ โดยเทศบาลจะจำหน่ายในราคากล่องละ 6 บาท รวมค่าธรรมเนียม บริการไว้ด้วย

ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องการ จัดการขยะ โดยให้มีโครงการคัดแยกขยะในโรงเรียนเพื่อรีไซเคิล ร่วมกับโครงการบริจาคขยะเพื่อผู้ด้อยโอกาสในบางชุมชน ผู้นำ ในชุมชนจะรับบริจาคขยะจากสมาชิกที่นำมาวางไว้หน้าบ้าน แล้ว นำขยะที่บริจาคเหล่านี้ไปขายสร้างรายได้ ซึ่งจะมอบให้ผู้ยาก ลำบากและผู้ด้อยโอกาสในชุมชนต่อไป

พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น : เน้นผลิตภัณฑ์ ชุมชน

การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ เทศบาลตำบลล้อมองค์ร่วมกันอนุรักษ์รักษาและพัฒนาให้กลับมา

อยู่ในวิถีชีวิต ประเพณีที่สำคัญๆ ของท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณี สงกรานต์ (ปีใหม่เมือง) ประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง) ประเพณี วันเข้าพรรษา ตลาดน้ำและจันทร์แรม เช่นกันพื้นบ้านเพื่อสร้างสัมพันธ์ ล้วนแต่เป็นประเพณีที่ยังดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

การฟื้นฟูพระพุทธรูปศาสนา “โครงการเยาวชนอนวัต” ที่ จัดในทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์สุดท้ายของเดือน เพื่อให้เยาวชน ได้เรียนรู้ในพระพุทธรูปศาสนา และฝึกปฏิบัติได้รับความสนใจ อย่างต่อเนื่อง บางชุมชนยังจัดให้มีพระธรรมเทศนาในวันเดือนดับ (แรม 15 ค่ำ) และวันเดือนเป็ง (ขึ้น 15 ค่ำ) ภายในชุมชน ธรรม เทศนาในเรื่องราวของความสามัคคี การกินการอยู่และประเพณี ซึ่งก็ได้รับความสนใจของประชาชนทุกเพศทุกวัย

เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง : เน้นผลิตภัณฑ์ ชุมชน

เทศบาลตำบลล้อมองค์ได้มีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานรากให้เข้มแข็ง ที่สำคัญคือการใช้ศักยภาพ “ผลิตภัณฑ์ ชุมชน” ผสมผสานกับศักยภาพของชุมชนชาติในท้องถิ่นที่ยังคง ความคงทนเข้าด้วยกัน โดยผลักดันให้เกิด “เทศกาล ซีมไวน์

กับไส้อ้วน” โดยการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีชื่อเสียง อาทิ ไวน์ไส้อ้วน มาจำหน่าย ท่ามกลางบรรยายกาศธรรมชาติที่งดงาม สะอาดดتا 2 ฝั่งลำน้ำปิงห่าง ขึ้นในเดือนมกราคมหรือเมษายน ของทุกปี ทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมากทั้งจังหวัดลำพูนและจังหวัดอื่นๆ สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนเป็นจำนวนมากทุกปี

การมีระบบการบริหารจัดการที่ดี : จุดเด่นของเทคโนโลยีสารสนเทศ

จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเทศบาลตำบลลูกไม้คงคือ การมีระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยการดำเนินงานของเทศบาล ในกิจกรรมต่างๆ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสัมคมมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความ โปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ รวมทั้งมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนทั่วไป

ห้องนี้ผลของการมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ทำให้
เทศบาลตำบลอุโมงค์ได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการที่ดีถึง 2
รางวัลตัวยกัน คือ รางวัลประปกเกล้าฯ องค์กรปักครองส่วนท้องถิ่น
ที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม
ของประชาชน พ.ศ. 2545 และรางวัลที่ 2 ขององค์กรปักครอง
ส่วนท้องถิ่นที่มีหลักบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล
พ.ศ. 2546

นักจากานี้ เทศบาลตำบลอุโมงค์ยังได้รับการพัฒนาจนได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณด้านต่างๆ มากมาย อาทิ รางวัลชนะเลิศการประกวดไวน์ดีเด่นของอนุกรรมการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ชนะเลิศรางวัลสำนักงานนำอยู่รุ่งตะบะหรือญทอง ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน รวมทั้งรางวัลสถานที่สะอาดยอดภัย ไร่สารพิช มีชีวิตชีวา จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ของเทศบาลตำบลอุดมคง โดยพิจารณาจากการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิของตำบลอุดมคง ในหลายฯ ด้าน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เทศบาล รวมการชุมชน คลังสมอญ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย มะลากาญจน์จากโรมเรียมใน

พื้นที่ พนว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จได้แก่

วิสัยทัศน์และความเป็นผู้นำของกรรมการชุมชน
และนายกเทศมนตรี เริ่มต้นจากการมีใจที่สาธารณะ “สภา
กาแฟ” สัปดาห์ละ 1 วัน โดยนายกเทศมนตรีคือบุคคลเป็น
แกนประสานงานให้เป็นที่ร่วมของผู้คนที่หลากหลาย เพื่อการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และนำไปสู่การร่วมกันกำหนด
ทิศทางการพัฒนาของเทศบาลตำบลล้อมงค์

ความทั้งการก่อตั้งกลุ่ม “คลังสมอง” ขึ้นเพื่อให้เป็นผู้นำทางความคิด ให้ความช่วยเหลือในการทำแผนชุมชน และเป็นกระจากร่างสหภาพท้องถิ่นการทำางานของเทศบาลตำบลล้อมองค์ในระยะต่อไป ตลอดจนการรวมกลุ่มสมาชิกของชุมชนบ้านไร่ในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อหารายได้เข้าชุมชน และชี้อิทธิพลของชุมชนเดียงปรับเปลี่ยนตัวเอง

การบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ จะเห็น
ได้จากที่เทศบาลตำบลคุณมีคงได้รับรางวัลถึง 2 รางวัล จากการ
บริหารจัดการที่ดี ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใน
การทำงาน เทศบาลตำบลคุณมีคงสร้างที่ชัดเจน

พร้อมกับการพัฒนาศักยภาพของคนทำงานไปด้วย โดยเน้นการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ นอกจากร้านนี้ได้มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการเป็นลำดับชั้นตั้งแต่ระดับสูงราก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสร้างเสริมประชาธิรัฐ และการจัดการบ้านเมืองของประเทศไทยอย่างมาก

กระบวนการดำเนินงานที่เน้นการระดมทุนทางสังคม และกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการรวมกลุ่ม “คลังสมอง” เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่คนในชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชาวลำพูนไว้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความรักในห้องถิ่น ความภาคภูมิใจในบ้านเกิดแก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการจัดตั้ง “สภากาแฟ” ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

โครงการอุ่นสอนหลาน : แผนงานในอนาคต

เทศบาลตำบลล้อมองค์ ได้ดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เพื่อมุ่งเน้นการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคน จึงเตรียมแผนงาน / โครงการในอนาคต ดังนี้ หลักสูตร “ลำน้ำปิงห่าง” เพื่อเรียนรู้เรื่องราวของลำน้ำสายหลักที่ไหลผ่านกลางเทศบาลตำบลล้อมองค์ จะส่งผลในการร่วมกันดูแลอนุรักษ์ลำน้ำหลักสูตร “ตำบลล้อมองค์” เพื่อเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของตำบลล้อมองค์ที่มีประวัติยาวนาน มี

วัฒนธรรมที่ดีงามเก่าแก่ และสามารถถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นได้กำลังนำมารวบรวมในหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน

รวมไปถึง “โครงการอุ่นสอนหลาน” ที่เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของคน 2 วัยในชุมชน คือ ผู้สูงอายุ และเยาวชนในเรื่องความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี และศนธีพื้นเมือง เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะก้าวไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพภายใต้วัฒนธรรมที่ดีงามของบ้านเกิดได้ต่อไป

บทสรุป

จากเป้าหมายของการพัฒนาที่เนื่องอกันทั้งผู้นำภาคบริหารและผู้นำภาคประชาชน คือการมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจของประชาชน การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน นำไปสู่การเรื่องประสาน ร่วมมือกันพัฒนาตำบลล้อมองค์ โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการทำงานของเจ้าหน้าที่ สำนักงาน เน้นการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพคนในชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การจัดเวทีประชาชน และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในชุมชน

มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการเป็นลำดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน (ชุมชน) การจัดเวทีประชาชน การระดม “คลังสมอง” ในชุมชนระดับหมู่บ้าน และรวมรวมพัฒนาเป็นแผนระดับตำบล แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับประชาธิปไตยแบบตัวแทนในการบริหารจัดการบ้านเมือง ยังได้ร่วมกันคิดที่จะนำศักยภาพของชุมชนต่างๆ เหล่านี้ เป็นเครื่องมือในการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อสืบทอดแนวคิดการพัฒนาชุมชนด้วยการเกิดสำนึกรักในถิ่นฐานบ้านเกิด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองน่าอยู่ เชุมชบ.น่าอยู่ : อีกหนทาง สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเป็นมาของความสำคัญของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ในประเทศไทย ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2537 ในช่วงแรกฯ 7 โดยพัฒนามาจากแนวคิดขององค์กรอนามัยโลก ที่เริ่มและสนับสนุนให้นานาประเทศ นำแนวคิด “เมืองน่าอยู่” (Healthy Cities) ไปปฏิบัติ โดยนำเอาหลักการสุขภาพดีถ้วนหน้ามาใช้ในระดับท้องถิ่น เป็นกระบวนการการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตเมืองที่มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประสานความร่วมมือในทุกระดับ ซึ่งตอบรับกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เกิดขึ้นในกระแสสังคมโลก

แม้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในช่วงแรกๆ จะดำเนินการภายใต้ มุ่งมองด้านสาธารณสุขผ่านโครงการ Healthy Cities ของกรมอนามัย แต่ก็สามารถนำบทเรียนไปขยายผล เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ทำให้สามารถปรับเลือกใช้วิธีการ กระบวนการที่เหมาะสมกับศักยภาพความพร้อมและบุคลิกของแต่ละเมืองได้

ต่อมมา กระแสความสนใจเรื่องเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่เพร่หลายมากขึ้น นับแต่ช่วงแผนฯ 8 ส่วนหนึ่งเป็นเพรากการปรับกระบวนการทัศน์และนโยบายการพัฒนาประเทศที่หันมามุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม และยึดคนเป็นศูนย์กลาง การดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ จึงก่อว่างขาวครอบคลุมทั้งในมิติตัวตน คุณภาพชีวิตของคน และมิติสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ รอบตัวตน ภาคส่วนต่างๆ และประชาชนตื่นตัวให้ความสำคัญกับเรื่องเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น บังเกิดยกยาเห็น อย่างมี และอย่างเข้ม

แต่ที่สำคัญคือ ต้องการผลักดันให้มีการทำเรื่องเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ อย่างต่อเนื่องจริงจัง โดยได้สะท้อนความเห็นผ่านเวทีระดมความคิดของภาคประชาชนทั่วประเทศ เพื่อร่วมสร้างวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนฯ 9 นำไปสู่ความชัดเจนของแนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ บนพื้นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ขึ้นในแผนฯ 9 เป็นครั้งแรก

ภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่เป็นองค์รวม มีคุณเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตตามเป็นอยู่ การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถปรับใช้ประโยชน์และต่อยอดการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม สมการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองและชุมชนให้เข้มแข็งและการบริหารจัดการเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส มุ่งให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี วิถีชีวิตดี มีความสุข เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ไปสู่การปฏิบัติ

- กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

การผลักดันขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ไปสู่การปฏิบัติดำเนินการภายใต้หลักการบูรณาการที่ยึดพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ โดยต้องดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการเริมตั้งแต่การสร้างความรู้ความเข้าใจและสำนึกความรับผิดชอบร่วมกัน พร้อมกับการสร้างกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายให้เกิดพลัง สามารถลดผลกระทบมีส่วนร่วม โดยเริ่มก่อตัวจากกรุํวม กลุ่มประชาชนชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นกระบวนการทางสังคมที่จะนำไปสู่การร่วมคิดร่วมทำ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ

การมีเวทีเรียนรู้ที่สนับสนุนให้เกิดการสังเคราะห์จัดการองค์ความรู้ร่วมกัน นำไปสู่การวางแผนวิสัยทัศน์ เป้าหมาย เพื่อเป็นจุดหมายร่วม ในการทำงานและ

กำหนดกิจกรรมแผนงาน โครงการที่สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของท้องถิ่นชุมชนร่วมกัน และร่วมกันดำเนินการด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และติดตามประเมินผล

กระบวนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมที่ต้องผลักดันทำให้ประเด็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ กลายเป็นภาระของท้องถิ่น ที่สังคมท้องถิ่นเกิดความรู้สึกหวงแหนเมืองและชุมชนของตน ช่วยกันคิดลงมือทำอย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้ภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาชนสังคม นักวิชาการ ชุมชน เข้ามายิ่งใหญ่ในการร่วมกันขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ และมี “เจ้าภาพ” หรือ “กัลุ่มเจ้าภาพ” ที่จะเริ่ม และให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประสานความร่วมมือ ร่วมดำเนินการ ในลักษณะ “หุ้นส่วนการพัฒนา” ให้เจ้าของเมือง เจ้าของชุมชน ที่แท้จริง ซึ่งก็คือชุมชนท้องถิ่นและประชาชนสังคมได้มีบทบาทหลักเป็นผู้คิดและทำ

เริ่มตั้งแต่การค้นหาประเด็นร่วมที่จะขับเคลื่อนและดำเนินการลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมโครงการจากจุดเล็กๆ ให้สำเร็จเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นแบบอย่างที่จะนำไปประยุกต์ขยายผลได้ต่อไป ขณะที่ภาครัฐควรต้องปรับบทบาทเป็นผู้สนับสนุนทั้งทางเทคโนโลยี วิชาการ ข้อมูล รวมทั้งการปรับกฎระเบียบต่างๆ ที่เป็นคุปสรุคให้อื้อต่อการดำเนินงานควบคู่ไปกับการผลักดันให้มีการพัฒนาระบสื่อสารสาธารณะและการมีกลไกและเครือข่ายประสานความร่วมมือพัฒนาในระดับต่างๆ เพื่อหนุนเสริมกระบวนการขับเคลื่อน

การมีกลไกระดับต่างๆ เป็นเรื่องจำเป็น และจะช่วย หนุนเสริมกระบวนการขับเคลื่อนได้

● กลไกประสานงานกลางระดับนโยบาย

ปัจจุบัน มีกลไกกลางระดับนโยบายของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่ประสานสนับสนุนผลักดันให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ คือ กลไก “คณะกรรมการประสานการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน : เมืองน่าอยู่” ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปลายปี 2543 เพื่อเป็นกลไกประสานสนับสนุนการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ภายใต้กระบวนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ในปี 2548

โดยมีบทบาทในการพิจารณานโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทางและมาตรการการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ รวมทั้งประสานสนับสนุนการสร้างกระบวนการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ และการติดตามประเมินผล มีนายแพทย์ดำรงค์ บุญยืน เป็นประธาน มีผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนจากหน่วยงานองค์กรและภาคีต่างๆ ร่วมเป็นอนุกรรมการ

คณะกรรมการฯ ได้ทำหน้าที่ประสานติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ มาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ พัฒนาทั้งได้ปรับบทบาทการทำงานมาสู่เน้นงานเชิงรุก มุ่งให้เกิดการประสานเชื่อมโยงภารกิจและความร่วมมือของภาคีต่างๆ หนุนเสริมการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

โดยเมื่อปลายปี 2546 ได้ประสานความร่วมมือ และการร่วมสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานภาคีพันธมิตร จัดให้มีเวทีระดับชาติสุรุปท์เรียนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ นับเป็นครั้งแรกที่ได้เชื่อมประสานรวมเครือข่ายภาคีที่ขับเคลื่อนและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติการจากทั่วประเทศกว่า 600 คน มาพนึกพลังร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างทิศทางและแนวทางร่วมในการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ร่วมกันต่อไป

เป็นผลให้เกิดการسانต่อความร่วมมือกับภาคีพันธมิตรร่วมดำเนินการจัดเวทีเครือข่าย ในตลอดช่วงปี 2547 เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากแนวโน้มนโยบายและจากการปฏิบัติในประเด็นสำคัญๆ ทั้งในด้านการจัดการขยะ การพัฒนาเมืองเก่า และการพัฒนาที่ว่างสาธารณูปโภคเป็นระยะๆ เพื่อนำผลลัพธ์การจัดเวทีระดับชาติสุรุปท์เรียนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ในปี 2548

● กลไกระดับปฏิบัติการ

กลไกระดับปฏิบัติการจะมีความหลากหลายต่างกัน มีทั้งกลไกระดับกระทรวง กรม และกลไกในระดับพื้นที่ ท้องถิ่น ชุมชน ซึ่งจะมีองค์ประกอบที่หลากหลาย มีทั้งในลักษณะพหุภาคี ลักษณะเฉพาะที่เป็นกลไกภาครัฐและภาคชุมชน โดยที่กลไกขับเคลื่อนทำงานในระดับพื้นที่จะมีลักษณะแนวตั้ง และแนวนอน ซึ่งการทำงานในแนวตั้งการบริหารจะต้องใช้กลไกการประสานงานเชื่อมโยงกับระดับต่างๆ ได้แก่ นโยบายระดับกระทรวง กรม รัฐวิสาหกิจ และการบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น

ส่วนการทำงานในแนวราบจะต้องบูรณาการงานของทุกภาคส่วน บางงานต้องเชื่อมประสานระหว่างพื้นที่หรือระหว่างองค์กรปักครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง และจะต้องสนับสนุนให้ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนหรือในภาคประชาชนสังคมได้ร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหาและศักยภาพของคนในพื้นที่ กำหนดวิสัยทัศน์ วางแผนหมาย แผนงานและกิจกรรมรวมทั้งร่วมติดตามประเมินผลด้วย

● กลไกอื่นๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือผลักดันการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ กระบวนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ในระดับพื้นที่ จะมีส่วนสัมพันธ์กี่ว่าข้องกับบทบาทองค์กรปักครองส่วนท้องถิ่น

โดยตรง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองมีภารกิจลักษณะในหลายด้านที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการผลักดันกระบวนการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ให้บังเกิดผลได้ตัวอย่าง กลไกที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอยู่แล้วและควรนำมาใช้ให้เต็มศักยภาพ เช่น กลไกทางผังเมือง กลไกด้านการเงินการคลัง กลไกทางกฎหมาย เป็นต้น

สถานการณ์ความก้าวหน้า ที่สะท้อนถึงหลากหลายแนวทางในการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

ปัจจุบัน สถานการณ์การขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ในประเทศไทย ได้ก้าวหน้าและบังเกิดผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีทั้งการดำเนินงานในระดับนโยบายที่ช่วยปลูกกระเส大树 ความตื่นตัวเรื่องเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ของหน่วยงานองค์กรในภูมิภาคและห้องถิ่นทั่วประเทศ และในระดับปฏิบัติที่มีการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ จนเกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในหลายพื้นที่

ระดับกระทรวง กรม และหน่วยงาน / องค์กรในส่วนกลาง มีการดำเนินนโยบาย ยุทธศาสตร์ที่มีจุดเน้นต่างกันไปตามภารกิจบทบาทของแต่ละหน่วยงานเป็นสำคัญ แต่มีจุดร่วมในปรัชญาแนวคิด และหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ ยึดหลักการมีส่วนร่วม “ยึดพื้นที่ ยึดชุมชน และมุ่งให้เกิดการบูรณาการเป็นสำคัญ” โดยมีวิธีการทำงานและกลไกบริหารจัดการที่แตกต่างหลากหลาย เช่น กระทรวงมหาดไทย ดำเนินนโยบายเป้าหมายที่มุ่ง “บ้านเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม”

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักนโยบายและแผนฯ และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งเสริมสร้างสมรรถนะห้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการเชิงรุก ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและยึดหลักธรรมาภิบาล

กระทรวงสาธารณสุขที่สนับสนุนการทำเมืองน่าอยู่เพื่อนำไปสู่สุขภาพและสุขภาวะของคนไทยโดยสร้างความรู้ ความเข้าใจและเพิ่มศักยภาพให้กับห้องถิ่น มุ่งให้ห้องถิ่นมีกระบวนการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ด้านสุขภาพอย่างน้อย ร้อยละ 20 ในปี 2547

นอกจากนี้ยังมีสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยที่ส่งเสริมและรณรงค์ให้ห้องถิ่นพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ โดยมีโครงการพัฒนาและประกวดเทศบาลเมืองน่าอยู่ โครงการพัฒนาตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันคืนน้ำแห่งเอเชีย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สถาบันชุมชนห้องถิ่นพัฒนา และมูลนิธิชุมชนไทย เป็นต้น

ระดับพื้นที่ทั้งในส่วนภูมิภาค ส่วนห้องถิ่นและชุมชน มีการดำเนินการเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ในหลายบริบท ทั้งที่ดำเนินงานโดยองค์กรปกครองส่วนห้องถิ่นเองตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของแต่ละห้องถิ่น และร่วมดำเนินการ

“
สถาบันการณ์การขับเคลื่อน
การพัฒนาเมืองน่าอยู่
ชุมชนน่าอยู่ในประเทศไทย
ได้ก้าวหน้าและบังเกิดผล
เป็นรูปธรรมมากขึ้น
มีกังการดำเนินงาน
ในระดับนโยบาย ในระดับปฏิบัติ

”
กับภาคส่วนอื่นๆ เกิดเป็นเครือข่ายปฏิบัติการในพื้นที่หลากหลาย มีทั้งเครือข่ายชุมชน เครือข่ายภาคประชาสังคม ซึ่งมักเน้นดำเนินงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยึดหลักการให้คนในท้องถิ่นชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือพัฒนาและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันปรับพฤติกรรมความสัมพันธ์นำไปสู่ความน่าอยู่ในมิติต่างๆ ที่มากกว่าเรื่องภาษาและเชื่อมโยงไปสู่เรื่องอื่นๆ ได้อีก ทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ห้องถิ่น วิถีชีวิต ถือเป็นแรงกระตุ้นอีกทางหนึ่งในพื้นที่ที่กำลังก่อตัว เกิดกระบวนการทำเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่จากระดับฐานราก โดยการมีส่วนร่วมเรียนรู้และร่วมปฏิบัติจากชุมชน ประชาสังคมและห้องถิ่นอย่างจริงจังและกระจายตัวไปมากขึ้นแล้ว

ตามไปดู ตัวอย่างดีๆ และธุรกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ

● เทศบาลตำบลปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดทำ “แผนแม่บทเมืองปราณบุรี” ที่มุ่งสร้างศักยภาพของชุมชนและนำมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองและชุมชน โดยการริเริ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีคณะกรรมการที่มีนโยบายและความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบ้านเมืองน่าอยู่ จึงระดมເเอกสารความร่วมมือจากภาคีอย่างน้อย 3 ฝ่าย คือแกนนำประชาชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการมาร่วมเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการจัดทำแผนแม่บท และการลงมือดำเนินกิจกรรมตามแผน

รวมทั้ง การกำกับติดตามประเมินผลเป็นเครื่องมือสร้างเสริมศักยภาพชุมชน มีการออกแบบกระบวนการอย่างเหมาะสม เลือกใช้เทคนิคที่มีประสิทธิผล ทำให้กระบวนการดำเนินงานประสบความสำเร็จ เกิดการรวมกลุ่มประชาม ใหญ่ปูเสา ชุมชนที่มีสำนึกร่วม สามารถมีส่วนร่วมกันพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งและยั่งยืนได้เป็นอย่างดี

● เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ จังหวัดนครปฐม ได้นำหลักการบริหารจัดการที่ดีมาใช้ในการทำงานเพื่อสร้างสรรค์ความพึงพอใจกับประชาชนและให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ที่มุ่งให้ประชาชนถึงพร้อมด้วยปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต โดยการดำเนินงานต้องให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการและติดตามตรวจสอบการทำงานของเทศบาล และที่สำคัญต้องสร้างสมดุลระหว่างการบริหารและบริการของเทศบาล

โดยมีตัวอย่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นคือการที่ส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ใน

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะ “บึงลาดโพธิ์” ในพื้นที่ตำบลโพรงมะเดื่อ และพื้นที่โดยรอบประมาณ 50 ไร่ ให้เกิดการใช้ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ในการประกอบอาชีพของประชาชน และที่สำคัญได้เกิดการเชื่อมร้อยผู้คนจากชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ได้มาก็จากกันร่วมมือกันสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

● เมืองสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีกระบวนการและจุดเด่นอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน บทบาทหลักเป็นการริเริ่มของชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มกันในรูปคณะทำงาน เพราะต้องการร่วมมือกันแก้ปัญหาร่วมที่ส่งผลกระทบต่อกันที่อยู่อาศัยในชุมชน บริเวณ “ตลาดสามชุก” ด้วยการพึงตนเองแต่ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดรูปธรรมขึ้นได้

ต่อมาได้รับการหนุนเสริมจากภาครัฐนอก คือโครงการปฏิบัติการชุมชนและ

เมืองน่าอยู่ ที่มุ่งนิยมชุมชนไทย ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เข้ามาสนับสนุนและนำกระบวนการ และสร้างการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมจากจุดเด็กๆ ต่อยอดจากที่ชุมชนได้เริ่มนี้ไว้ ดีของการอนุรักษ์ตลาดเก่าสามชุก จนเกิดรูปธรรมของการจัดทำพิพิธภัณฑ์บ้านชุมชนจำนำงค์ ปลูกจิตวิญญาณของตลาดให้เห็นถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน และขยายผลสู่กิจกรรมในด้านอื่นๆ ของเมือง เช่น สิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การศึกษา และสุขภาพ

รวมทั้งขยายความร่วมมือดึงเอกาคีลุ่มต่างๆ ในเมืองมาร่วมให้มากขึ้น ก็เกิดการปรับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะท้องถิ่นกับชุมชน เกิดการปรับโครงสร้างกลไกร่วมฐานปุ่มคนกระบวนการชั้นใหม่ครอบคลุมองค์ประกอบที่หลากหลายขึ้น เป็นกลไกที่เข้มแข็งที่จะดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

สรุปสังท้าย

กว่า 10 ปี ของการเรียนรู้นำแนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ไปดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้และการจัดการต่างๆ โดย “เจ้าภาพ” “กลุ่มเจ้าภาพ” ที่หลากหลาย จนบังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมขึ้นในพื้นที่ต่างๆ เกิดประสบการณ์การเรียนรู้และบทเรียนจากการดำเนินงานที่สะท้อนยืนยันข้อค้นพบร่วมที่ตอบคำถามที่ต้องการคำตอบให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ นั้น ขอเพียงให้มีจุดเริ่มต้นที่จะทำจากเริ่มจากภายในประเทศก็ได้ วัฒนธรรมก็ได้ สิ่งแวดล้อมก็ได้ สังคมก็ได้ จะเริ่มที่ผู้ใหญ่หรือเด็กก็ได้ แต่เมื่อเริ่มแล้วจะต้องดำเนินต่อไป ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันด้วย เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการทำงาน หรือการสร้างสมดุลในการพัฒนา

จุดเริ่มต้นของการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากบริบทของท้องถิ่นและความหลากหลายของชุมชน ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ลักษณะทางภาษาพื้นเมือง เศรษฐกิจ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางการเมือง ฯลฯ พื้นที่เริ่มต้นจากชุมชนแล้วขยายสู่ภาคอื่นๆ บางพื้นที่เริ่มจากโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจัดกิจกรรมการพัฒนาเมือง ใช้เด็กนักเรียนเป็นสื่อในการกระตุ้นให้ครอบครัวเข้าร่วมการพัฒนาเมืองน่าอยู่ มีหลายพื้นที่เริ่มจากความคิดริเริ่มของเทศบาลในการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนชุมชนและภาคส่วนอื่นๆ ได้มาร่วม นอกเหนือไปยังมีการดำเนินงานที่เริ่มจากเครือข่ายภาคต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกที่มาร่วมหนุนเสริมกระบวนการขับเคลื่อน โดยให้มีเวทีประชาคม เปิดโอกาสให้ภาคีร่วมคิดร่วมวางแผนการทำงานเพื่อร่วมกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

เมื่อมีจุดเริ่มต้นที่จะทำในเรื่องต่างๆ แล้ว ก็ต้องมีกระบวนการจัดการและดำเนินงาน อย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและมีคุณในท้องถิ่น ชุมชนนั้นๆ เป็นศูนย์กลาง ที่ถือเป็นหัวใจ สำคัญของการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ โดยที่การขับเคลื่อนทำเมืองน่าอยู่นั้น จะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่มาก มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กับความรู้สึกนึกคิด วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งยังมี พลังทั้งสูง การจัดการให้บังเกิดผลสำเร็จได้ดีนั้น ต้องมีการจัดการความรู้และประสานพลัง ความร่วมมือ โดยมีพลังที่สำคัญคือ พลังฝ่ายนโยบายและการจัดการที่มีตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด ท้องถิ่น ไปจนถึงชุมชน พลังระดับผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งระดับปัจเจกและระดับกลุ่ม และที่สำคัญคือ ภาคประชาชนสังคม นอกร้านปั้นพลัง ของภาควิชาการที่สามารถเสริมสร้างความรู้ สร้างปัญญา และร่วมเรียนรู้ไปกับท้องถิ่น ชุมชนได้ และพลังของภาคธุรกิจ ซึ่งเป็นภาคทุนที่จะมาสนับสนุนและร่วมมือกัน ให้เกิดพลังร่วมที่จะร่วมกันขับเคลื่อนและบริหารจัดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ไปสู่ความยั่งยืนได้ต่อไป

◆◆◆◆◆

ເຊີ່ມຫນບາງເຈົ້າຈ່າ : ຄູ່ວິກດູຕຫຼຸມຫນອຍ່າງຍິ່ງຍິ່ນ

ໜຸ່ມໜຸ່ນຕຳບລບາງເຈົ້າຈ່າ ຂໍາເກົດ
ໂພຣີທອງ ຈັງຫວັດອ່າງທອງ ນັບເປັນໜຶ່ງໃນ
ສື່ສີບເກົ້າໜຸ່ມໜຸ່ນນໍາວ່ອງຂອງກາຈັດທຳແຜນໜຸ່ມໜຸ່ນ
ຊື່ງໄດ້ຮັບກາຍກົຍ່ອງໃໝ່ເປັນແບບຂອງກາເຮືອນ້ຳ
ກະບວນການມີສ່ວນຮ່ວມຄິດ ວ່າມທຳ ວ່າມ
ຕັດສິນໃຈ ແລະກາກຳທຳຄອນາຄຸດເພື່ອແກ້ໄຂ
ປັບປຸງຫາວຸມຍາກຈຸນຂອງດົນເອງແລະໜຸ່ມໜຸ່ນ
ອັນນາໄປສູ່ກາວພັດນາແລະກາເປົ່າຍືນແປລງ
ຈົກລົງຫຼັກຂອງຄົນໃນໜຸ່ມໜຸ່ນຕຳບລບາງເຈົ້າຈ່າທີ່ດີຂຶ້ນ
ຕາມລຳດັບ

ທີມງານວາງສາຣເຄຣ່ງສູງກິຈແລະສັງຄມ
ໄດ້ຮັບເກີຍຕິຈາກກຳນັນສຸຣິທົຣ ນິລເລີສ ແລະ
ຄະນະກຣມກາຈັດທຳແຜນໜຸ່ມໜຸ່ນໄດ້ດ່າຍທອດ
ປະສົບກາຣນົກາເຮືອນ້ຳກະບວນກາຈັດທຳ
ແຜນໜຸ່ມໜຸ່ນ ກາຣພັດນາແລະກາເປົ່າຍືນແປລງ
ຂອງຕຳບລບາງເຈົ້າຈ່າໄວ້ອ່າງນ່າສົນໃຈ ດັ່ງນີ້

ບາງເຈົ້າຈ່າ...ໜຸ່ນໜຸ່ນແຫ່ງປະວັດສາສົກຮ້ອງ ດິນໄຫຍ

ຕຳບລບາງເຈົ້າຈ່າ ເປັນໜຸ່ມໜຸ່ນທີ່ມີມາຕັ້ງແຕ່ໃນສັນຍາກຸງຄົງອຸຍຸຄອຍາ ທີ່ງໜາວ
ບ້ານໄດ້ເຄີຍວ່າມີກັບໜາວແງວງຈີເຫຼື້ອຍໝາງ ແລະໜາວບ້ານບາງຮະຈັນສູ່ຮັບກັບພໍາ
ລັນ ບ້ານບາງຮະຈັນ ໂດຍມີ “ນາຍຈ່າ” ເປັນຜູ້ນໍາ ຩາຍໜ້າ ຩາຍໜ້າ ສູ່ຮັບມືລົງ “ນາຍຈ່າ”
ຈຶ່ງໄດ້ນໍາໜາວບ້ານມາຕັ້ງບ້ານເວືອນອ່ອງໆອາຄີຢັນໃນໜຸ່ມໜຸ່ນດ້ານທີ່ຕະວັນຕົກຂອງ
ລຸ່ມແມ່ນໍ້ານ້ອຍ ແຕ່ເດີມເວີກວ່າ “ບ້ານສາມເວືອນ” ຕ່ອມາຈຶ່ງໄດ້ປັບປຸງຂຶ້ນເປັນ “ບາງ
ເຈົ້າຈ່າ” ຫຼຶງປັບປຸງຕຳບລບາງເຈົ້າຈ່າຕັ້ງອູ້ນີ້ເຂົ້າຕົ້ນໃຫຍ້ໂພຣີທອງ ປະກອບດ້ວຍ
8 ໜຸ່ນໜຸ່ນ ໄດ້ແກ່ ໜຸ່ນ 1-2 ບ້ານຫ້ວຍລິງຕົກ ໜຸ່ນ 3-4 ບ້ານໂພຣີວາໜັງ ໜຸ່ນ 5-6 ບ້ານສ້າງ
ໜຸ່ນ 7 ບ້ານສາມເວືອນ ແລະໜຸ່ນ 8 ບ້ານຍາງທອງ ມີຈຳນວນປະຊາກ 3,317 ດົກ

ພື້ນທີ່ຂອງໜຸ່ມໜຸ່ນຕຳບລບາງເຈົ້າຈ່າ ມີລັກຄະນະເປັນທີ່ຈຳນວນ ມີແນ່ນໍ້າໄລດ
ຜ່ານຕົລອດທັງປີ ທີ່ເໝາະກັບກາທຳການເກະຊາວົ່ງຫວັດ ໂດຍພື້ນທີ່ຝ່າຍຕະວັນຕົກຂອງ
ແມ່ນໍ້າສາມາດທຳນາໄດ້ 1-2 ຄັ້ງຕ່ອປີ ແລະບາງພື້ນທີ່ສາມາດທຳໄດ້ 3 ຄັ້ງຕ່ອປີ
ໃນຂະນະທີ່ອີກຝ່າຍໜຶ່ງເປັນທີ່ດອນທຳນາໄດ້ປັບປຸງ ນອກຈາກອາຊີພິທໍາທຳນາແລ້ວຍັງ
ມີການປະກອບອາຊີພິທໍາທຳນາ ແລະຮັບຈ້າງໃນໂຮງງານ ເລຸ່ມ ຕລອດຈົນການມີອາຊີພິ
ຈັກສານໄມ້ໄຟສີສຸກ ທີ່ເປັນກົມົງມົງປັ້ງຢູ່ທົ່ວທີ່ສຳຄັນຂອງຄົນໃນໜຸ່ມໜຸ່ນຕຳບລ
ບາງເຈົ້າຈ່າ ທີ່ໄດ້ສືບທອດກັນມາຕັ້ງແຕ່ບໍລິຫານ

การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา...ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วม

แต่ไม่ว่าจะประกอบอาศัยใดในพื้นที่ตำบลบางเจ้าฯ ที่ผ่านมาในอดีตมักจะไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กำนันสุรินทร์ นิลเลิศ ได้เล่าถึงสภาพการทำมาหากินของคนในชุมชนของตนว่า ส่วนใหญ่ต้องประสบกับปัญหารือของรายได้ และภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะวิถีชีวิตในชุมชนยังคงใช้กระบวนการคิดและวิธีการแบบธรรมชาติ ที่มีข้อจำกัดมากมาย ทำให้ไม่เกิดพลังในการแก้ปัญหาและพัฒนา รวมทั้งได้เกิดปัญหาสินค้าจักสานถูกกดราคา

ส่วนการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนตำบลบางเจ้าฯ และหน่วยงานราชการต่างๆ ที่ผ่านมา กล่าวได้ว่ามีลักษณะไม่แตกต่างกับชุมชนตำบลอื่นๆ คือต่างคนต่างทำ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งนายสุทธิ บุญยังประธานแผนชุมชน ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ ในอดีต คนในตำบลบางเจ้าฯ อายุแบบตัวครัวตัวมัน ส่วนราชการมีนโยบายอะไรลงมาก็จะใช้วิธีการสั่งการโดยขาดความร่วมมือของประชาชนในการร่วมมือร่วมทำ ร่วมกันรับผิดชอบ ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจ ทำให้โครงสร้างการพัฒนาต่างๆ ของส่วน

ราชการต่างๆ ที่นำมาลงสู่ชุมชน จึงมักประสบปัญหา และพบความล้มเหลวเป็นส่วนมาก”

ทางด้านกำนันสุรินทร์ฯ ได้กล่าวเสริมถึงกลไกในห้องถินที่จะช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญคือ “องค์กรบริหารส่วนตำบล” และการทำ “ประชาคม” ว่า “ยังไม่สามารถลึกซึ้งแก่นของปัญหาที่แท้จริงได้ ทำให้ชาวบ้านขาดการเรียนรู้ที่ดี และไม่ให้ความสนใจ จึงส่งผลให้การรวมกลุ่มของชาวบ้านเกิดการล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด”

ไข้วยัณฑ์ธรรม...สู้ภัยเศรษฐกิจ

กำนันสุรินทร์ฯ ได้พยายามแก้ไขปัญหารายได้และความยากจนของชุมชนอย่างหลักหลาຍวิธี ซึ่งเรื่องหนึ่งคือการรวมกลุ่ม “จักสานไม้ไผ่” ซึ่งเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญของชุมชนขึ้นในนาม “กลุ่มศูนย์กลางจักสานไม้ไผ่” เพื่อแก้ไขปัญหาราคาสินค้าจักสานถูกกดราคา โดยตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่รับซื้อและจำหน่ายสินค้าจักสานของชาวบ้านและสมาชิกแต่ศูนย์ฯ ตั้งกล่าวไม่มีคนรู้จักมากนัก ทำให้ขายสินค้าไม่ได้ คณะกรรมการของศูนย์ฯ จึงหาทางแก้ไขโดยใช้การห้องเรียนที่ยวเป็นกิจกรรมเสริม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐช่วยในการประสานการประชุมพัฒนาฯ ซึ่งทำให้คนภายนอกรู้จักศูนย์ฯ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่มากขึ้น และกลุ่มจักสานสามารถก้าวเดินต่อไปได้ในที่สุด

ต่อมากองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ “กองทุนชุมชน” (SIF) และสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้เข้ามาให้การสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ จึงได้พัฒนาเป็น ศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญา และพิพิธภัณฑ์ไม้ไผ่ เพื่อเก็บรวบรวมวิถีชีวิตของชุมชนตำบลบางเจ้าฯ ที่เครื่องมือที่ใช้ในการทำการเกษตร และเครื่องจักสาน เช่น ล้อ เลื่อน กระบุง และเครื่องมือจับสตอร์น้ำ นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่ช่วยขยายเรื่องของการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นศูนย์ฝึกอบรมให้แก่กลุ่มอาชีพต่างๆ และให้ชาวบ้านใช้ศึกษาดูงาน

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาฯ ข้างต้น นับได้ว่ามีส่วนช่วยสนับสนุนให้คนในชุมชนสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาของตนมากขึ้น ซึ่งกำนันสุรินทร์ฯ กล่าวถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่า “การใช้ความรู้จากภูมิปัญญาในการจักสานไม้ไผ่เดิมทำเพื่อเป็นเครื่องมือที่เน้นประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันเริ่มจากแบบง่ายๆ อาทิ กระบุง กระดัง กระคาด ฯลฯ และได้ดัดแปลงพัฒนารูปแบบ ลดลาย เพิ่มความสวยงามให้กับชิ้นงานอย่างต่อเนื่อง จนกลายมาเป็นผลงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่าที่ทำให้บางส่วนสามารถเปลี่ยนจากการเป็นอาชีพเสริมมาเป็นอาชีพหลักและเพิ่มรายได้แก่ชาวบ้าน ให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตมาได้ในที่สุด”

นอกจากนี้ผลที่ติดตามมาคือ ชุมชนบ้านยางทอง หมู่ที่ 8 ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นหมู่บ้านที่ใช้วัฒนธรรมภูมิปัญญา ต่อสืบทกษัยเศรษฐกิจในปี 2540 ซึ่งกำนันสุรินทร์ฯ กล่าวถึงการใช้วัฒนธรรมสัญญาเศรษฐกิจ ว่าหมายถึง “การใช้ความรู้จากภูมิปัญญาในการจัดงานเพื่อจำหน่ายให้เกิดเป็นรายได้แก่ชาวบ้าน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงในภาวะวิกฤต”

ใช้แผนชุมชนแก้ปัญหาสังคม และความยากจนอย่างบูรณาการ

นอกจากการใช้ “วัฒนธรรมสัญญาเศรษฐกิจ” ดังกล่าวข้างต้นแล้ว กำนันสุรินทร์ฯ ยังได้สนับสนุนคนในตำบลชุมชนบางเจ้าฯ ได้รู้จัก เรียนรู้ การใช้แผนชุมชนหรือแผนชีวิตชุมชนแก้ปัญหา โดยได้นำคณะกรรมการบริหารจากศูนย์กลางการจัดงานไม่ได้เข้ามาร่วมดำเนินการจัดทำแผนชุมชน อย่างจริงจังขึ้นในปี 2542

การจัดทำแผนชีวิตชุมชน ของกำนันสุรินทร์ฯ ดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เกิดจากฐานความคิดของชาวบ้าน ที่ใช้แผนชีวิตชุมชนเป็นเครื่องมือ ในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนอย่างบูรณาการ โดยมุ่งหวังให้เป็นแผนที่เกิดจากความคิดริเริ่มของชาวบ้าน ทำโดยชาวบ้าน เพื่อประยุกต์ของชาวบ้าน และชุมชนท้องถิ่นด้วยกระบวนการ 5 ร่วม คือ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับประยุกต์ มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาเพื่อการพลิกฟื้นวิถีชีวิต สังคม ชรรรมชาติในปัจจุบันให้พ้นจากวิกฤต และความยากจน ด้วยตัวของชาวบ้านเอง

ทั้งนี้กำนันสุรินทร์ฯ เห็นว่า การทำแผนชีวิตชุมชน “จะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถหาทางออกให้กับชาวบ้าน โดยใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือ ที่ทำให้ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์ปัญหา เห็นปัญหา และรู้สาเหตุของปัญหา เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้

ด้วยตนเอง รวมทั้งก่อให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ และนำไปสู่การปรับวิธีคิด ปรับพฤติกรรม ลดการพึ่งพาภายนอก และหันมาพึ่งตนเองมากขึ้นเท่านั้น”

ภายหลังที่ได้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ ทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในศักยภาพที่แท้จริงของตนเองมากขึ้น สามารถค้นพบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงใน 2 ส่วน คือ ปัญหาที่เกิดจากตัวของชาวบ้านเองเป็นผู้ก่อให้แก่ การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ปัญหานี้สิน และปัญหาที่เกิดจากนิယนาของภาครัฐ ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันหาแนวทางเพื่อลดค่าใช้จ่ายของตนเอง โดยการสร้างกิจกรรมที่เป็นเรื่องของการต่อยอดแผนชุมชน หรือแผนชีวิตของชาวบ้านเอง เพื่อเป็นการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ ตลอดจนกิจกรรมที่เน้นในด้านการเรียนรู้ เช่น ปั้นชีวภาพ และสมุนไพร เป็นต้น

การมีส่วนร่วม...หัวใจสำคัญของการจัดทำแผนชุมชน

การที่ชุมชนตำบลบางเจ้าฯ สามารถจัดทำแผนชุมชน ที่สามารถปฏิบัติแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น คณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนเห็นว่า หัวใจสำคัญของการจัดทำแผนชุมชนคือ “การกระตุ้นจิตสำนึกร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบของคนในชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น”

แต่การดำเนินการเช่นนี้ได้ “ผู้นำ” นับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นแกนนำเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ให้เกิดแก่ชุมชน ซึ่งกำนันสุรินทร์ฯ กล่าวว่า “บทบาทของผู้นำในปัจจุบันจะต้องเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อสร้างแกนนำขึ้นมาให้ได้ โดยการสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างความเข้าใจร่วมกันในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ด้วยวิธีการระดูจากปัญหาของชาวบ้านที่เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันก่อน เมื่อเข้าเข้าใจแล้วเขาก็จะร่วมแสดงความคิดเห็นของมา จากนั้นจึงค่อยขยาย

ออกไปสูงลุ่มใหญ่ ซึ่งต้องใช้หั้งเครื่องมือ ความสนใจ สนน และระยะเวลาเข้าไปช่วยกระตุ้น ศูดท้ายก็จะสามารถต่อยอดได้เองโดยธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ตำบลบางเจ้าข่าของเราจะเนินจากจุดเด็กที่เป็นปัญหาคือ สินค้าจักسانถูกกดราคา ชาวบ้านจึงได้เข้ามาร่วมกันคิด เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ต่อมา จึงได้เกิดเป็นกิจกรรมต่อเนื่องตามมา กามนาย”

ฐานข้อมูลที่ดี...นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นกฎธรรม

นอกจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแล้ว หัวใจสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ของแผนชุมชนตำบลบางเจ้าข่า คือ กระบวนการนี้ คือ การสำรวจข้อมูล หรือการจัดเก็บข้อมูลที่ได้มาตรฐานในชุมชน ทั้งนี้กำหนดสุรินทร์ฯ ได้กล่าวถึง “การสำรวจข้อมูล” ของหน่วยงานราชการที่ผ่านมาว่า “เป็นการลงโปรแกรมความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งคำตอบก็คงไม่พ้นเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ประปา ไฟฟ้า โดยชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมรับรู้ ในเรื่องของบัญชีรายรับรายจ่าย เรื่องของหนี้สิน วิถีชีวิต ตลอดจนเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ การรวมก่อร่วมกันเป็นการรวมเพื่อต้องการของบประมาณ โดยไม่มีการเรียนรู้ ศูดท้ายก็เป็นการเพิ่มภาระในเรื่องของหนี้สิน การใช้ของฟุ่มเฟือย ตามมาด้วย ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเกิดการพึ่งพาภายนอกมากขึ้น จุดนี้คือปัญหาหลักของชาวบ้านก่อนมีการจัดทำแผนชุมชน”

สำหรับกระบวนการจัดทำแผนชุมชนตำบลบางเจ้าข่า จะเริ่มจากการสร้างความเข้าใจกับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ جانนั้นให้ผู้ใหญ่บ้านนำความรู้ไปสร้างความเข้าใจกับลูกบ้านทางหอระจายข้าว จนมาถึงขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งคือการสำรวจและเก็บข้อมูลชุมชน

ในเรื่องนี้นายสุเทพฯ กล่าวถึงการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายได้และหนี้สินของคนในตำบลของคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนที่ผ่านมาว่า “ระยะ

แรกจะเก็บยากมาก เพราะชาวบ้านมีความเข้าใจผิดคิดว่าเมื่อเก็บข้อมูลไปแล้ว รัฐจะนำไปเพิ่มภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือน จึงไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรอย่างไรก็ตาม จากการเก็บเมื่อปี 2542 สามารถจัดเก็บจากรายได้หั้งตำบลจำนวน 8 หมู่บ้าน มีประชากร 3,317 คน พบร่วม ติดลบ ประมาณ 46 ล้านบาท (รวมรายรับ รายจ่าย หนี้สิน ดอกเบี้ย) ต่อมาในปี 2547 ชาวบ้านเริ่มมีความกล้าขึ้น และมีความเข้าใจในแผนชุมชนมากขึ้นด้วย ทำให้จัดเก็บข้อมูลได้มากขึ้น เหลือติดลบ 7 ล้านบาท”

สรุปข้อมูลรายจ่ายในครัวเรือน บ้านยางทอง หมู่ที่ 8 ต.บางเจ้าข่า อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง ต่อ ปี

หมวด	ประเภท	จำนวนเงิน (บาท)
1. ค่าอาหารในครัวเรือน	บวบไก่	409,708
2. ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	เหล้า บุหรี่	668,358
3. ค่าใช้จ่ายผลผลิตการเกษตร	ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ค่าจ้าง น้ำมัน	1,695,620
4. ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา	ค่าเทอม อาหาร หนังสืออุปกรณ์	966,380
5. ค่าใช้จ่ายด้านสังคม	ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์	2,169,858
6. จ่ายหนี้สิน	รถกส. สมగรณ์ เอกชน กขค.	7,248,852
รวมรายได้	-	8,932,300
รายจ่าย	-	10,406,178
รวมหนี้สิน	-	7,248,852

ที่มา : ข้อมูลแผนชุมชน ตำบลบางเจ้าข่า หมู่ที่ 8 ปี 2547

เมื่อเก็บข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการนำข้อมูลที่เก็บได้เปิดเทิ่งรัฐบาลชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อนำข้อมูลน้ำใจสาธารณะที่ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางแก้ไข ซึ่งพบว่าบางเรื่องชุมชนพึงตนเองได้ เช่น เรื่องน้ำ กារօอรมทรัพย์ เป็นต้น แต่บางเรื่องชาวบ้านมีความสามารถไม่เพียงพอ ก็ต้องพึ่งภายนอก ที่ต้องมีภาคีร่วมจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน และในขั้นตอนสุดท้ายก็คือ การหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ได้แก่ กារօอรมทรัพย์ และเรื่องของอาชีพเสริม

ประธานแผนชุมชนฯ ได้สะท้อนความรู้สึกต่อเรื่องนี้ว่า “การทำแผนชุมชนของตำบลบางเจ้าข่าที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เป็น เพราะเรามีผู้นำที่ดี มีความคิดกว้างไกล และรับผิดชอบต่อชุมชน เพราะเมื่อกำนั้นได้รับนโยบาย/ความรู้มาจากที่ต่างๆ ก็จะนำมาเล่าสู่ชาวบ้าน โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงความสำคัญและประโยชน์ของการจัดเก็บข้อมูล เพื่อนำมาจัดทำแผนชุมชน”

ເປົ້າຫມາຍແຜນຊຸມຊນ : ກິນອົມ ນອນອຸ່ນ ຖຸກຄຣອບຄວ້ວ

ກໍານັນສຸວິນທີ ฯ ໄດ້ກ່າລ່າງຄືກາຈັດເກີບຂໍ້ມູນ
ຂອງຊຸມຊນຕຳບລົບາງເຈົ້າຈ່າວ່າ “ຈະອາຍ້ຂໍ້ມູນຈາກ
ຈປຸ້ງ. ເປັນຫລັກ ແຕ່ຄ້າຂໍ້ມູນສ່ວນໃຫນທີ ຈປຸ້ງ. ໂນໄດ້ຈັດ
ເກີບຈຶ່ງຄ່ອຍຫາເພີ່ມເຂົ້າໄປ ເພົ່າຄ້າໄມ່ເພີ່ມກົງຈະເກີດ
ເປັນນົບໜ້າຂຶ້ນມາໃນກາຍຫລັງ ແລະໃນກາරດຳເນີນງານ
ຈະເນັນກາຮສ້ວງຄວາມຄວາມຮູ້ ຄວາມເຂົ້າໃຈໃນປະໂຍ້ຍ້ນ
ຂອງກາຈັດເກີບຂໍ້ມູນເພື່ອນໍານາມໃຫ້ໃນກາວິເຄວາຮ໌ໃໝ່
ເກີນຄື່ງປັ້ງຫາທີ່ເກີດຂຶ້ນກັບໜ້າບ້ານ ເພື່ອຫາແນວທາງ
ແກ້ໄຂໄດ້ອ່າຍ່າງຄູກຕ້ອງຈຶ່ງ ໄດ້ຈັດເກີບຂໍ້ມູນຍ່າງເປັນຮະບບ
ຮ່ວມທັງມີກາບນັກທີ່ເປັນລາຍລັກຊ່າຍອັກຊ່າຍ ໂດຍມີ
ເປົ້າຫມາຍວ່າ ກາຍໃນປີ 2548 ຜ້າວ້ານໃນຕຳບລົບ
ບາງເຈົ້າຈະຕ້ອງ ກິນອົມ ນອນອຸ່ນ ຖຸກຄຣອບຄວ້ວ”

ຄໍາວ່າ “ກິນອົມ” ໝາຍຄື່ງ ກາມມີຮາຍໄດ້ພອ
ປະມານ ບຣິໄກຄອຍ່າງພອເພີ່ງ ມີເງິນແລ້ວເກີບອອມ ໃນ
ຟຸມເພື່ອຍ ໂດຍກາຮູ້ຈັກທຳເສຽງສູງກິຈແບບພອເພີ່ງ ສົງ
ພລໃຫ້ສຸຂາພາດີ (ພຶ້ຜັກປລົດສາວພິ່ງ) ແລະຄໍາວ່າ
“ນອນອຸ່ນ” ໝາຍຄື່ງ ສັງຄົມແບບຄວ້າເວື່ອນ ໄນແຕກແຍກ
ມີຄວາມເຂື້ອອາຫາດຕ່ອກກັນ ທຳມາຫາກິນວ່າມັກ ມີຮາຍໄດ້-
ຮາຍຈ່າຍສົມດຸດ ໃນມື່ນີ້ລື່ນ ແລະໄໝເກີດຄຣອບຄວ້ວ
ໂຢກຍ້າຍ”

“

ການດຳເນັບກິຈກຽນຕ່າງໆ
ຍັງດຳເນັບການກັນອ່າງ “ໂປ່ງໃສ”
ມີການນຳຫຼັກມູນຕ່າງໆ
ນາມເປີດເພຍໃຫ້ຈ້າວບ້ານໄດ້ກັບ
ອ່າງສນໍ້າສນອ ແລະໄດ້ຮັບຮູ້
ໄປພຣອນໆ ກັນ
ຊື່ນຳໃຫ້ຈ້າວບ້ານຮູ້ຈັກເຮັນຮູ້

”

ຫລາກຫລາຍກິຈກຽນ....ເພີ່ມຮາຍໄດ້ ລດຮາຍຈ່າຍ ເລີຣິມສ້າງກາຮເຮັນຮູ້ອ່າງມີເອກລັກຊ່າຍ

ນອກຈາກຈະມີເປົ້າຫມາຍຂອງແຜນຊຸມຊນທີ່ສັດເຈັນແລ້ວ ກາຮດຳເນີນ
ກິຈກຽນຕ່າງໆຢັ້ງດຳເນີນກາຮກັນອ່າງ “ໂປ່ງໃສ” ມີການນຳຂໍ້ມູນຕ່າງໆ ມາເປີດ
ເພຍໃຫ້ຈ້າວບ້ານໄດ້ກັບຍ່າງສຳເສນອ ແລະໄດ້ຮັບຮູ້ໄປພຣັ້ມໆ ກັນ ຊື່ນຳໃຫ້ໃຫ້
ຈ້າວບ້ານຮູ້ຈັກເຮັນຮູ້ ເຮັມຮູ້ຈັກທີ່ຈະປັບພຸດຕິກຽມ ແນວດີໃນກາຮທຳກ່າວ
ໃຫ້ເກີດຄວາມຮັບຜິດຂອບແລກກົດຈົດຈະພື້ນຕົວເອງນັກໜີ້ອີກຕ້ວຍ ທຳໃຫ້ກາຮດຳເນີນງານ
ຂອງແຕ່ລະກຸລຸນໃນປັຈຸບັນມີກາຮຂໍາຍາຄວາມຮູ້ເພື່ອຕ່ອຍອົດກິຈກຽນຕ່າງໆ ຂອງ
ຫຼັນໜີ້ນຳມາກາມຍາຍ ດັ່ງນີ້

● ກິຈກຽນເພີ່ມຮາຍໄດ້ໄດ້ແກ່ ກາຮຈັກສານໄມ້ໄຟສື່ວ່າເປັນຫຼັກຈຳສັຄັນ
ຫຼັງປັຈຸບັນໄດ້ເປັນສິນຄ້າ OTOP ໂດຍມີຄູນຍໍຈໍາຫານ່າຍໃນຊຸມຊນ 2 ແ່ງ ຄື່ອ (1) ຄູນຍໍ
ຈັກສານແລະພິພົກລັນທີໄຟໄຟ ແນ້ນສິນເຄົ້າຮູບແບບໃນວານ ອ້ອງການທີ່ໃໝ່
ມີຄາດັ່ງແຕ່ 50-200 ບາທ (2) ອາຄາຮ ອົບຕ່າງໆ ອົບຕ່າງໆ ຊື່ກະທຽວງອຸດສາຫກຽນໃຫ້ກາຮ
ສັນບັນຫຼຸນແນ້ນກາຮຈຳນ່າຍເງານຮະດັບໄຟໄຟ ທີ່ມີຄວາມລະເອີຍດສາຍງານ ເພື່ອສົງ
ອອກໄປຂໍາຍັງຕ່າງປະເທດ ໄດ້ແກ່ ປະເທດຄູ່ປຸ່ນແລະຍຸໂປ່ງ ແລະຕາດກາຍໃນ
ປະເທດ ທີ່ສຳຄັນຄື່ອຈັງຫວັດ ເຫັນໃໝ່ ນັນທບ້ວີ ຊລນຸວີ ກຽມເທິງ ແລະກູ້ເກີດ
ໂດຍໃນປີ 2546 ສາມາດຈຳນ່າຍຜ່ານຄູນຍໍຈຳນ່າຍໄດ້ປະມານ 2.4 ລ້ານບາທ
ແລະປີ 2547 ປະມານ 3 ລ້ານກ່ວ່າບາທ

ນອກຈາກນີ້ ຍັງມີກາຮທຳກ່າວເຊີງເກີດ ທີ່ສາມາດຂໍາຍາຍຕ່ອຍອົດ
ກິຈກຽນເພີ່ມຮາຍໄດ້ທີ່ສຳຄັນ. ໄທ້ແກ່ Home Stay ຮັບວິກາຈນຳເຫື່ອວ່າ ຂ່າຍຊຸມຊນ
ອື່ນລະ 30 ບາທ ວັດນອຽມຊຸມຊນ ໄດ້ແກ່ເພັນເປົ້າມື່ອງ ກາຮແປງຮູ້ປັບປຸງກັນທີ່
ສິນຄ້າເກີດ ເຫັນ ຂ້າວແຕ່ນ ໄນ ໄມ້ພລ ໄດ້ແກ່ ກະທ້ອນ ມະປາງ ແລະມະມ່ວງ ແລະ
ຂ້າຍເປັນຂອງຝາກ ນວດເພື່ອສຸຂາພາພ ກາຮທຳໃຮງານທຳອົງຮູບສັກ ທີ່ກ່ອໃຫ້
ເກີດກາຮຈຳນ່າຍ ເປັນຕົ້ນ

● ກິຈກຽນລດຮາຍຈ່າຍ ໄດ້ແກ່ ຮັນຄ້າຊຸມຊນ ທີ່ສາມາດລົດເງິນ

ให้ผลจากการซุ่มชนได้ถึงปีละ 2 ล้านกว่าบาท การทำข้าวซ้อมเมืองเน้นรายได้แต่เน้นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และคุณค่าทางสังคม และการทำโรงสีข้าวเพื่อลดค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

- กิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ได้แก่ สมุนไพรและปัจจัยสภาพ

ผลของการดำเนินงาน

ผลการดำเนินการจัดทำแผนชุมชนตำบลบางเจ้าฯ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆตามแผนชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในทางที่ดีต่ออธิชีวิตของคนในชุมชนที่สำคัญ ดังนี้

1) ชาวบ้านรู้จักเรียนรู้พัฒนาทุนทางสังคม และเริ่มนรู้จักที่จะพึ่งตัวเองมากขึ้น ปัจจุบันได้มีการขยายความรู้ด้านต่างๆ เข้ามา อาทิ เรียนรู้ที่จะกำหนดอนาคตของชุมชน ที่มีแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ การแบ่งปันและเอื้ออาทรกัน ตลอดจนการพลิกฟื้นทุนทางสังคมที่เป็นเรื่องของการนำเข้าภูมิปัญญามาพัฒนาต่อยอด อาทิ เรื่องของการจัดสถานไม้ไผ่ ซึ่งในอดีตทำเพียงเพื่อไว้ใช้สอยแต่ทุกวันนี้ได้พัฒนาวูปแบบขึ้นมาอย่างหลากหลาย มีความประณีต มีลวดลายที่สวยงามและมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน ที่เริ่มจาก การนำไปใช้เป็นปูดผ้า แล้วจึงนำไปต้ม จากนั้นมาทำเป็นตอกแล้วนำมาฝ่านกระบวนการย้อมสี เสร็จแล้วจึงนำไปจัดสถานเป็นรูปแบบตามความต้องการของลูกค้า จนได้เป็นสินค้า OTOP ที่สามารถส่งออกไปต่างประเทศได้ จนได้รับการยกย่องให้เป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับชุมชนภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงานอยู่ตลอดเวลา

2) ลดภาระหนี้สินของคนในชุมชน โดยทำให้รายได้ของคนในตำบลเพิ่มขึ้นมากกว่ารายจ่าย ในขณะที่หนี้สินลดลงในช่วงระยะเดียวกัน ทำให้ความแตกต่างระหว่างรายจ่ายและหนี้สินกับรายได้ลดลงจาก 46 ล้านบาทในปี 2543 เหลือเพียง 7 ล้านบาท ในปี 2547

ข้อมูลเบริริบเทียบด้านเศรษฐกิจระหว่างอดีตและปัจจุบัน

ปี 2543	ปี 2547
= รายได้ 26,234,537	= รายได้ 78,201,729
= รายจ่าย 37,565,783	= รายจ่าย 55,268,192
= หนี้สิน 34,949,100	= หนี้สิน 30,044,052
ผลต่าง 46,280,346	ผลต่าง 7,110,515

ที่มา : ข้อมูลแผนชุมชน ตำบลบางเจ้าฯ ปี 2547

3) กิจกรรมการพัฒนาต่างๆ มีการบริหารงานที่โปร่งใส โดยในแต่ละกิจกรรมจะมีคณะกรรมการกลาง/คณะกรรมการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ ทำหน้าที่คุยจัดสร้างบประมาณ ให้กับกลุ่มต่างๆ ใช้เป็นทุนหมุนเวียน และรับสินค้าจากกลุ่มน้ำชาวนา จำนวนน้อยที่ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ เมื่อขายได้ ก็จะหักรายได้ให้แก่ศูนย์ไว้ใช้พัฒนาชุมชนด้านต่างๆ 10-20% (ขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้า) เช่น ผลิตภัณฑ์จัดสวน อิฐบล็อก 10-20% และ Home Stay 5% เป็นต้น นอกจากนี้คณะกรรมการยัง มีหน้าที่เพื่อคัดกรองมาตรการ แต่ละกลุ่ม ให้มีโอกาสให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารในส่วนกลาง เพื่อเข้ามาร่วมรับรู้ขั้นตอนในการบริหารบประมาณ และเพื่อให้เกิดความโปร่งใส

4) เครือข่ายร่วมจัดทำแผนชุมชน เกิดการขยายเครือข่าย ที่มีการทำงานแบบภาคีร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งผู้นำท้องถิ่น ภาคราชการ ได้แก่ เกษตรกร ผู้นำชุมชน กศน. เข้ามาสนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยงให้ชุมชน ในการจัดทำแผนชุมชนบางเจ้าฯ อาทิ สาหกรรມ เข้ามายield ให้การสนับสนุนกลุ่ม พัฒนาฟื้นฟื้นแรงงาน และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) พาไปดูงานตามโครงการพระราชดำริ ภูเขาไฟเชียง ประจำบศรีเชียงร์ สุพรรณบุรี อุทัยธานี ฯลฯ

5) สภาพสังคมมีความเข้มแข็งมาก ผลจากการ ทำแผนชุมชนทำให้ตำบลบางเจ้าฯ สามารถลดอุปทาน ได้ อาทิ เหล้า บุหรี่ การพนัน และยาเสพติด โดยปัจจุบันเหลือเพียง 3% (ข้อมูลจาก จปส.) รวมทั้งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องของการพัฒนา 3 ก คือ กลุ่มเข้มแข็ง กิจกรรมต่อเนื่องและกรรมการติด ขึ้นในชุมชน

ปัญหาอุปสรรค

กำนันสุวินทร์ฯ ได้กล่าวถึงปัญหางานที่ผ่านมาว่าถ้าเป็นปัญหาภายในชุมชน เช่น การมีปัญหาความขัดแย้งทางความคิด ก็จะสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้ โดยให้มีคณะกรรมการกลางของชุมชน ศอยประสาและรับฟังปัญหา ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหา และให้ความรู้กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องศอยจัดสรรงเงินให้กับกลุ่มต่างๆ เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน แต่ปัญหาที่มาระบุนอกชุมชนที่สำคัญ เช่นปัญหาของระบบที่น้ำ/นโยบายของทางราชการ ซึ่งเข้ามาให้การสนับสนุนชุมชน มักจะเกิดการแบ่งแยกคนในชุมชนออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อให้เข้าไปสังกัดในหน่วยงานนั้นๆ จนทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกัน และแตกแยกทำให้เกิดชุมชนอ่อนแอ จึงเห็นว่ารัฐบาลจะเข้ามาสนับสนุนการรวมกลุ่มแบบองค์รวม โดยรวมเป็นกลุ่มเพียงกลุ่มเดียวที่เป็นกลุ่มของชุมชน และปัญหาขาดตลาด/ศูนย์กลางเข้ามารับซื้อสินค้า ที่ภาครัฐยังขาดการให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบ และจริงจัง

นอกจากนี้ประธานจัดทำแผนชุมชนตำบลฯ ยังได้สะท้อนถึงปัญหาการจัดเก็บข้อมูลของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับองค์กรบริหารส่วนตำบลว่า ยังขาดเอกสารภาพ ต่างคนต่างเก็บข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลแยกส่วนในแต่ละหมู่บ้าน ไม่มีการบูรณาการกันในระดับตำบล จึงไม่สามารถมองภาพของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเดือนของหมู่บ้านและตำบลได้อย่างชัดเจน

บทสรุป

การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนฐานราก ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือ การทำให้ชาวบ้านรู้จักค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องและเป็นจริง ดังนั้นผู้นำ/แกนนำจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความคิดที่จะกลับไปมองหาศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ได้แก่ ภูมิปัญญาและการพึ่งตนเอง เพื่อนำมาฟื้นฟู อนุรักษ์ และปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยวิธีประชาพิจัยและพัฒนาด้วยการดำเนินการวิจัยของชาวบ้านเอง เพื่อทำเป็นแผนแม่บทชุมชนที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากแนวคิดแบบพึ่งพา และลดความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือภายนอกมาสู่การพึ่งตนเอง ทั้งนี้หน่วยงาน/องค์กรเครือข่ายภายนอกจะต้องมาอยู่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชน จึงจะเกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปได้ในที่สุด

◆◆◆◆◆

||ພບເຊີມເຊົາກາຣມີສ່ວນຮ່ວມ ເຄຣືອງນິວພັຕນາສູ່ເຊີມເປັນ||

ປັຈຸບັນກວະແສ “ກາຣມີສ່ວນຮ່ວມ” ກຳລັງນາແຮງ ດ້ວຍມີຄວາມເຫຼືອວ່າ ກາຣມີສ່ວນຮ່ວມທີ່ແທ້ຈິງ ຈະນຳມາຫຶ່ງ ຄວາມເປັນປຶກແຜ່ນ ຄວາມຍັ່ງຍືນຂອງສັກຄົມ ຫຼື່ງຄວາມເປັນປຶກແຜ່ນນັ້ນ ຕົ້ນພັດທະນາໃນສັກຄົມທີ່ຈະຮ່ວມກັນຄົດ ແກ້ ປັ້ນໜາ ສ້າງສຽງ ແລະດຳເນີນງານ ເພື່ອນໍາໄປສູ່ຄວາມ ສໍາເຮົາຂອງກາຣພັດນາໃນແຕ່ລະສັກຄົມໄດ້ໃນທ້າຍສຸດ

ເຮັດວຽກເຫັນກັນແລ້ວວ່າ ໄນວ່າຈະເປັນກາປະປະຊາຊົນ ກາກຄູວົງກິຈເອກະພາບ ກາກການເມືອງ ກາກຮູ້ຈະທຳກິຈການໄດ້ ທີ່ຄັດວ່າຈະມີຜົລກະທບຕ່ອຄົນໃນວັງກ້າງ ຕ່າງກີກໍາລັກ ກາຣມີສ່ວນຮ່ວມມາຂ້າງແບບທັງສິ້ນ ແຕ່ທີ່ກ່າວ ກາຣມີສ່ວນຮ່ວມ ຈະເກີດຂຶ້ນຍ່າງແທ້ຈິງຫຼື່ອໄໝ ຕື່ອເຮືອງສຳຄັນທີ່ເປັນ ຄຳດາມວ່າ ລ ຂະນະນີ້ ໃນບ້ານເມືອງເຮົາສາກົດກໍາວັດເດີນໄປ ສູ່ຈຸດຕັກລ່າວໄດ້ແລ້ວຫຼື່ອຍັ້ງ ?!...

“ຊ້າຍນາທ” ເປັນຈັງຫວັດທີ່ໄດ້ຮັບກາຣກ່າວຂານວ່າ ຄວາມຮັດຮ່າງກະບວນກາຣມີສ່ວນຮ່ວມຂອງປະຊາຊົນໄດ້ໂຍ່ງ ເງັ້ນແຂງ ແລະທີ່ “ຫນອງແໜ່ງ” ຫຼື່ງເປັນຕຳບັນດີ່ຂອງຈຳເກົດຫັນຄາ ຈັງຫວັດຊ້າຍນາທ ກີໄດ້ສ້າງກະບວນກາຣມີສ່ວນຮ່ວມຍ່າງເຂັ້ມແຂງ ເຫັນກັນ ໂດຍສາມາດຮັນໜ້າລັກກາຣມີສ່ວນຮ່ວມມາຈັດແຜນຊຸມຊັນໄໝມີ ຄວາມເຫຼືອໂຍ່ງສອດຄລົ້ອງກັບນີ້ຢູ່ບາດ ແຜນຊຸມຄາສຕ່ຽງ ຕັ້ງແຕ່ຮັດຕັບຈັງຫວັດ ລົງໄປລົງຈຳນາຂອແລະຕຳບລ ທັງຍັງສາມາດເລືອກ ທຳກິຈການ ໂຄງການ ທີ່ທົດບສອນຄວາມຕ້ອງກາຣແລະທັກຍົກພາບ ຂອງຄົນໃນທ້ອງດິນ ຈົນນຳມາຫຶ່ງກາຣສ້າງງານ ສ້າງຮາຍໄດ້ອັນນັ້ນຄົນ ໄທ້ແກ່ໜ້າຫນອງແໜ່ງ ໂດຍເພາະອາຊີ່ພິກາຣົລິຕອາຫາຣົດິນອິນກຣີຢີ ຫຼື່ວາພາ

ທ້າວໃຈຄວາມສໍາເຮົາຂອງກາຣພັດນາຕຳບລຫນອງແໜ່ງນັ້ນ ອູ້ທີ່ ກາຣໃຫ້ຄວາມຮ່ວມມື້ອາຈາກທຸກຝ່າຍທີ່ສາມາດທຳການໃນແຕ່ລະ

* ຖືມທີ່ລົງພື້ນທີ່ແລະສັນກາຜົນ : ວາວິທີ່ ອວິຖົຮົງວຽກຸດ, ວິນາ ເຕະພນາດ, ມນນິກາ ສັງຫຸດ, ວິຫຼີ ພຸມທອງ, ອົງປະເຈົ້າ ມາລີຍກອງ, ໂອດິມາ ຈຸ່າກຣົນ ແລະສູງພັດ ສັນຫຍັນ

บทบาทหน้าที่ให้มีความเข้มข้นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งที่อยู่ในระดับพื้นที่ ไปจนถึงระดับนโยบายโดยเฉพาะภาคการเมือง โดยนำแผนชุมชน มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ และมีกลไกที่เข้มแข็งคือ องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) หนองแขวงเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดสู่มุ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาเองภายใต้ระบบแห่งนี้ มีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาเองได้มากขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาตามกำหนดของแขวงมีความเจริญก้าวหน้า และชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาเป็นลำดับ

...แผนชุมชนตามกำหนดของแขวง ได้มีส่วนสนับสนุนการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ทั้งหลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า และหลักความโปร่งใส จนส่งผลให้ อบต. หนองแขวงได้รับรางวัลการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลถึง 2 ปีซ้อน เมื่อปี 2545-2546 และเป็นจุดเริ่มต้นให้หนองแขวงมีชื่อเสียง ขยาย กลายเป็นแหล่งที่ผู้คนทั่วทุกสารทิศต่างมาดูงานอยู่เนื่องนิตย์

วิกฤตคือโอกาสพลิกแนวคิดการพัฒนา ลุ้นใหม่

เกือบสิบปีแล้วที่ประเทศไทยผ่านพ้นวิกฤตมาได้ ... ท่ามกลางวิกฤติย่ำใหญ่ครั้งนั้น ทำให้ประเทศไทยได้รับบทเรียน และค้นพบความจริงที่เป็นจุดหักเหของการเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนา โดยเริ่มให้ความสำคัญกับการมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาอย่างจริงจัง และเน้นกระบวนการพัฒนาที่มาจากความมีส่วนร่วมของประชาชน (Bottom up) แทนการสั่งการ (Top down) ... จากแนวคิดนี้เอง ที่ทำให้มีการคิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศไทยได้อย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ จึงเป็นที่มาของ การนำแผนชุมชนมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งและให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

... จนถึงวันนี้มีเครื่องคิดว่า “แผนชุมชน” และ “SIF” (Social Investment Fund : กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม) ซึ่งเป็นจ้าของเม็ดเงินในการส่งเสริมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้คนไทยทั่วทุกพื้นที่สามารถจัดทำแผนชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มต้นดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2541 จนสิ้นสุดลง เมื่อปี 2544 นั้น เป็นที่รู้จักของคนไทยในระดับโลกที่มีรายได้ส่วนใหญ่แล้ว

ผู้นำ-ความสามัคคีคือจุดเริ่มต้นที่ดีของ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

นายก อบต.-กิตติ กิตติวัฒนาภูล เล่าว่า ใน 8 ตำบล ของอำเภอหันคนี้ ที่ตำบลหนองแขวง มีความแตกต่างจากตำบลอื่นๆ ตรงที่ทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างยึดมั่นและยอมรับในหลัก “รู้ รัก สามัคคี” เป็นอย่างมาก คำว่า “รู้” ก็คือ รู้ว่าจะต้องทำอะไรก่อนหลัง คำว่า “รัก” หมายถึงการรักชาติ ศาสนา พะรະมา haczytry และมีความ “สามัคคี” เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สามค่ายดังกล่าวชาวหนองแขวงถือกันว่าเป็น “วิสัยทัศน์” ที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมา หากมองในอีกมุมหนึ่งก็คือ วัฒนธรรม หรือค่านิยมของตำบลนั้นเอง

นายก อบต. ยอมรับว่า การรู้รักสามัคคีนี้ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งได้มากที่เดียว หากมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างผู้นำ ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาความไม่เข้าใจสื่องประชาณในการให้ความร่วมมือ พัฒนาท้องถิ่น ฯลฯ บรรดาผู้นำหรือผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนา ตำบล อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กลุ่มสตรี กลุ่มด้านการศึกษา ประธานชุมชนการเกษตร จะนำปัญหาต่างๆ เหล่านี้ มาพูดคุยในที่ประชุมซึ่งจัดเป็นประจำทุกวันที่ 15 ของเดือน

วิธีการดังกล่าว จึงช่วยให้มีกิจกรรมอันเกิดจากการมีส่วนร่วมมาโดยตลอด โดยกำหนดนัดกำหนดของแขวงได้มีการวางแผนฐานไว้ตั้งแต่ปี 2537 และถือปฏิบัติกันมานานถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้มีการนำศูนย์โลบายด้วยการประดับลงสีประจำแต่ละหมู่บ้าน สำหรับช่วยในการระบุตัวตนเดือนให้ชาวหนองแขวง เกิดความสามัคคีอีกด้วยนั่นเอง จึงส่งผลให้การพัฒนาแต่ละหมู่บ้านภายใต้ระบบของแขวงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วิธีการบริหารจัดการชุมชนภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของ ประชาชนดังกล่าว เปรียบเสมือนการลงเสาเข็มอันมั่นคง แข็งแกร่งของชุมชน ซึ่งวางแผนที่ชุมชนได้ร่วมกันวางไว้ก่อนที่ทางราชการจะประกาศให้ห้องถิ่นได้จัดทำแผนชุมชนกันทั้งประเทศนั้น ส่งผลให้จังหวัดชัยนาทถูกคัดเลือกเป็นจังหวัดนำร่องของการจัดทำแผนชุมชน และที่ตำบลหนองแขวงก็เป็นพื้นที่เป้าหมายที่จังหวัดคัดเลือก และเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลคาดหวังว่าจะสามารถผลักดันแผนชุมชนให้เกิดเป็นโครงการตัวอย่างของรัฐบาลที่มารักษาความต้องการของราษฎร์อย่างแท้จริง โดยอดีตัวแทนตัวแทนท้องถิ่น “วันมุหะหมัดนอร์ มะทา” ได้

จัดสรรงบประมาณ 1 ล้านบาท ให้ อบต.หนองแขงเป็นกลไกหลักในการดำเนินการเรื่องนี้

ตั้งต้นอย่างไรเมื่อต้องทำแผนชุมชน

อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท “วิชัย ศรีสวัสดิ์” หรือผู้ว่าราชการจังหวัดพบรุ่นปัจจุบัน ย้อนอดีตให้ที่มาราชฯ พงว่าจากความคาดหวังของรัฐบาลดังกล่าว ถือเป็นความท้าทายของทางจังหวัดที่จะต้องดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จ และเชื่อว่าการทำางาน เช่นนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมเท่านั้น

แม้ว่าทางจังหวัดเอง จะมีประสบการณ์และเชื่อมั่นถึงความเข้มแข็งของกระบวนการมีส่วนร่วมของจังหวัดชัยนาท ทั้งยังเชื่อว่าทุกคนเปิดใจยอมรับที่จะทำงานแบบมีส่วนร่วมแล้วก็ตาม แต่การกำหนดโครงการที่มาจากแผนชุมชน และเป็นความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริงนั้น อันดับแรกต้องเริ่มจากการปรับวิธีคิดเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะเข้าไปปลักดันก่อน เพื่อให้เข้าเข้าใจในหลักและวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วมหรือเป็นทีม ขณะเดียวกันก็ต้องให้เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในเชิงเทคนิคและกระบวนการจัดทำแผนชุมชนด้วย เพราะเจ้าหน้าที่รัฐเหล่านี้จะต้องเป็นแกนหลักในการดึงให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน โดยจะทำงานร่วมกับวิทยากรกระบวนการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ SIF ทั้งยังได้มีการอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครกว่า

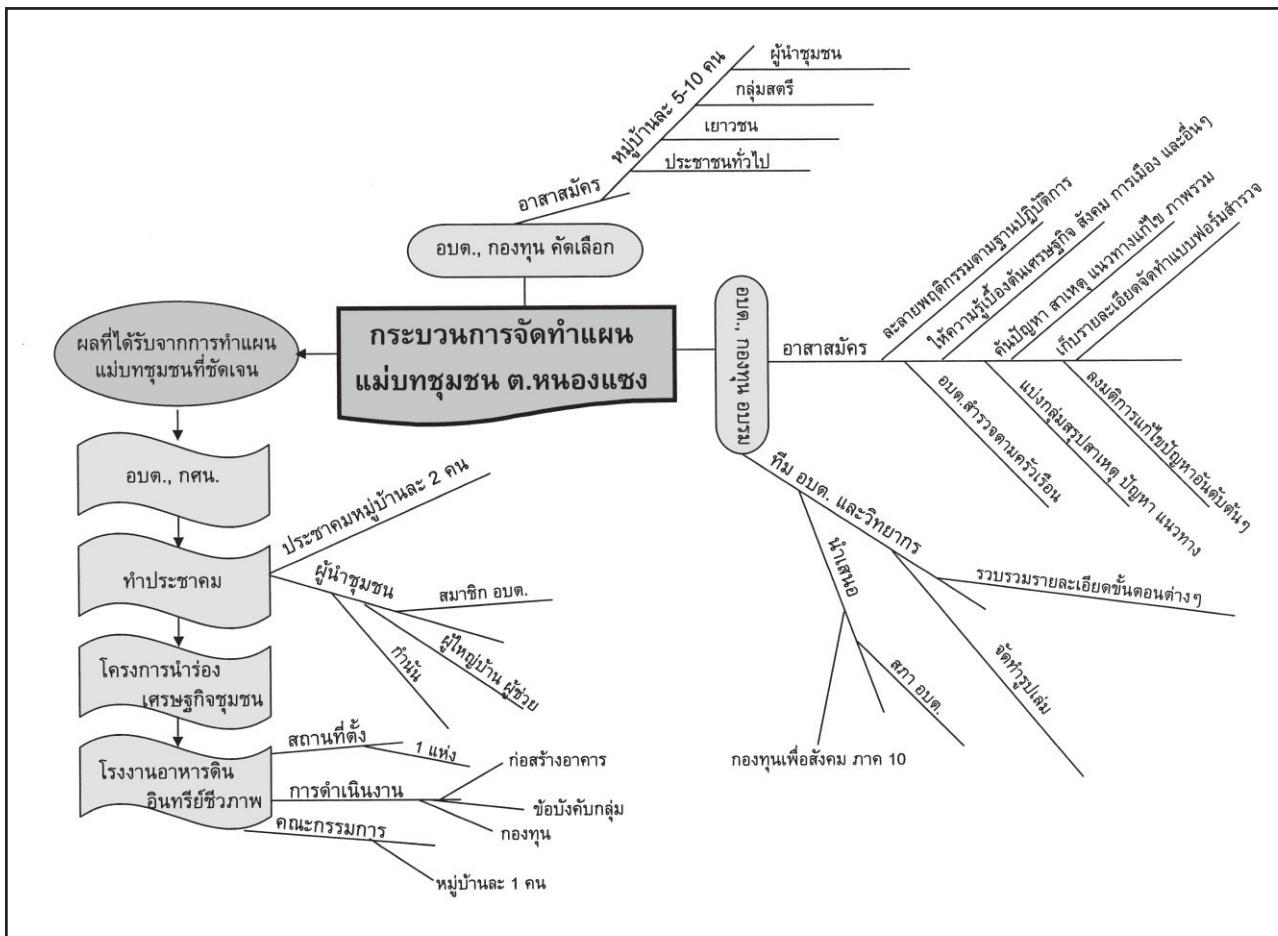
200 คน ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายที่เข้ามาร่วมกัน เข้าใจตรงกัน และสามารถเชื่อมประสานไปในทิศทางเดียวกันได้ด้วยดี

นอกเหนือจากมีการอบรมในเชิงทฤษฎีเพื่อทำแผนชุมชน หน่องแขงแล้ว ยังจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ดูงานจากชุมชนที่มีประสบการณ์ตรงอีกด้วย เพราะองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนของประเทศไทยยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่...ชุมชนไม่เรียงลำ彼此 จังหวัดควรร่วมราษฎร ชุมชนต้นแบบของจัดทำแผนชุมชน จึงเป็นที่หมายของคนทำแผนชุมชนหลายแห่งของประเทศไทย สนใจเข้าไปเรียนรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นของตน รวมทั้งหนองแขงด้วยเช่นกัน

ภายใต้ความรู้ที่ได้มาจากการอบรม พบว่า ทุกๆ ทางเลือกที่จะใส่ไว้ในแนวทางการพัฒนาตามแผนชุมชนนั้น จะต้องวางแผนให้มีความสอดคล้องกับแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นหลักที่ต้องยึดถือเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อป้องกันไม่ให้ได้รับผลกระทบและสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลา โดยเชื่อว่าแบบแผนการดำเนินชีวิต การดำเนินงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะนำไปสู่การมีชีวิต มีสังคม มีเศรษฐกิจ ที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืนตลอดไป

เมื่อเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนชุมชนจริงๆ โดยทั่วไปมักเริ่มต้นจากข้อมูล การได้มาซึ่งข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงของชุมชน จะต้องมีการออกแบบสอบถามเพื่อสำรวจสภาพของแต่ละครัวเรือน หลักๆ แล้วจะถามว่า มีรายจ่ายเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง มีรายได้เท่าไหร่ รายได้กับรายจ่ายเพียงพอไหม ถ้าไม่เพียงพอ มีหนี้สินมากน้อยแค่ไหน

ขณะเดียวกันก็ต้องมีการสำรวจดูสภาพของพื้นที่ภายในชุมชนด้วยว่าเป็นอย่างไร เช่น มีระบบชลประทานที่เหมาะสมสามารถเข้าถึงเท่าไหร่ มีสถานีอนามัย มีคนรอบรู้ หรือที่เรียกว่า ปราษฎชาวบ้านกี่คน เชี่ยวชาญในด้านใดบ้าง เป็นต้น ซึ่งการสำรวจเรื่องต่างๆ ภายในชุมชนนี้ จะช่วยคนในชุมชนรู้จักตัวเองได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังรู้ว่าพื้นที่ที่ชุมชนพักพิงอยู่นั้นมีศักยภาพโดดเด่นทางด้านใดบ้าง ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมองเห็นอนาคตต่อไปว่า ควรจะมีบทบาทใดหรือทำอะไรดีจึงเหมาะสมสมกับศักยภาพและสภาพความเป็นจริงของพื้นที่

ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริง จะได้มาซึ่งแผนชุมชนที่ดี

การได้มาซึ่งแผนชุมชนที่ดี ย่อมมาจาก การได้มาซึ่ง ข้อมูลที่ดีที่สามารถถึงสะท้อนความเป็นจริง...นี่คือหัวใจที่คุณ ทำแผนชุมชน つまり ทำแผนชุมชนที่ดี ทำให้การสำรวจ ข้อมูลที่นี่ด้อยลงทำกันเงิน 3 ครั้งที่เดียว

“การสำรวจข้อมูลครั้งแรกเราได้ข้อมูลที่แท้จริงมาประมาณ 60 ถึง 70 เปอร์เซ็นต์ เพราะชาวบ้านไม่กล้าให้ข้อมูลที่แท้จริง กลัวว่าหน่วยงานราชการมาถามเพื่อเอาไว้ขึ้นภาษีหรือเปล่า หลาย คนบอกว่าจะตามไปทำไม่ จะรู้ไปทำไม่ เขาจะกินอะไร ก็เรื่องของเข้าไม่เห็นจะเกี่ยว กันไม่เห็นว่าจะมีประโยชน์อะไรสำหรับเขา การทำงานตอนแรกจึงมีปัญหา” ...นายก อบต.เผยแพร่

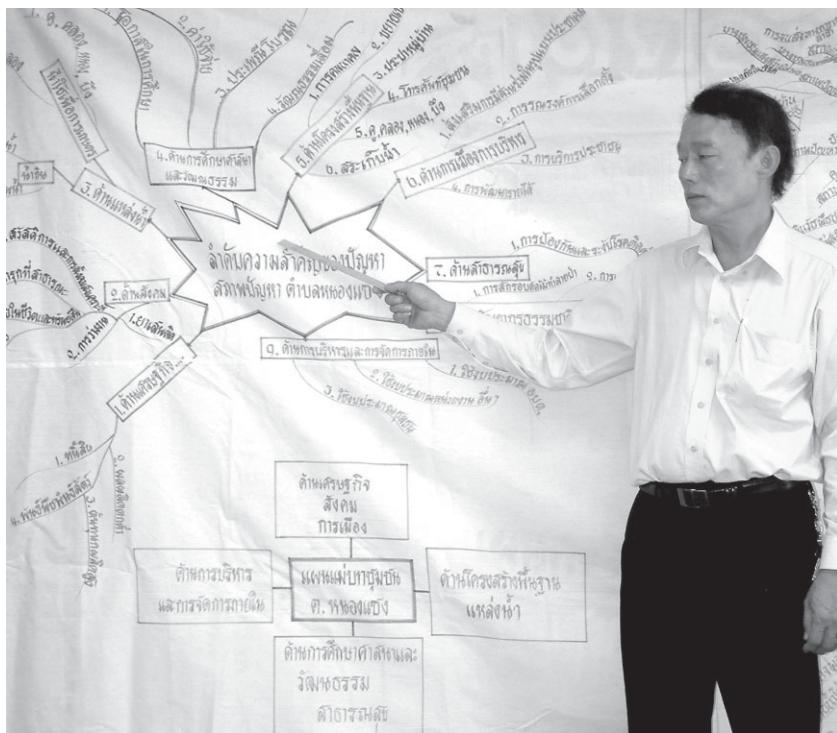
แต่การเกิดปัญหาในครั้งแรก นับเป็นบทเรียนที่ทำให้คุณ ทำแผนต้องมาทบทวน และตั้งตัวทำงานกันใหม่ ด้วยเข้าใจ ชัดเจนว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเพราะไม่มีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชาวบ้าน หนทางในการแก้ไขปัญหานี้ จึงมีขอบหมายให้อาสาสมัครชาวบ้านร้าว 200 กว่าคน ที่คัดเลือกจาก 20 หมู่บ้าน

ของตำบลหนองแขม เป็นสะพานเชื่อมความรู้ไปสู่ชาวบ้าน โดยตรงว่า ที่ต้องสำรวจข้อมูล ตามชาวบ้านมากมายนั้น เอาไปใช้ทำอะไร และชาวบ้านจะได้ประโยชน์จากการให้ข้อมูลนั้น ยังผลให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจ ยอมที่จะเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงมากขึ้น ...

ข้อมูลที่แท้จริงที่ได้จากการสำรวจที่สองและที่สามนี้ จึงเพิ่มขึ้นมาอีกเป็น 80 ถึง 90 เปอร์เซ็นต์ เพียงพอที่จะนำสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่างๆ มารวบรวมให้เป็นหมวดหมู่ จากนั้นก็นำประเด็นปัญหาที่ได้มานี้ กลับไปบอกชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ได้รับรู้ว่า ในหมู่บ้านของตนมีปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว

ผลจากการสำรวจ พบว่า ปัญหาหลักของหนองแขมนั้น เกี่ยวกับห้องทางด้านเศรษฐกิจ ที่เชื่อมโยงไปถึงสภาพพื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งมีคล้ายๆ กับอีกหลายพื้นที่ของประเทศไทย ที่มีภูมิประเทศกับบางจังหวัด เช่น ปัจจัยนี้สิน และปัญหาน้ำแล้ง เนื่องจากรายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร

สำหรับพื้นที่ในตำบลหนองแขมนี้ มีทั้งเขตที่ลุ่มน้ำและที่ดอน

สำหรับคนที่อยู่ในเขตที่ลุ่ม จะได้เบรียบตรงที่สามารถทำนาได้ถึงปีละ 3 ครั้ง ส่วนคนที่อยู่ดอนทำนาได้เพียงปีละครั้งเดียว ถึงจะกราบน้ำกัดตาม รายได้ของชาวบ้านก็ยังไม่แน่นอน เพราะผันแปรไปตามความผันผวนของราคาผลผลิตที่ขึ้นลง และสภาพดินฟ้าอากาศที่จะส่งผลต่อปริมาณผลผลิต ที่สำคัญต้องประสบกับปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตที่ขับสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีการเร่งใช้สารเคมี ใส่ปุ๋ยเคมีมากเกินความจำเป็น เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้นนั่นเอง

...เมื่อมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ขณะที่ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ก็ย่อมจะส่งผลให้ชาวบ้าน เกิดปัญหานี้สินตามมา เท่านั้นยังไม่พอ กระแสบริโภคนิยมที่หลังไฟล์เข้าไปในตำบลแห่งนี้ ก็ยิ่งส่งผลให้ชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายในสินค้าฟุ่มเฟือยมากขึ้น โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ จึงทับตอนหนึ่งสินให้พอกพูนยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อร่วมหนี้สินทั้งตำบลแล้ว ปรากฏว่าสูงถึง 70 กว่าล้านบาท โดยมีหัวหนี้ รากส. และหนี้นอกรอบ

นอกเหนือจากปัญหาเศรษฐกิจที่รวมถึง ด้านโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ยังได้สรุปประเด็นปัญหาได้อีก 3 ด้านคือ ด้านศาสนา และวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ ปัญหาที่ได้มาด้วย 4 ด้าน รวมทั้งการกลั่นกรองจัดลำดับความสำคัญของปัญหานั้น ได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในเวทีประชาคมถึง 3 ครั้งด้วยกัน

จัดเวทีประชาคมเพื่อสรุปทางออกของปัญหา

หลังจากได้ข้อสรุปของปัญหาแล้ว ในเวทีประชาคมยังได้ช่วยกันหาทางออกของปัญหา โดยมีข้อสรุปว่า จะต้องเร่งแก้ไขปัญหาที่มีลำดับความสำคัญสูงสุดก่อน คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งหากเงื่อนไขของปัญหาด้านนี้ ชาวบ้านเห็นตรงกันว่ามาจากปัญหาเรื่องหนี้สิน ฉะนั้น จะต้องแก้ไขไปที่ต้นตอของปัญหานี้ด้วยการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ โดยคิดโครงการขึ้นมาสนับสนุนแนวทางดังกล่าว 2 โครงการคือ โครงการอาหารดินอินทรีย์ชีวภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิตและลดการใช้ปุ๋ยเคมี และโครงการเลี้ยงโคเนื้อ และทำนาหญ้าแพนโนล่าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อเสริมสร้างรายได้โดยเฉพาะชาวบ้านที่ทำนาได้ปีละครั้ง

นายก อบต. ผ่านมา ในการจัดทำแผนชุมชนอยู่นั้น เป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือน ทางจังหวัดต้องการให้โครงการตัวอย่างของรัฐบาลที่เกิดจากความต้องการของราษฎร์และสามารถตอบสนองยุทธศาสตร์จังหวัดด้วย ทาง อบต. จึงพยายามมองหา กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพและเป็นกลุ่มของชาวบ้านที่ได้ร่วมตัวมาก่อนแล้ว ก็พบว่า กลุ่มอาหารดินอินทรีย์ชีวภาพเหมาะสมที่สุดที่จะผลักดันขึ้นมาเป็นโครงการ และสมควรจะได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล 1 ล้านบาท ในกรณีนี้โครงการให้สำเร็จเป็นปูร์婆ารมณ์ไป แต่ อบต. ก็ไม่ได้คิดเพียงลำพัง ได้นำ

เรื่องนี้ให้ชาวบ้านช่วยกันตัดสินใจในเวทีประชาคม และที่ประชุม กยomersuppที่จะให้มีโครงการอาหารดินฯ เกิดขึ้น

หากพิจารณาโครงการอาหารดินดังกล่าว นับว่ามีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่มีอยู่แล้วภายในพื้นที่ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการผลิตนั้น ก็ต้องการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ใช้อาหารดินแทนปุ๋ยเคมี จึงเท่ากับลดการพึ่งพาจากภายนอก ทั้งยังเป็นการช่วยฟื้นฟูดูแลทรัพยากรธรรมชาติและรักษาลิงแวดล้อมอีกด้วย เพราะหลังจากการใช้อาหารดินแล้ว พบร่วงทำให้หน้าดินร่วนซุยขึ้นอีก 1-2 นิวท์เดียว หากชาวบ้านท้วงทั้งตำบลได้มีการใช้อาหารดินแทนปุ๋ยเคมีแล้ว ย่อมจะมีผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ไว้ให้ลูกหลานได้ทำมาหากินสืบไป

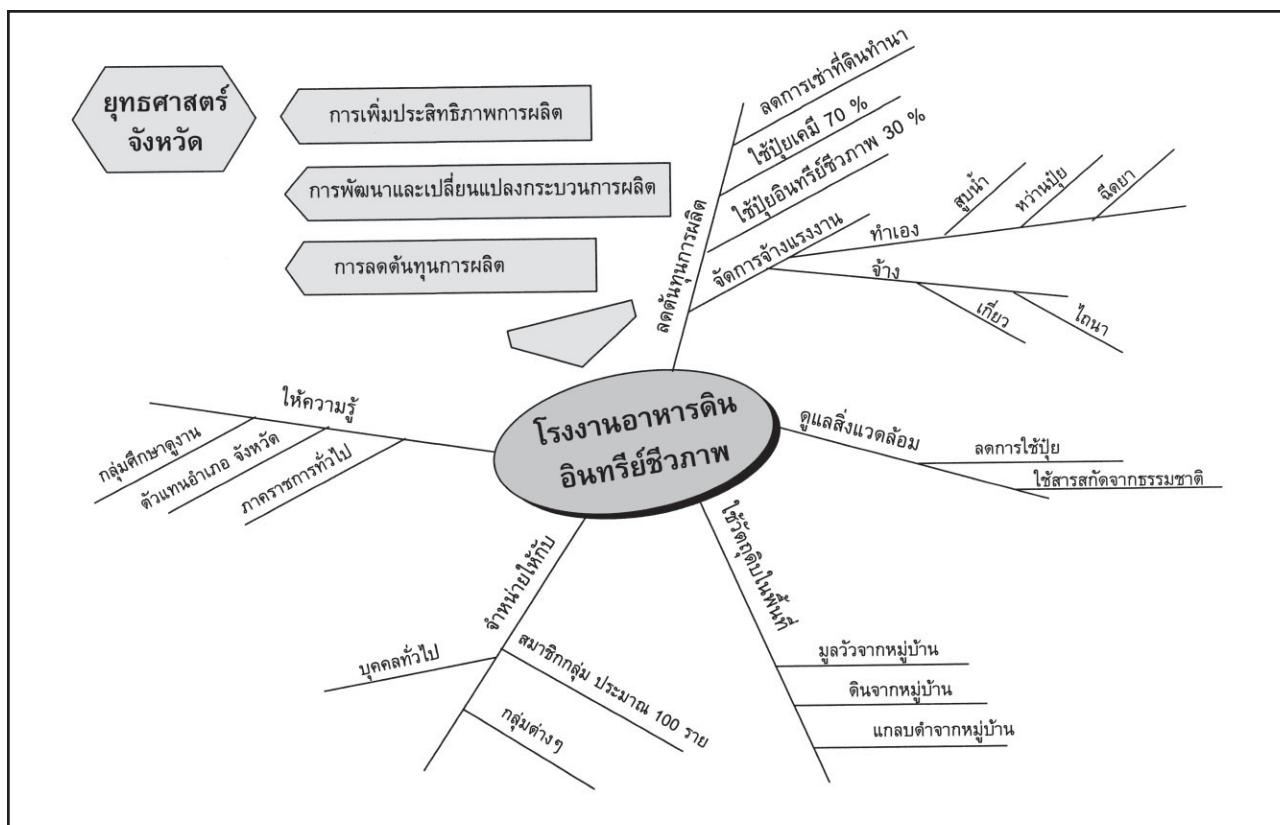
โรงพยาบาลดินฯ แหล่งสร้างรายได้ อันมั่นคงของชาวบ้าน

เมื่อโครงการเริ่มเดินหน้า เม็ดเงินเพียง 1 ล้านบาท สามารถสร้างได้เพียงโรงงานปั๊ยเท่านั้น อบต.หนองแขมจึงได้สนับสนุนเงินเพิ่มเติมอีก 6 แสนบาท ขณะที่จำส่วนตัว - วิจิตร วิสูตรพันธุ์ แกนนำในการก่อตั้งกลุ่มอาหารดินฯ เผยแพร่ว่า ได้ยกที่ดินของตนจำนวน 2 งาน สำหรับก่อสร้างโรงงานฯ ในอนาคตวิเคราะห์

ใกล้เคียงกับนาข้าวและรีมานาที่ตนมีอยู่ถึง 55 ไร่ โดยเริ่มเปิด
โรงงานและผลิตอาหารดินฯ เมื่อปี 2546

วิจิตรา ยอมรับว่า แรกๆ ก็ได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านอยู่ เมื่อตนกันว่า ทำไมไม่ไปสร้างในที่สาธารณะ แต่ด้วยประสบการณ์ของจำสมบัติ อดีตจ่าที่หารเรือที่เปลี่ยนวิธีชีวิตมาทำงานที่ SIF และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักของกลุ่มอาหารดินฯ เมื่อผ่านเข้ากับความชอบในงานช่างเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงมองเห็นถูกทางว่าจะสามารถผลักดันให้กิจกรรมอาหารดินฯ เติบโตต่อไปได้โดยเข้าพยาຍามคิดค้นผลผลิตให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า...

จากที่เคยเป็นแบบแท่งมาเป็นแบบเม็ดหรืออ่อนปุ่ยเคมี และผลิตสินค้าตัวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องร่อน เครื่องบด ตลอดจนขยายเครือข่ายให้กว้างไกลยิ่งขึ้น สรงผลให้ยอดขายอาหารติดๆ โดยเฉพาะเครื่องจักรที่ผลิตขึ้นจากภูมิปัญญาคนไทยนั้นขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้スマาริกกิได้รับเงินบัน品格เป็นกอบเป็นกำ จนจุนใจให้ชาวบ้านในตำบลหนองแขวง รวมถึงスマาริกสมทบทาจากที่อื่น สนใจเข้ามาร่วมหุ้นถึงกว่า 100 คนแล้วในปัจจุบันขณะเดียวกันก็มีผู้คนและหน่วยงานอีกมากมายหลังไฟล์เข้ามาเรียนรู้ประสบการณ์ของโรงงานอาหารติดอินทรีย์ซึ่งภาพของหนองแขวงอย่างไม่ขาดสาย

ผลลัพธ์การมีส่วนร่วมสู่ความสำเร็จของการพัฒนา

โครงการอาหารดินอินทรีย์ชีวภาพ ถือเป็นตัวอย่างที่ดีที่เกิดจากผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การรวมกลุ่มในระดับชาบ้านที่พยายามพึ่งพาตนเอง หากเกินกำลังความสามารถของกลุ่ม ก็มีอำนาจของรัฐยืนมือเข้ามาช่วยสนับสนุนให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้น ซึ่ง อบต. หนองแขวง เป็นแบบอย่างที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สามารถนำเครื่องมือคือ แผนผังชน และนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม จึงเห็นได้ว่า จากประเดิมปัญหาหลักๆ ที่ได้มาจากการทำแผนผังชน ได้นำไปสู่การค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาของตำบลหนองแขวงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงการเข้าไปสนับสนุน

โครงการอาหารดินฯ เท่านั้น แต่ อบต. หนองแขวงยังได้บริหารงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อตำบลหนองแขวงอย่างทวีถึง

ดังตัวอย่างของการแก้ไขปัญหาการกระจายบวกการพัฒนาด้วยการแบ่งโซนเพื่อให้ทุกพื้นที่ได้รับงบพัฒนาอย่างทั่วถึง การแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง โดยช่วยสร้างประปาหมู่บ้าน และชี้อุบัติภัยน้ำจากเงินรางวัลที่ได้รับจากการเป็น อบต. ที่มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อบริการน้ำดื่มให้ชาวบ้านอย่างหน้าแล้ง การแก้ไขปัญหาภาระเบี้ยบราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน อาทิ จัดซื้อคอมพิวเตอร์เพื่อให้โรงเรียนยึดไปใช้ เนื่องจากกระทรวงศึกษาฯ กำหนดจะเบียบไม่ให้โรงเรียนซื้อคอมพิวเตอร์ได้เอง ซึ่งการแก้ไขปัญหาเช่นนี้ กลายเป็นต้นแบบให้หน่วยงานราชการอื่นๆ ได้นำวิธีการไปใช้อีกด้วย

นอกจากนี้ได้มีการวางแผนการเงินให้มีความคล่องตัวขึ้นโดยใช้กลุ่มธนาคารตำบลที่ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นเป็นแหล่งเงินทุนของชาวบ้าน เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขในการขอรับงบประมาณสนับสนุนโครงการต่างๆ จาก อบต. ซึ่งนอกจากจะช่วยกลั่นกรองคุณสมบัติของกลุ่มที่จะมาขอรับการสนับสนุนเงินทุนจาก อบต. แล้ว ยังเป็นการวางแผนการเงินที่มีความสะดวกรวดเร็ว และง่ายต่อการตรวจสอบของ สตง. อีกด้วย

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงรอบด้านที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลา จนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนได้อย่างแท้จริง และการรู้จักนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ โดยเฉพาะแผนผังชนเท่านั้น ที่จะเป็นเสมือนการสร้างเกราะป้องกันและวางแผนเส้นทางมั่นคงแข็งแกร่ง เพื่อป้องกันไม่ให้คุณในชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง และสามารถเอาตัวรอด มีชีวิตที่มั่นคง เป็นสุขตลอดไป

เจ้าหน้าที่ อบต. หนองแขวงและเจ้าหน้าที่โรงงานอาหารดินอินทรีย์ชีวภาพที่เก็บรูนาให้เกียรติสัมภาษณ์ ประกอบด้วย คุณกิตติ กิตติวัฒนาภูล นายก อบต., คุณสมควร คำวิชิต - คุณวิชัย กลิ่นแกชรา รอง นายก อบต., คุณสมจิตรา สีสวัสดิ์ ประธานสภาฯ, คุณอำนวย อิมน้อย รองประธานสภาฯ, สิบเอกทรงศักดิ์ ศรีไชย ปลัด อบต. และ จำสมบัติ - คุณวิจตรา วิสุตรพันธุ์

สารสารฯ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ อบต. หนองแขวงและเจ้าหน้าที่โรงงานอาหารดินอินทรีย์ชีวภาพทุกท่านที่ให้การต้อนรับด้วยไม่ตรึงตัวขันขอบคุณยิ่ง ♥

◆◆◆◆◆

เศรษฐกิจชุมชน : ความมั่นคงของเศรษฐกิจชานรา

การพัฒนาเศรษฐกิจดังต่อไปนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการเร่งเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกทำให้รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคนในราคายอดรวมเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาทในปี 2504 เป็น 77,000 บาท ในปี 2539 และคนยากจนที่เคยมีอยู่ถึงร้อยละ 57 ของประชากรทั้งหมดได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 11.4 ในช่วงเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการพัฒนาดังกล่าวต้องอยู่บน

พื้นฐานที่ไม่เข้มแข็ง เพราะเศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพาตลาดต่างประเทศค่อนข้างมาก ทำให้ขาดดุลการค้าจากการนำเข้าสินค้าทุนและวัสดุอุปกรณ์มาโดยตลอด รวมทั้งอาชญากรรมและเงินลงทุนจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจด้วย

ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจโลกไม่เอื้ออำนวยและนักลงทุนถอนเงินกลับจึงส่งผลให้ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เศรษฐกิจดีดตัวถึงร้อยละ 10.4 ในปี 2541 เปรียบเทียบกับที่เคยขยายตัวร้อยละ 5.9 ในปี 2539 แรงงานที่

เคยมีงานทำอยู่ในระดับเต็มที่กลับมีอัตราการว่างงานถึงร้อยละ 4.4 ของกำลังแรงงาน และคนจนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด ทำให้ประชาชนประสบปะหะน้ำดื่มน้อยมากโดยเฉพาะคนในชนบทที่มีคนยากจนอยู่ถึงร้อยละ 87 ของคนจนทั้งหมด

ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการพึ่งพิงต่างประเทศทั้งด้านปัจจัยการผลิต ความรู้และเทคโนโลยี และตลาดทำให้มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกที่ควบคุม

ไม่ได้มากขึ้นและความสามารถในการพัฒนาอย่างบูรณาการเพื่อการพัฒนาตามเป้าหมายที่ 9 จึงปรับแนวคิดการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นทางสายกลางเพื่อก้าวให้ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีความพอเพียง และมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่อาศัยภูมิปัญญาและทุนทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างโอกาสและพัฒนารายได้ของครัวเรือน สร้างความสามารถในการพัฒนาและความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในระดับฐานรากเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

เศรษฐกิจชุมชนคืออะไร

คำว่า “เศรษฐกิจชุมชน (Community Economy)” มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ทั้งนักวิชาการจากต่างประเทศและของไทย ซึ่งจะขอนำเสนอความหมายเพื่อสร้างความเข้าใจพอสังเขป ดังนี้

นพ.ประเวศ วงศ์ ให้ความเห็นและความหมายว่า “เศรษฐกิจพื้นฐานเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง มีความคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน เนื่องจาก เศรษฐกิจพื้นฐานซึ่งมีความหมายเดียวกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจสมดุล เช่นเดียวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่หมายถึง พอดีกับเศรษฐกิจชุมชนทุกคน มีชรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญหาพอเพียง เกิดความสมดุล เศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นเศรษฐกิจที่ไม่มองแบบแยกส่วน เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน

อาศัยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน มีลักษณะ 5 ประการ คือ เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั่วมวล มีพื้นฐานที่เข้มแข็งของชุมชน มีความเป็นบูรณาการอยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง และมีการจัดการและมีนวัตกรรมของชุมชนอย่างไม่หยุดนิ่ง”

สเตฟาน ไบลินสกี้ นักวิชาการอเมริกันที่ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนให้ความหมายเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า “เป็นเศรษฐกิจเพื่อชุมชน ที่อธิบายการรวมกลุ่มของคนในชุมชนต่างๆ เพื่อจัดทำปัจจัยที่จำเป็นแก่ครอบครัว/ชุมชน ผลิตและจำหน่ายสินค้าของชุมชน จัดหาสินค้าและบริการจากภายนอก และสร้างชุมชนของคนให้เป็นแหล่งจูงใจลูกค้าใหม่ๆ และจูงใจคนในชุมชนให้เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ๆ ของกลุ่ม”

สมเกียรติ ตั้งโนนແหง່มหาวิทยาลัยเที่ยงดีน ให้ความหมายว่า “เศรษฐกิจชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ ให้มีส่วนร่วมคิด (What?) ร่วมทำ (How?) ร่วมรับผลประโยชน์ (For Whom?) บนรากฐานของความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ “ทุนของชุมชน” ทั้งที่เป็น สินค้าทุน (เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิตต่างๆ ฯลฯ ที่มีอยู่หรือสามารถจัดหามาได้ตามศักยภาพ) “ทุนทางเศรษฐกิจ” (ปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ สภาพภูมิประเทศ การคมนาคม เป็นต้น) และ “ทุนทางสังคม” (วิถีการผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนาสถาน โรงเรียน สถานีอนามัย ฯลฯ)

สมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเองว่า ชุมชนจะผลิตอะไรได้บ้างตามศักยภาพและทุนประเพณีต่างๆ ที่มีอยู่ จะผลิตกันยังไง แล้วจะแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตกันอย่างไร นั่นคือชุมชนคิดเอง ทำเอง ได้เอง โดยมีเป้าหมายที่การ

พัฒนาขีดความสามารถของคน ครอบครัว และชุมชนด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้พึงตนเองได้ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน พื้นที่พิชัยฯ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

สำนักแพลงของชุดโครงการวิจัย “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย” ที่วิจัยโดยนักวิชาการและนักวิจัย 27 คน ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนนี้ไว้ว่า “เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่มีครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิต เป็นการผลิตบนพื้นฐานของภูมิปัญญา ทุนทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อบริโภคในครัวเรือน เป็นหลัก การขายผลผลิตเป็นการขายเพื่อให้ได้มาดำเนินชีวิตในครอบครัวและชุมชน มิใช่มุ่งการผลิตขนาดใหญ่เพื่อการค้าขายเป็นหลัก เป็นการผลิตที่มีทุนเดิมมาจากการใช้แรงงานในครอบครัวและเป็นการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นในกระบวนการผลิตเพื่อทดแทนขนาดครอบครัวที่ขยายตัวและการขาดแคลนที่ดินทำกิน”

ดังนั้น เศรษฐกิจชุมชนตามคำ

นิยามของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังกล่าวข้างต้น จึงหมายถึงเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน ที่มุ่งให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้ในครอบครัวและชุมชน และจำหน่ายสินค้าและบริการเพื่อจัดหาปัจจัยที่จำเป็นจากภายนอก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางสังคม และทรัพยากรของชุมชนเป็นฐานในการผลิตโดยยึดหลักการของความพอเพียงและความสมดุล การเรียนรู้และการพึงตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

1. แผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจให้ชุมชนสามารถพึงตนเองได้ด้วยการร่วมมือกัน สร้างการเรียนรู้ การร่วมมือร่วมทำ ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ โดย

● ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ฐานรากอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งในการผลิต การแปรรูป-ตลาด-แหล่งเงินทุนหมุนเวียน การรวมกลุ่มอาชีพ การสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีรูปแบบมาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สอดคล้องกับศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ทุนทางเศรษฐกิจและสังคม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างระมัดระวัง รอบคอบและมีประสิทธิภาพ

● พัฒนาข้อมูลข่าวสาร ให้เข้าถึงชุมชนเพื่อแปรรูปผลผลิต เสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาด มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ และการกระจายผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่นสู่ตลาดระดับภูมิภาค ระดับประเทศและต่างประเทศ

2.นโยบายรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายเน้นหนักที่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นเศรษฐกิจฐานราก ให้ชุมชนและครอบครัวสามารถแสวงหาโอกาสในการพัฒนาตนเองทางเศรษฐกิจ มีศักยภาพ มีความสามารถในการปรับตัว เชื่อมโยงกับโลกภายนอก และมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สามารถพึงตนเองได้ โดยรัฐบาลได้พยายามดำเนินโครงการต่าง ๆ มาโดยลำดับ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 74,000 กองทุน เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อใช้ประกอบอาชีพที่ชุมชนบริหารจัดการด้วยตนเอง โครงการนี้ดำเนิน หนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มการสร้างงาน สร้างอาชีพให้ประชาชนบนพื้นฐานของการพึงตนเอง ซึ่งสามารถเพิ่มยอดขายในปี พ.ศ. 2545-2547 ได้ประมาณ 100,000 ล้านบาท

โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านชุมชน (SML) ที่มีการจัดสรรงบประมาณโดยตรงให้ประชาชนในหมู่บ้านชุมชนนำร่อง จำนวน 1,002 แห่ง วงเงิน 253.5 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนนำไปแก้ไขปัญหาส่วนรวม เพื่อการดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพที่มั่นคง และยั่งยืน โดยประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการเอง (ร่วมคิด - ร่วมทำ) เป็นต้น

การบริหารเศรษฐกิจชุมชน : ตัวอย่างความสำเร็จ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ได้ศึกษาเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการจำหน่ายของชุมชนในพื้นที่ตัวอย่าง 3 ตัวอย่าง คือ ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อ.หนองบุญมาก จ.นครราชสีมา ชุมชนตำบลเสี้ยว กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จ.ศรีสะเกษ และกลุ่มสีข้าวกล้อง หมู่ที่ 5 ต.อุโถก อ.ลำดวน จ.สุรินทร์ เพื่อนำข้อค้นพบเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารเศรษฐกิจชุมชน มาเป็นข้อมูลในการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไปซึ่งสรุปได้ดังนี้

- การทำงานต้องเป็นขั้นตอน อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและยึดหลักการพึ่งตนเอง ผู้บริหารเศรษฐกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น ให้ข้อมูลตรงกันว่า การบริหารเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จต้องใช้หลักการเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยต้องสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อศึกษาสภาพและความพร้อมของเดียวกันศึกษาตลาดเพื่อดูโอกาสในการประกอบธุรกิจของชุมชน

จากนั้น จึงจะตั้งการเรียนรู้ของชุมชนโดยใช้วิธีการนำเสนอสมาชิกชุมชน

๖

การบริหารเศรษฐกิจชุมชน ให้ประสบผลสำเร็จ ต้องใช้หลักการเศรษฐกิจชุมชน แบบพึ่งตนเอง โดยต้องสำรวจทรัพยากร ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อดูค่าใช้จ่ายและความพร้อม

”

ไปศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเรียนรู้การพัฒนากลุ่มอาชีพ จากของจริง หลังจากนั้นจึงนำความรู้ที่ได้มากำหนดกิจกรรมตามความต้องดูของสมาชิกกลุ่ม บนพื้นฐานของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมทำ เรียนรู้การทำงานในรูปกลุ่มบนหลักการพึ่งตนเอง

- การตลาดนำการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องผลิตตามความต้องการของตลาด และผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ทั่วไป เช่น กลุ่มที่มีพื้นที่ของชุมชนตำบลบ้านใหม่ จำกัดหน่องบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ตลอดเวลา เช่น การตัดเป็นรูปทรงที่หลากหลาย การใช้ภาชนะที่มีความแตกต่าง รวมทั้งมีการจัดหาและสำรองวัสดุดิบโดยจัดทำแปลงเพาะปลูกเพื่อฟื้นฟื้นที่ของสมาชิกกลุ่มด้วย ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่

นิยมของลูกค้าจนผลผลิตไม่พอกับความต้องการของตลาด และชุมชนเห็นว่าการเรียนรู้จากของจริงเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ขณะเดียวกันต้องสร้างการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเพื่อการพัฒนาคนด้วย

- ทุนดำเนินงานเพื่อเงินออม ของชุมชน ชุมชนทั้ง 3 แห่ง ใช้เงินทุนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งเป็นเงินออมของชุมชน ในการดำเนินการกลุ่มอาชีพโดยมีกฎติดอาชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารเงินของกลุ่มทางด้านรายจ่ายรายรับ การจัดสรรเงินรายได้ให้แก่สมาชิกและกลุ่ม ในกรณีที่มีกลุ่มอาชีพค่อนข้างมาก ต้องการเงินทุนมากและมีโอกาสทางการตลาดสูง ชุมชนจึงจะขอรับการสนับสนุนจากภายนอกกลุ่ม เช่น องค์กรการบริหารส่วนตำบล กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

- การบริหารจัดการกิจการกลุ่มต้องมีกิจการและพัฒนาผู้สืบทอด คณาจารย์บริหารงานของกลุ่มได้กำหนดกติกาการทำงานให้แก่กลุ่ม โดยสมาชิกที่สามารถใช้แรงงานทำงานให้แก่กลุ่มจะได้รับค่าตอบแทนตามกติกา ส่วนสมาชิกกลุ่มที่ไม่สามารถใช้แรงงานให้แก่กลุ่มได้

จะได้รับเงินปันผลจากกลุ่มตามที่กำหนด
นอกจากนั้นยังเน้นการพัฒนาคนรุ่นใหม่ๆ
ให้เข้ามาเรียนรู้และร่วมคิด ร่วมทำกับ
กลุ่มอาชีพ โดยมีสมาชิกเดิมเป็นพี่เลี้ยง
เพื่อให้เป็นผู้ที่จะสืบทอดการบริหารงาน
กลุ่มนักศึกษาด้วย

- การพัฒนาเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจช่วยสร้างพันธมิตรทางการค้า การพัฒนาเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า สมาชิกกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ องค์กร ปักครองส่วนห้องถิน ชุมชนอื่น ๆ ฯลฯ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาสินค้าให้สมดคล่องกับตามต้องการของตลาด และเป็นไปตามศักยภาพของทรัพยากร บุคคลการพัฒนา เน้นแนวทางพัฒนาที่ผู้นำชุมชนเห็นว่ามีความสำคัญต่อการ เนิร์ภัยจากภัยทางการค้า

การศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 แห่ง

ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
ก่อให้เกิดกระบวนการทำงานในรูปกลุ่ม
สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม
เรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อทำงานภายใต้กฎ
เกติกา และหลักเกณฑ์ที่กำหนด การ
ทำงานเป็นทีม เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จ
ของกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
และสังคมในที่สุด ผลของเศรษฐกิจชุมชน
เห็นได้ชัดเจนยิ่งประการคือ การสร้าง
รายได้และการมีงานทำ สร้างทางเลือก
ให้คนในชุมชนได้มีโอกาสที่จะทำงาน
ในพื้นที่โดยมีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่าย
ในครอบครัว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการสร้างความมั่นคง ให้กับเศรษฐกิจขุมชน

3 ធម្មនគប់ការសំរាប់ពិភពលោក និងការបង្កើតរឹងចាំបាច់

● การมีกระบวนการจัดทำ

แผนชุมชน ชุมชนเสี่ยงและบ้านใหม่ เป็นชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างเข้มแข็ง มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ จำหน่ายออกสู่ตลาดได้ เป็นชุมชนที่มีกระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นตัวบลัตตั่นแบบในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึงตนเองของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน 4 ภาค จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจคือการมีกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน/ชุมชนเข้ามาว่ามีกันคิดร่วมกันศึกษา และร่วมกันดำเนินกิจกรรม

- ความเป็นผู้นำ ชุมชนที่จะ
  - และความสำเร็จต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำ
  - แข็ง กระตือรือร้น และได้รับการ
  - ปในความตั้งใจในการทำงาน ส่งผล

ร่วมใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน

● **มีทุนทางสังคม ชุมชนที่มีเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งต้องมีทุนทางสังคมมาก เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องและสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนเข้าด้วยกัน มีทรัพยากรที่เหมาะสมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น กลุ่มผลิตข้าวกล้อง จะใช้แต่ข้าวเปลือกปลดสารเป็นวัตถุดิบเท่านั้น เป็นต้น**

● **คนและชุมชนมีความสามารถในการการเรียนรู้และมีความสามารถในการจัดการความรู้ ในสถานการณ์ที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความเชื่อมโยงกันทุกระดับ ชุมชนจะสามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจได้ จะต้องมีการเรียนรู้และจัดการด้านความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจสถานการณ์แวดล้อมอย่างรู้เท่าทัน เพื่อชุมชนจะได้ปรับตัว สร้างสรรค์ความคิดให้สอดคล้องและได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการประกอบธุรกิจชุมชนซึ่งมีเครือข่ายที่หลากหลาย ชุมชนที่ต้องการประสบความสำเร็จจะต้องเรียนรู้และมีทักษะสามารถพัฒนารูปแบบสินค้าและปรับรูปได้ตรงตามความต้องการของตลาด**

● **การสนับสนุนจากการภาคีการพัฒนา ทั้งภาครัฐและสถาบันการศึกษา เรื่ององค์ความรู้ทางวิชาการ สถานการณ์เปลี่ยนแปลงภายนอก เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนจะช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีการพัฒนาและปรับตัวได้เร็วขึ้น ส่วนการสนับสนุนปัจจัยที่ขาดแคลนจาก**

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเพิ่มโอกาสและเสริมความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชนแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

บทสรุป

การบริหารเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จจะต้องยึดหลักการของ การพึ่งตนเองเป็นสำคัญ สร้างการเรียนรู้ด้วยตัวชุมชนเอง ทั้งด้านการผลิตสินค้าและการจำหน่ายให้สอดคล้องกับตลาด และการเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้จากประสบการณ์จริงทางด้านการตลาด/การผลิต จากผู้ที่ประสบผลสำเร็จและตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ภูมิปัญญาของชุมชน ทุนทางสังคม และทรัพยากรในชุมชน โดยมีความสำนึกร่วมผิดชอบต่อสินค้าและบริการที่จำหน่ายต่อสาธารณะด้วย ซึ่งการบริหารเศรษฐกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาดังกล่าว เป็นเพียงผลการศึกษาขั้นต้นด้านการบริหารเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยพิจารณาจากปัจจัยภายในของชุมชนเอง สำหรับปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชน เช่น การเมืองแข่งขันทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศมาแข่งขันในบ้านเรา และมีกลยุทธ์ทางธุรกิจที่ก้าวหน้าทั้งการรุกใจและการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า/ผู้บริโภคทุกพื้นที่และทำให้วัฒนธรรมการบริโภคเปลี่ยนไปจากการบริโภคปัจจัยที่จำเป็นไปสู่การบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวก สะท้อนมากขึ้น จำเป็นต้องศึกษาชุมชนตัวอย่างให้กว้างขวางและพิจารณาประเด็นการพัฒนาให้ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อให้สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิผลมากขึ้น

◆◆◆◆◆

ປຸລູກຈີຕສຳນັກຄນ ສຽງຮຸມເບນໃຫ້ເຂັມແບີງ

ກາຣ ເສີນສ້າງຄວາມເຂັມແບີງຂອງຮຸມເບນນັ້ນ ນອກຈາກຈະດໍາເນີນກາຣໂດຍຮູ້ແລະ
ຕົວຮຸມເບນເອງແລ້ວ ກາຄຊູຮົກຈົດເອກເບນຍັງສາມາດເຂົາມານີບທຬກບາກສຳຄັລໄດ້ເບັນກັນ

ແນວ່າໂດຍກ່ວ້າໄປກາຣກໍາທຸກຈົດໃຫ້ປັດໄກກັບກາຣເຫືຍເຫັນສັງຄມດູຈະເປີບແໜ້ວອນເລັນບານກ່ຈະ
ເຂົາມບຣອຈົບກັນໄດ້ຢາກ ແຕ່ຄຸນບຸ່ນເຊຍ ແບ່ງຈອງຄຖຸລ ປະຊານກຣມກາຣ
ບຣີເຫຼັກແລະປະຊານເຈົ້າທັກກີ່ບຣີກາຣ ບຣີເຫຼັກໂໂກເກີ່ລ ແວົກເຊີ້ສ ຄວມມູນັເກເບັນ ຈຳກັດ
(ມາຫເບນ) (TAC) ໄດ້ຍັບຍັນວ່າ ສາມາດດຳໄດ້ຈົງຈົງ ແລ້ວໄດ້ລົງມື້ວກໍາໃຫ້ເກີບເປີບ
ຮູ່ປຣຣບຢັ້ນແລ້ວ

ບຸ່ນເຊຍ ແບ່ງຈອງຄຖຸລ

ປະຊານກຣມກາຣບຣີເຫຼັກແລະປະຊານເຈົ້າທັກກີ່ບຣີກາຣ
ບຣີເຫຼັກໂໂກເກີ່ລ ແວົກເຊີ້ສ ຄວມມູນັເກເບັນ ຈຳກັດ (ມາຫເບນ)

ທະໜ່າໄມ່ : ແນວທາງແຫ່ງຄວາມອູ້ຮອດຂອງລັ້ງຄມ

ท่ามกลางกระแสโลกภาคีวัฒน์ในโลกปัจจุบัน ประเทศไทยได้รับเอกสารธิเบติกนิยมเข้ามาอย่างเต็มที่ ซึ่งจะทำให้คนและสังคมไทยอ่อนแอกลง และจะเกิดเป็นปัญหาร้ายแรงขึ้นในระยะยาว คุณบุญชัยฯ ได้โครงการญถึงปัญหาสำคัญนี้ และเห็นว่า ทางออกของการแก้ปัญหาคือ การน้อมนำเอกสารพราหมณ์ของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งทฤษฎีใหม่ๆ ที่เป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับที่ สศช. ได้นำประชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาหลักของแผนชาติแล้ว สรวนทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นเรื่องของการแบ่งที่ดินทำกิน และการรวมกลุ่มกันนั้น ก็เป็นเรื่องที่คนทั่วไปได้น้อมนำปฏิบัติกันอยู่ อย่างไรก็ตาม สำหรับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นตอนการพาหนุนจากแหล่งเงินทุนใหญ่ๆ นั้น ขณะนี้ยังไม่มีผู้ใดดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับศักยภาพของคุณบุญชัยฯ ซึ่งเป็นประธานบริษัทขนาดใหญ่ สามารถสนับสนุนในเรื่องนี้ให้เป็นจริงขึ้นมาได้คุณบุญชัยฯ จึงมีแนวคิดที่จะนำเอกสารทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 มาปฏิบัติอย่างจริงจัง

ຈົດລຳນິກ : ທັວໃຈຂອງຊຸມຊນເຂັ້ມແຂງ

คุณบุญชัยฯ ตระหนักว่า คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน หรือสังคม ควรจะเริ่มต้นจากการพัฒนาคน ซึ่งการที่จะพัฒนาคนได้ ก็จะต้องพัฒนาทางด้านการศึกษา แต่ เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งที่มักจะมุ่งเน้นก็คือความเก่ง ความสำเร็จ โดยไม่ได้เน้นที่ จิตสำนึกด้านคุณธรรมและความดี ดังนั้น คุณบุญชัยฯ จึงได้เริ่มก่อตั้งมูลนิธิสำนักรักบ้านเกิดขึ้น โดยมีด้วย

คุณบุญชัย เป็นประธานกรรมการ และมูลนิธิฯ ได้ดำเนิน
“โครงการสำนักรักษานกเงือกเพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน”
โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้คนเป็นรากรุ่นที่เข้ม^{แข็ง}
แข็งของชุมชนและสังคม ด้วยการสนับสนุนด้านการ
ศึกษาไปพร้อมๆ กับการปลูกจิตสำนึกรักน้ำที่ดีงาม ให้แก่เยาวชน
เพื่อให้คนคิดได้ คิดเป็น และรู้จักดำรงชีวิตด้วยความดีงาม
อันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยและเพื่อน
มนุษย์คนอื่นๆ ทั้งนี้ มูลนิธิฯ ได้ให้ความช่วยเหลือในรูป^{ของ}
ของทุกการศึกษาแบบให้เปล่าแก่เยาวชนตั้งแต่ระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ 1 จนจบปริญญาตรี โดยไม่มีข้อผูกมัดว่า

จะต้องทำงานชุดให้ทันทั้งนี้ ในระหว่างที่ให้ทัน ก็จะสร้างสำเนียกในการเขียนเหลืออูมูมิให้เกิดขึ้นในตัวเยาวชนด้วย

“เราจะเป็นหลัก เป็นที่ปรึกษาให้กับเยาวชน โดยเยาวชนในโครงการสำนักวักรบ้านเกิดฯ จากหัวประเทศจะพบกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันปีละ 1 ครั้ง และมีกิจกรรมออกค่าย โดยแบ่งเป็นค่ายใหญ่ กับค่ายพัฒนา รวมทั้งมีกิจกรรมร่วมกับผู้ประกอบของเยาวชน 2-3 ปีต่อครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริงระหว่างกัน ดังนั้น โครงการนี้จึงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้จากตัวอย่างที่เป็นของจริง ไม่ใช่แบบจำลอง นอกจาคนี้ ยังมีสื่อหนังสือพิมพ์ “พีพีพัฒนาของแผ่นดิน” ที่ส่งตรงไปถึงเยาวชนและผู้ประกอบของเยาวชนด้วย โดย มีส่วนที่ให้เยาวชนจากหลากหลายถิ่นฐานเขียนลงในนั้น เช่น ผู้นำเยาวชน นักศึกษา อาจารย์ หรือผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ ที่เขียนเรื่องราวในหัวข้อที่น่าสนใจ อาทิ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ ให้กับเยาวชน ผ่านสื่อทางดิจิทัล ทำให้เยาวชนสามารถอ่านและเรียนรู้ได้สะดวกง่ายดาย ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการศึกษาและพัฒนาตนเองได้

โครงการสำนักงานกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- เพื่อให้โอกาสกับเยาวชนที่ตั้งใจเรียน และมีศักยภาพในการศึกษาต่อ
- เพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกลงให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รักดินฐานบ้านเกิด และประเทศไทย
- เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักการซ่อมเหลือและเพิ่งพาณิชย์
- เพื่อสร้างภาระการเป็นผู้นำให้กับเยาวชนในโครงการ
- เพื่อผลักดันให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเกิด และประเทศไทย
- เพื่อเป็นแกนกลางให้บริษัทต่าง ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนโครงการสำนักงานกิจกรรมฯ หรือโครงการอื่นๆ ในลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อการมีส่วนร่วมที่จะช่วยกันรับผิดชอบบ้านเมืองให้พัฒนาอย่างยั่งยืน

การดำเนินการ

ในแต่ละปีการศึกษา มูลนิธิสำนักงานกิจกรรมฯ โดยความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการ จะดำเนินการคัดเลือกนักเรียนที่กำลังเข้าชั้นม.1 ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ เข้าร่วมโครงการ จังหวัดละ 1 คน รวมจำนวนปีละ 76 คน จาก 76 จังหวัด โดยโครงการฯ จะให้การสนับสนุนทุนการศึกษาและกิจกรรมต่างๆ ให้แก่เยาวชนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อเนื่องไปจนจบปริญญาตรี ดังนี้

มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3	ทุนละ	3,000	บาท
มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6	ทุนละ	4,000	บาท
ปวส., อนุปริญญา และปริญญาตรี	ทุนละ	17,000	บาท

เยาวชนทุกคนที่อยู่ในโครงการฯ จะต้องนำเงินทุน ร้อยละ 10 ที่ได้รับในแต่ละปี ไปลงทุนทำกิจกรรมเพื่อเสริมรายได้ในระหว่างที่รับทุน โดยเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นประโยชน์ และเกี่ยวข้องกับบ้านเกิดของตนเอง เพื่อฝึกให้เยาวชนมีความคิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบต่องานที่ทำ เรียนรู้การแก้ปัญหา ตลอดจนพึงพาตนเองได้

หลังจากจบปริญญาตรีแล้วเยาวชนส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดจะเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตของสำนักบันทึกอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อศึกษา เรียนรู้ปัญหาภาคชนบทอย่างจริงจัง ก่อนที่จะกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเองต่อไป

ปัจจุบัน มีเยาวชนเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 999 คน จาก 76 จังหวัด มีเยาวชนในโครงการจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นรุ่นแรกในปี 2546

ลักษณะเครือข่ายชุมชน ควบคู่กับเครือข่ายการสื่อสารและการค้า

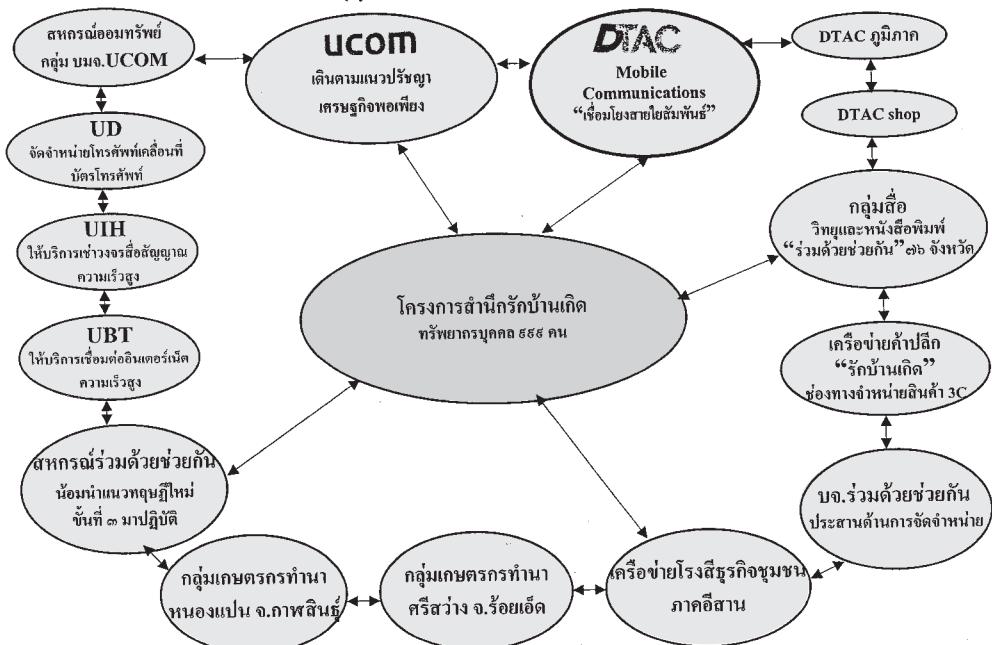
นอกจากการสร้างจิตสำนึกร่วมที่ดีให้แก่คนแล้ว คุณบุญชัยฯ ยังเห็นว่า หากจะทำให้ชุมชนซึ่งเป็นราษฎร์ของประเทศไทยสามารถอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง จำเป็นจะต้องมีเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจเข้ามารองรับด้วย สำหรับประเทศไทย ควรกลับไปพิจารณาที่การเกษตร อันได้แก่ข้าว ซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทย คุณบุญชัยฯ จึงเริ่มนึกถึงโรงสีข้าวที่สร้างขึ้นโดยเงินซ่อมเหลือจากการของทุนเพื่อพัฒนาสังคม และบริหารงานโดยเกษตรกร แต่ต้องประสบกับการขาดทุนมาโดยตลอด

หลังจากได้รับเคราะห์ปัญหาแล้ว พบว่า ปัญหาของโรงสีข้าวคือ ไม่มีเงินทุนหมุนเวียน คุณบุญชัยฯ จึงได้สร้างเครือข่ายโรงสีธุรกิจชุมชนภาคอีสานขึ้น และดึงเอาเครือข่ายสหกรณ์ร่วมด้วยช่วยกัน และเครือข่ายเทคโนโลยีการสื่อสาร เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือ รวมทั้งเยาวชนจากโครงการสำนักวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความสนใจ เมื่อจบการศึกษาแล้วก็เข้ามาช่วยทำงานในเครือข่ายเหล่านี้ด้วย เครือข่ายต่างๆ เหล่านี้ได้เข้าไปช่วยระดมเงินทุนจากสมาชิกเครือข่าย เช่น จากสหกรณ์ร่วมด้วยช่วยกัน ซึ่งสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นคนขับรถแท็กซี่และเป็นคนอีสาน จะช่วยกันซื้อข้าว และช่วยขายข้าวด้วย หรือนำข้าวไปขายให้แก่พนักงาน DTAC เป็นต้น อีกทั้งสหกรณ์ร่วมด้วยช่วยกันยังเข้าไปร่วมบริหารเงินกับเครือข่ายโรงสี โดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆ ที่มีพร้อมอยู่แล้ว หลังจากดำเนินงานมาเป็นเวลา 2 ปี เครือข่ายโรงสีก็สามารถทำกำไรได้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ก่อตั้งมา รวมทั้งบุคลากรยังได้พัฒนาทักษะด้านการค้า การเงิน และเทคโนโลยี ในขณะที่สหกรณ์ร่วมด้วยช่วยกันก็มีกำไร และเยาวชนจากโครงการฯ ก็ได้ฝึกทักษะในการทำงานด้วย

“เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นอย่างเดียวในประเทศไทยที่มีความก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ไม่แพ้อเมริกา ญี่ปุ่น หรืออังกฤษ การเชื่อมโยงทางเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถทำได้ทุกที่ทั่วประเทศไทยตลอดเวลา ขาดแต่เพียงการเชื่อมโยงของคนเท่านั้น แม้ว่าเราจะไม่สามารถสอนทักษะในการทำการค้าให้กับเยาวชนในโครงการสำนักวิสาหกิจชุมชน ทั้งหมดให้เก่งขึ้นมาได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้อาจไม่ได้มาจากครอบครัวที่ทำการค้า หรือรับเรียนมาทางด้านธุรกิจ แต่อย่างน้อย เรายังสามารถเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทำให้

ยุทธศาสตร์การผลักพื้นความแข็งแรงคืนสู่สังคมในรูปแบบไตรภาคี

(ชุมชน + ราชการ + เอกชน)

เยาวชนสามารถทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อม โดยมีเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่ทำให้สามารถเชื่อมต่อ กันได้อย่างทั่วถึง เช่น วันนี้ เยาวชนจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช อาจติดต่อเข้ามาที่โครงการฯ เพื่อแจ้งว่า หมู่บ้านที่จังหวัดกำลังมีสินค้าที่ต้องการขาย เป็นจำนวนมาก สนับสนุน ร่วมด้วยช่วยกันก็จะทำหน้าที่ช่วยขายสินค้าเหล่านี้ โดยผ่านทาง เว็บไซต์รักบ้านเกิดดอทคอม เป็นต้น”

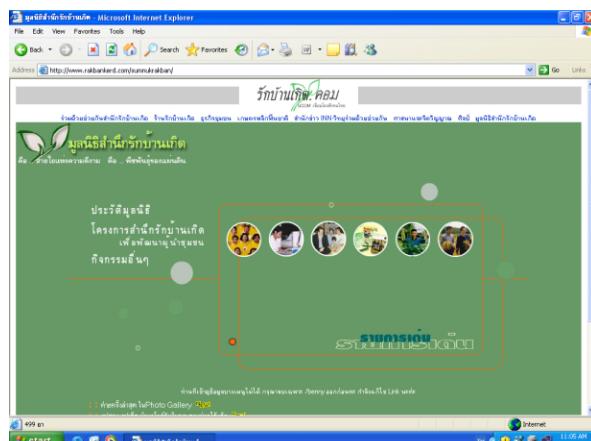
ตัวเชื่อมเครือข่ายสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ในปัจจุบัน เครือข่ายความเชื่อมโยงทางเศรษฐศาสตร์เป็น เรื่องที่สำคัญมาก ในขณะที่ผู้นำซึ่งมีอำนาจในประเทศต่างๆ ของโลก ไม่ว่าจะเป็น อเมริกา สหรัฐฯ ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมัน หรือไทย มักจะต้อง เป็นผู้ที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงทางเศรษฐศาสตร์กับภาคธุรกิจ แต่ ชุมชนชั้นเมือง 7 หมู่บ้านกว่าหมู่บ้านในประเทศไทย กลับไม่เคยมี

ตัวเชื่อมทางด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้างเครือข่าย กลับปล่อยให้ระบบ ซึ่งได้แก่ ระบบการค้า ระบบธุรกิจ ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อม

ในเรื่องนี้ คุณบุญชัยฯ เชื่อมั่นว่า เยาวชนจากโครงการสำนักวิสาหกิจ สามารถทำหน้าที่เป็น “ตัวเชื่อม” ได้ กล่าวคือ เป็นตัวแทนทางด้านเศรษฐศาสตร์เข้าไปอยู่ในชุมชนทุกชุมชน และสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่ว ประเทศภายในเวลาเพียงไม่ถึง 1 นาที โดยอาศัยเทคโนโลยีทางการสื่อสาร เช่น สามารถเข้าไปในเว็บไซต์รักบ้าน เกิดดอทคอม และส่งสถานการณ์ของตัวเราพร้อมภาพส่งไปได้ทันที เป็นต้น ซึ่งเยาวชนเหล่านี้ จะเป็นกำลัง สำคัญในการสร้างบ้านเกิดให้เข้มแข็ง โดยคำว่า “บ้านเกิด” มิได้กินความเฉพาะถิ่นฐานเดิมหรือจังหวัดที่ เยาวชนนี้ทำการเดินทางเท่านั้น แต่อาจหมายความถึงหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด หรือแม้แต่ประเทศไทยทั้งประเทศด้วย ดังนั้นไม่ว่าเยาวชนเหล่านี้จะทำการศึกษาแล้วจะไป ทำงานอยู่ ณ ลักษณะของสังคม เขาเหล่านี้ก็ยังมีความ สำนักวิสาหกิจ และสามารถเป็นตัวเชื่อมระหว่าง องค์กรที่เข้าทำงานอยู่นั้น กับเครือข่ายอื่นๆ เพื่อปั้น ประโยชน์ให้กับ “บ้านเกิด” ของตนเองด้วย

“มูลนิธิสำนักวิสาหกิจ และสนับสนุนร่วม ด้วยช่วยกัน สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง สนับสนุนอยู่กับ สมาชิกภายนอก ร่วมด้วยช่วยกัน ซึ่งมาจากเงินทุน ส่วนตัวของผู้ร่วมกับทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ดำเนินรายการใน 17 จังหวัด หากมีการเบิดเสรีแล้วจะขยายออกไปให้ครบ 76 จังหวัด ในลักษณะของวิทยุ บริการชุมชน ในขณะที่บริษัท TAC ที่ทำการค้าอยู่ ก็สามารถสนับสนุนรายการเหล่านี้ได้ด้วยโฆษณา ในเบื้อง ต้น ผู้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะต้องมีเยาวชน 76 คน ที่สามารถเชื่อมต่อได้ครบทั้ง 76 จังหวัด ผ่านสถานีวิทยุ 76 สถานี หรืออาจเป็นสื่ออื่นๆ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือ Broadband ที่เราให้บริการอยู่ เยาวชนเหล่านี้เปรียบ เสมือนมีปูมอยู่ พอกดแล้วก็จะเปิดสำนักวิสาหกิจของเข้าขึ้นมาได้ทันที”

ธุรกิจควบคู่การช่วยเหลือสังคม : ตัวอย่างที่เป็นจริงในสถานการณ์ปัจจุบัน

คุณบุญชัยฯ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การทำธุรกิจเพื่อหวังผลกำไร กับการช่วยเหลือสังคมโดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างเครือข่ายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เป็นสิ่งที่ทำไปพร้อมกันได้ โดยทุกฝ่ายได้ประโยชน์เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งอาจเป็นตัวอย่างให้บริษัทอื่นๆ นำไปขยายผลต่อไปได้ แต่หากมีผู้แอบแฝงมาใช้เครือข่ายนี้เพื่อรัตตุประสงค์ทางด้านการค้า ไม่ใช่เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแล้ว คุณบุญชัยฯ เห็นว่า ไม่น่าจะทำได้ เนื่องจากแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ไม่ได้ต้องการสร้างตอบแทนทางวัตถุ อีกทั้งเป็น

แนวคิดที่มีพื้นฐานมาจาก “จิตใจ” กล่าวคือ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับคน ซึ่งแม้จะสร้างได้ลำบาก แต่เมื่อสร้างได้แล้ว ก็ยากที่จะลั่นคลอน แม้จะมีภัยแสวงหามาเรื่องนี้แล้ว ก็ยังคงมีความต้องการที่จะรักษาความสงบสุขในสังคมต่อไป

“การเปลี่ยนความคิดของคนให้เชื่อว่า ธุรกิจกับการช่วยเหลือสังคมเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ โดยทุกคนสามารถสมประโภชธรรมของตนเองนั้น จะมานำพูดอธิบายคงไม่ได้ คนเบื้องกันหมวดแล้ว เรายังต้องสร้างตัวอย่างที่เป็นจริงได้ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่คนไทยเป็นอยู่นี้ให้คนอื่นเห็น โดยไม่ได้ไป

มองมา แต่ตั้งอยู่บนความตั้งใจดี เช่น การปรับปรุงโรงสีข้าวให้มีกำไร เวลาเลือกโรงสีข้าวเพียง 2 โรง จากทั้งหมด 200 กว่าโรง และทำให้คุณเป็นตัวอย่าง รวมทั้งสหกรณ์ร่วมด้วยซึ่งเป็นเครือข่ายที่เข้าไปช่วย ก็จะต้องทำให้มีกำไรให้เห็นได้ด้วย ซึ่งบริษัทอื่นๆ อาจนำไปเป็นแนวทางดำเนินการของตัวเองได้ โดยอุดมการณ์ของ การดำเนินการคงไม่เปลี่ยนแปลง เพราะแนวคิดนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากจิตใจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยาก กล่าวได้ว่า แนวคิดนี้มีภูมิคุ้มกันโดยตัวของมันเองอยู่แล้ว”

บทสรุปท้าย

คุณบุญชัยฯ กล่าวทิ้งท้ายว่า ในอนาคต เยาวชนเหล่านี้จะกลายเป็นแกนกลางที่สามารถรับใช้ช่วยเหลือคนในชุมชนได้ในเชิงเศรษฐกิจสตรี ซึ่งในปัจจุบัน ยังขาดภาคเอกชนที่เป็นคนนอก รวมทั้งภาครัฐ ที่จะเข้ามาช่วยต่อยอดแนวคิดดังกล่าว นี้ ซึ่งหากทุกภาคส่วนร่วมแรงร่วมใจกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยสามารถสนองประโยชน์ให้กับทุกฝ่ายได้แล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยน่าจะมีอนาคตที่สดใสนอย่างแน่นอน

10

ບາຍວິເຊີຍ ຄຣີຂວັດ

ພ້ວມຮ່າງການຈັດກະທົບ

ผู้ว่า CEO กับการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ

ผู้ว่า CEO : นวัตกรรมการบริหารของราชการไทย

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวไว้เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2544 ว่า “เราต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารและการบริการ การบริหาร ถือเป็นหัวใจของความสำเร็จทั้งหมด ลดภาระทำงานตามระบบแยกส่วน เพื่อนำไปสู่การบริหารโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ นำคนที่มีอยู่มาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือได้ผลและประหยัดที่สุด” จากถ้อยคำดังกล่าวจึงทำให้เกิดนิยมการบริหารแบบใหม่ของประเทศไทย คือ “การบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา (CEO)” ขึ้นในปี 2545 โดยรัฐบาลได้ทดลองให้จังหวัดบริหารแบบบูรณาการ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำปาง ศรีสะเกษ ชัยนาท ภูเก็ต และนราธิวาส และต่อมาในปี 2546 ได้ขยายให้ทั่วประเทศ

ทีมงานวารสารเศรษฐกิจและสังคม ได้รับเกียรติจาก นายวิชัย ศรีสวัสดิ์ ซึ่งท่านเคยเป็นอดีตผู้อำนวยการ CEO นำร่องที่จังหวัดขัยนาท และปัจจุบันย้ายมาเป็นผู้อำนวยการจังหวัดพบริเวณ ได้กลุ่มมาเล๊กิ้ง แนวคิดและประสบการณ์การบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้เรียนรู้ปัญหา และหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อย่างน่าสนใจดังนี้

แนวคิดบริหารการพัฒนาแบบบูรณาการ : เน้นแนวราบ ใช้เชิงรุก และองค์ความรู้

การบริหารการพัฒนาแบบบูรณาการนับเป็นการเปลี่ยนแปลงการบริหารไปจากเดิมที่เป็นการบริหารในแนวตั้ง มาเป็นการบริหารที่เน้นให้มีการประสานในทุกระบบ ทุกมิติขององค์กร เพื่อให้มีความเป็นหนึ่งเดียว มุ่งไปสู่การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่มีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งผู้อำนวยการจังหวัดได้สรุปแนวคิดการบริหารการพัฒนาแบบบูรณาการว่า มี 3 เรื่องใหญ่ด้วยกันคือ

บูรณาการทุกภาคีการพัฒนาทุกขั้นตอน

แนวคิดแรกคือการบริหารแบบแนวรับ ซึ่งเป็นการบริหารที่เน้นใช้การบูรณาการทำงานของทุกภาคส่วนในพื้นที่ในลักษณะ “พื้นที่ - พันธกิจ - การมีส่วนร่วม” ในทุกขั้นตอนของการทำงาน เพื่อสร้างความเป็นหัวหน้าส่วนทางการพัฒนาในระดับจังหวัด โดยผู้อำนวยการจังหวัดลงบุรี ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารแบบแนวรับว่า

“เป็นการระดมทุกพยพจากการบริหารจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน มาสร้างระบบการบริหารราชการจังหวัด โดยภาครัฐ ซึ่งหมายถึง ข้าราชการทุกคน ทุกภาคีในจังหวัดไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง วัสดุวิสาหกิจ และท้องถิ่น ส่วนภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นสมาคม ชุมชน และองค์กรต่างๆ ซึ่งผมจะให้ความสำคัญกับผู้นำท้องถิ่น ความคิดเป็นหลัก เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรหรืออุตสาหกรรม ผู้นำศาสนาทุกศาสนาในจังหวัด โดยให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายขั้นตอน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ ร่วมคิด รวมทั้งร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วย นี่เป็นแนวคิดแรกของการดำเนินงานที่เรากำลังทำอยู่”

เน้นการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนยอมรับได้ และการจัดการอองค์ความรู้

แนวคิดประการที่สองเน้นการบริหารงานในเชิงรุก โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้ใช้บริการ ด้วยระบบที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง “การบริหารทำงานในเชิงรุกจะต้องกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจนให้ทุกคนยอมรับทุกคนให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง เพราะถ้าเข้าไม่มีโอกาสเข้ามาร่วมทำงาน เขาอาจจะไม่ยอมรับสิ่งที่ผู้ว่าฯ ทำ นอกเหนือนั้นจะต้องมีความชัดเจนทางยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดด้วย”

แนวคิดสุดท้ายคือการบริหารโดยองค์ความรู้ ท่านผู้อำนวยการจังหวัดฯ ได้กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า “เป็นการจัดการทางองค์ความรู้ในหลายแนวทาง โดยอาจได้ความรู้จากตัวร้า จากเอกสาร และจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้พบเห็นมา เช่น องค์ความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งขณะนี้ทางจังหวัดลงบุรีกำลังจัดทำทะเบียนคนเก่งว่า ใครเก่งอะไรบ้าง เก่งทางไหน และจะนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยในการบริหารงาน นี่เป็นการจัดการองค์ความรู้ของทุกคนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดนั่นเอง”

แผนชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชน : ไม่มีสูตรสำเร็จ

ผู้อำนวยการจังหวัดลงบุรีเห็นว่า กระบวนการจัดทำแผนชุมชนซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “ไม่มีสูตรสำเร็จ” ที่แน่นอน จึงอยู่กับสถานการณ์ ปัญหา และความต้องการของประชาชน รวมทั้งการมีทรัพยากรการบริหารจัดการที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

แต่สิ่งสำคัญของภาครัฐที่ต้องทำแผนให้ประสบความสำเร็จได้คือ ระบบการทำงานของผู้อำนวยการจังหวัด ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเกี่ยวกับแนวคิดในการทำแผนพัฒนา มีการสร้างวัฒนธรรมให้ทุกภาคส่วนสามารถเคารพวิจารณ์และนำมาเสนอภูมิปัญญาร่วมกันได้ แต่การดำเนินงานควรเตรียมความพร้อมของคนข้อมูล และพัฒนาระบบการปฏิบัติงานของจังหวัดให้เข้มต่อกระบวนการจัดทำแผน

การจัดทำข้อมูลของแผนฯ : ต้องเข้าหาทุกระดับ

ทั้งนี้ ภารกิจสำคัญของจังหวัดในการจัดทำแผนประการหนึ่งคือ “การได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทันการณ์” ซึ่งจังหวัดจะต้องระดมหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริง

ในพื้นที่ด้านต่างๆ ให้มากที่สุดในทุกเรื่อง ทุกมิติ

“สิ่งที่ผมไฝ่นามานานคือ แผนชุมชน จะมีข้อมูลจากข้างล่างอย่างแท้จริงนั้น จะทำอย่างไร สิ่งที่ผมทำคือ ต้องลงไปที่อำเภอเพื่อไปปรึกษาแนวทางการบริหารว่าจะทำอย่างไร แล้วไปปะชี้ข้อมูลจากประชาชน ผู้นำห้องถิน อบต. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำอาชีพ ให้มาร่วมกันและคุยกัน ไปนั่งคุยกับพ่อค้า แม่ค้า คนซื้อของที่ตลาด ก็จะได้บรรยายกาศและข้อมูลด้านการตลาด ด้านเศรษฐกิจหรืออาจนำไปต่อยอดกับประชาชนบ้านที่มาทำบุญก็จะได้ข้อมูลด้านสังคม

นอกจากนั้นอาจทำได้โดยการประชุมประชาชน เพื่อให้ประชาชนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ทุกภาคส่วนในพื้นที่ทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด ได้ให้ข้อมูล รับฟัง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง”

การมีส่วนร่วมของประชาชน : ต้องเตรียมความพร้อมของคน

สำหรับการดำเนินการบริหารการพัฒนาแบบบูรณาการ ผู้ว่าราชการ จังหวัดพบ. ให้เน้นการเตรียมความพร้อมของประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยท่านได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการวางแผนการสร้างความพร้อม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จังหวัดชัยนาทและจังหวัดพบ. ว่า “ผมเป็นผู้ช่วยราชการจังหวัดชัยนาทมาเป็นเวลา 3 ปี ได้枉稼ฐานการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ข้าราชการ ผู้แทนภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ และผู้นำกลุ่มศาสนาต่างๆ ให้กล้ามุட กล้าวิจารณ์ และกล้าออกความคิดเห็นในการดำเนินการพัฒนาจังหวัด

ปรากฏว่าในการจัดทำแผนชุมชน ประชาชนกล้าวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัด เช่นสามารถบอกได้เลยว่าจุดนี้ดีหรือไม่ดีอย่างไร นั่นคือการมีส่วนร่วมในภาพบนทำให้จังหวัดชัยนาทได้ข้อมูลมากมาย และตรงกับความต้องการของประชาชน ในการทำแผนชุมชน ซึ่งชาวชัยนาทเรียกว่า “แผนประชาชน” คือเป็นแผนที่เกิดจากชาวบ้านคิดเอง จัดทำแผนชุมชนเอง แผนจะอภิปรายความคิดเห็น แผนจะอภิปรายความสมบูรณ์

ตรงกับข้ามกับจังหวัดพบ. ที่ผมเพิ่งมาเป็นผู้ช่วยราชการจังหวัดในปีนี้ แผนชุมชนยังไม่มีความสมบูรณ์ ยังขาดกลยุทธ์ที่เป็นไปตามยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ที่เกิดจากชุมชน ผลกระทบที่เป็นงานประจำของเชาเอง เช่น งานบริการประชาชน เป็นต้น ส่วนราชการที่นี่ยังต้องอธิบายแนวคิดหลักของการทำงานให้ชัดเจน เพราะข้าราชการยังไม่ปรับแนวคิดการทำงานจากเดิมเท่าไร

ต้องเสียเวลาในการปรับแนวคิด ต้องปรับแนวคิดของข้าราชการจากแนวคิดเดิมคือต่างคนต่างทำ ให้เป็นทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำ โดยทางจังหวัดต้องสร้างความเข้าใจให้ราชการเอกชน และประชาชน ให้เข้าใจแนวคิด หรือกระบวนการจัดทำแผนชุมชนก่อน การทำแผนชุมชนของจังหวัดพบ. จึงล้าช้ากว่าชัยนาทมาก”

การประชาสัมพันธ์เป็นหัวใจสำคัญของการวางแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนกลยุทธ์การพัฒนาของจังหวัด ท่านผู้ว่าราชการ จังหวัดฯ เห็นว่า ต้องมีการปรับโครงสร้าง กระบวนการในการบริหาร โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์กำหนดแนวทางการพัฒนา สำหรับวิธีการที่จะให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมคือการสร้างความรู้ความเข้าใจหรือการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“การสื่อเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์จะต้องสื่อด้วยการกระทำจึงจะเห็นภาพชัดขึ้นด้วยการไปชี้แจงออกรายการวิทยุ เช่น รายการผู้ว่าราชการจังหวัดพับประชาชน หรือให้สัมภาษณ์ลงในหนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นบ้าง ไปบรรยายให้ประชาชนฟังบ้าง ซึ่งเป็นการสื่อที่ทำให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมจริงๆ ได้รับรู้และเข้าใจถึงแนวทางและวิธีการพัฒนาของจังหวัด”

สำหรับที่จังหวัดพบ.รี ซึ่งเจ้าหน้าที่และประชาชนยังไม่มีความคุ้นเคยต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนของจังหวัดมากนัก ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดฯ จึงจัดให้มีการจัดประชุมเพื่อให้เป็นเวทีที่จะให้ทุกภาคส่วนเข้ามาแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เข้าเน้นจัดให้มีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ซึ่งท่านผู้ว่าราชการจังหวัดฯได้กล่าวถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่า

“เขางริงมาก ไม่กล้าพูด กล้าออกความคิดเห็น เพราะเป็นครั้งแรกที่เขารู้สึกว่าไม่ใช่โอกาสเข้าร่วมประชุม แม้จะได้ตั้งที่มีร่างยุทธศาสตร์จังหวัดขึ้นมา ซึ่งจะมีตัวแทนทั้งชั้นราชการ ห้องการค้า องค์กรเอกชน และประชาชน ให้เข้ามาพูดแสดงความคิดเห็น โดยมีทีมวิชาการของจังหวัดเป็นที่มีรับฟัง อยู่บันทึกความคิดเห็นของทุกคน ประมวลความเห็นออกมานี้ให้ได้ถ่ายง่ายไม่ซับซ้อน เพิ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุด ซึ่งเรื่องนี้ต้องค่อยๆ ปรับ ประชาชนยังตามไม่ค่อยทันเท่าไร เขายังเกร็งอยู่มาก”

ประชุม : กลไกสำคัญของการได้ข้อมูล และการตรวจสอบ

ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดฯได้ให้ความสำคัญกับการใช้กระบวนการ “ประชุม” ของหมู่บ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาต่างๆ อุ่นใจมาก โดยท่านเห็นว่าการมีประชุมที่เข้มแข็ง จะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง และใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ได้ ซึ่งท่านได้เล่าถึงประสบการณ์จากประชุมของจังหวัดชัยนาทว่า

“ที่จังหวัดชัยนาท ได้ข้อมูลจากประชาชนที่สมบูรณ์แบบ ที่จะทำกันทุก 3 เดือน เช่น ถ้าต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะขอประชาชน 50 หลังคาเรือนขึ้นไป จำนวน 200 - 300 คน ต่ำกว่านี้ไม่ได้ เพราะจะเห็นภาพไม่ชัดเจน มาเขียนใส่กระดาษว่าบ้านนายวิชัยฯ ค้า สพ ห้องค้าและสพ แล้วก็เอาไปใส่เป็นบัตรในคุหะ ซึ่งจะมีชั้นราชการไปปั่งๆ ดู มีกรรมการนับเสร็จแล้ว ก็มากระดาษทึ่งเลย ไม่ให้ครุเห็นและไม่ประคศออกไป ทำอย่างนี้อยู่ 3 เดือนฯ ละครั้ง เราก็จะได้ข้อมูลยาเสพติด ประชาชนก็จะยอมบอกความจริง เพราะเข้าใจว่าเราเฝ้ากระดาษทึ่งต่อหน้า

ปรากฏว่าข้อมูลด้านยาเสพติดของจังหวัดชัยนาทได้รับรางวัลทุกปี ส่วนข้อมูลด้านอื่นๆ เช่น คนว่างงาน คนยากจน คนปลูกข้าวปลดสารพิษ หรือการประเมินการบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัด ก็จะใช้วิธีนี้ นี่คือกระบวนการประชุมที่ใช้ในการหาข้อมูล โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม เมื่อนอกบ้านให้ชาวบ้านช่วยกันแลด คิดว่าทุกเรื่องที่อย่างได้ข้อมูลให้ได้ทุกเรื่อง สำหรับความเชื่อมั่นในความถูกต้องมั่นใจว่าเขื่อถือได้ เพราะเราทำ 3 ครั้ง และแต่ละครั้งถ้าประชาชนระบุเงินร้อยละ 5 ขึ้นไป ก็นับว่าเชื่อถือได้ จากนั้นก็อาจมีการสืบราชการลับอีกรอบหนึ่ง”

การสำรวจข้อมูลของจังหวัด : ต้องบูรณาการเป็นทีมงาน

นอกจากการหาข้อมูลโดยการใช้กระบวนการประชาคมดังกล่าวแล้ว ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดฯ ยังได้ปรับปรุงวิธีการสำรวจข้อมูลของจังหวัดใหม่ จากเดิมที่มีลักษณะต่างคนต่างเก็บมาเป็นการตั้ง ทีมงาน สำรวจร่วมกันที่มาจากหลายหน่วยงานด้วยกัน ทำให้จังหวัดมีข้อมูลชัดเดียวกันและหน่วยงานต่างๆ มีการประสานงานร่วมมือกันมากขึ้น

“ที่จังหวัดชัยนาทมีการตั้งทีมงานขึ้นมาประมาณ 15 ทีม เช่นทีมเกษตร อาชมี

สาธารณสุขอยู่ในที่มีเกษตรด้วย ที่มายากจนก็จะมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ในที่มี เมื่อ เก็บข้อมูลได้แล้วจากมาปะซูมร่วมกันอีกรั้งหนึ่ง และเก็บข้อมูลไว้ในคอมพิวเตอร์ สามารถไว้ที่ ศูนย์ที่ศูนย์กลางจังหวัด สามารถเชื่อมกันได้หมดทุกหน่วยงาน และปรับข้อมูลให้ทันสมัยทุก 3 เดือน ถ้าใครไม่ปรับข้อมูลก็จะใช้รือกอภินาเป็นสีแดง ตอนนี้สามารถดูภาพรวมได้ไปถึงระดับ ตำบล คือได้อาชีวะข้อมูล อบต. อ่อนไลน์เชื่อมแล้ว"

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : ประชาชนต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้น ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดฯ เห็นว่าต้องให้การเรียนรู้แก่ ประชาชน ประชาชนต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้เข้าสู่ปัญหาของเขาวง หาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสามารถขยายผลไปยังผู้อื่นได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยท่านกล่าวว่า

"การที่เราจะพัฒนาด้านต่างๆ เราจะต้องทำการทดลอง สาธิต และส่งเสริมให้ชาวบ้าน เข้ามาศึกษาและเรียนรู้ ทดลองทำเอง หากเข้าเห็นว่าดีก็จะไปสาขิด้วยผลต่อไป จึงทำให้ เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน แต่ปัจจุบันข้าราชการ ส่วนใหญ่จะเอาปัจจัยการผลิตไปให้ชาวบ้านเลย ไม่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่เขา การเรียนรู้จะหมด ไม่ยั่งยืนต่อไป"

ตัวอย่างเช่นทางจังหวัดต้องการให้ประชาชนได้รับการดูแลพื้นฐานเรื่องเกษตร จะมุ่งให้ จังหวัดเราเป็นเกษตรปลอดภัย เราต้องมุ่งให้การเรียนรู้แก่คนเหล่านี้ ให้เขารู้เรื่องเกษตร สร้าง เสริมเรื่องรายได้ วิธีการทำปุ๋ยหมัก ซึ่งภาพโดยวิธีรวมชาติ

ที่จังหวัดชัยนาทให้เขารู้ทุกวันพุธที่สุด ตอนบ่ายเขามาเรียนในทุ่งนา ปีแรกผมให้ เขายาทดลองทำปีละ 10 ไร่เอง ปีต่อมาถูกยกเป็น 10,000 ไร่ เพราะคนที่มาเรียนเขากลับไปทำของ เขายเอง แล้วก็ไปขยายผลให้คนอื่นต่อ ทำให้การเรียนรู้เกิดการยั่งยืน แม้ว่ามจะย้ายมาจากจังหวัด ชัยนาทแล้วทุกอย่างยังทำอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องการทำแปลงด้วยหลักการเรียนรู้"

แต่ที่จังหวัดลบุรีมั่นคงกันข้ามปีนี้เป็นปีแรกซึ่งผมต้องปรับส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ แต่ที่นี่ทำไม่ต่อเนื่องเราแค่เอาปัจจัยการผลิตไปให้เข้าใจและ ผมต้องพยายามเริ่มใหม่ให้เข้า ได้เรียนรู้หรือให้เขารู้เรื่อง แต่เราต้องตรวจสอบเขาก่อนว่าเข้าต้องการการเรียนรู้หรือไม่"

สรุป

การบริหารราชการของจังหวัดเพื่อให้จังหวัดสามารถบริหารงาน แก้ไขปัญหา และ พัฒนาพื้นที่ในเขตจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ ได้รับประโยชน์สูงสุด ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องบริหารโดยมีการบูรณาการ ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ สร้างกำลัง และทรัพยากรในจังหวัด และการทำงานประสานความร่วมมือกับทุกภาค ส่วนในสังคมอย่างมีทิศทาง และเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งมีผู้รับผิดชอบต่อผลของการ บริหารราชการ พัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาในเขตพื้นที่จังหวัดอย่างชัดเจน เพื่อความ อุ่นดีมีสุขของประชาชนในจังหวัด

ทั้งนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดลบุรีเน้นว่า การเตรียมความพร้อมของประชาชนและ เจ้าหน้าที่ในการมีส่วนร่วม การจัดหาข้อมูลจากประชาชนโดยตรง และการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ ประชาชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการบริหารราชการแบบ บูรณาการของจังหวัด

♦♦♦♦♦

การพัฒนาประภาคตั้งแต่เริ่มนี้เพnenพัฒนาเครชั่นกิจแห่งชาติฉบับแรก เมื่อ พ.ศ. 2504 ได้ให้ความสำคัญการพัฒนาในระดับฐานรากมาโดยตลอด กระทรวง กบวง กรมต่างๆ ได้ทุ่มเทงบประมาณและบุคลากรเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนในระดับฐานรากให้มีมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตดีขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบปัจจุบันแล้วความต้องการในทุกพื้นที่ที่ล้วนถือว่าสูงข้อยามาก และการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานก็มีมุมมองสาเหตุของปัญหาเฉพาะด้านของตนประการสำคัญแนวทางแก้ไขยังเป็นไปลักษณะสั่งการจากส่วนกลาง (Top-Down) ควบคั้นขาดการพนึกกำลังกับภาคต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนและองค์กรประชาชน ทำให้การดำเนินงานบางด้านไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนที่มีความหลากหลายเนื่องจากสภาพพื้นที่และความแตกต่างของบบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละภูมิภาค และส่งผลให้ประชาชนขาดจิตวิญญาณในการคิดพึงตนเอง บุญแต่ “บอกรอร” เป็นหลัก ทำให้ผู้คนโดยรวมอ่อนล้าเรื่อยๆ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และต่อเนื่องถึง
แผนพัฒนาฯฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) จึงปรับเปลี่ยนปัจจุบัน
ของการพัฒนา โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางและกำหนดแนวทาง
การพัฒนาให้ประชาชนมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งและ
คิดพึ่งตนเอง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา
และประชาชนในทุกระดับ ให้คนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม
รับผิดชอบ และแก้ไขปัญหาของชุมชน สามารถดำเนินชีวิตได้
อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้
แก่ประชาชนในระดับรากหญ้าผ่านกระบวนการจัดทำแผนของ
ชุมชน ให้ประชาชนสามารถสะท้อนปัญหาและความต้องการ
ที่แท้จริงของชุมชนในลักษณะ ข้อเสนอจากล่างสู่บน (Bottom Up)
ในรูปของแผนชุมชนเพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์กรประชาชนที่มีส่วน
เกี่ยวข้องรับทราบสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง
สามารถใช้เป็นแนวทาง ในการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนนั้นๆ
ให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม⁽²⁾ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึงกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวกับกันและมีการติดต่อ สื่อสารเกี่ยวกับกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง ขันเนื่องมาจาก การอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือมีวัฒนธรรมความเชื่อหรือความสนใจร่วมกัน”

คุณอุทัย ดุลเกษ์ และคุณอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของชุมชนเข้มแข็งไว้ สามประการ คือ ประการแรก สามารถรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น สมาชิกมี ความรักและผูกพันต่อกันและต่อชุมชน และมีความรู้สึกว่าตน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ประการที่สอง มีศักยภาพที่จะพึงพิง ตนเองได้ในระดับสูง แม้จะต้องพึ่งพิงภายนอกอยู่บ้าง แต่สามารถ ตัดสินใจในทุกด้านอยู่ที่ชุมชน และประการที่สาม มีการพัฒนา ศักยภาพของตนได้อย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ

คุณหมอบอลเดช ปันประทีป⁽³⁾ ได้ให้ความหมายคล้ายๆ กัน คือ “ชุมชนที่มีผู้คนรวมตัวกัน เป็นบีบแผ่นมีภาวะการนำ มีการ ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา มีศักยภาพในการเรียนรู้ และปรับตัวตลอด เวลา และมีความสามารถในการพึงตนเองได้ในด้านต่างๆ”

ความหมายของผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้น อาจสรุปได้ว่า “ชุมชนคือ กลุ่มคนที่ทำกิจกรรมร่วมกันโดยเหตุที่อยู่ใน อาณาบริเวณเดียวกัน หรือมีอาชีพเดียวกัน หรือประกอบ กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกันเพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถจัดการ กับปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น”

ความหมายของชุมชนและลักษณะของ ชุมชนเข้มแข็ง

ในการระดมความคิดเพื่อจัดเตรียมแนวทางการพัฒนา ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีผู้ทรง คุณวุฒิ ปราษฎ์ชาบ้าน และแกนนำจากชุมชนต่างๆ ที่มี ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาในระดับรากหญ้าได้ให้ข้อคิด เห็นเกี่ยวกับคำนิยาม หรือความหมายของชุมชนและลักษณะ ของชุมชนเข้มแข็งไว้หลากหลาย เช่น

คุณหมอบะเวศ วงศ์⁽¹⁾ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง มีจุดประสงค์ร่วมกัน มีความ เชื่อถือกัน ความพยาayaam ทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการจะทำซึ่งกันและกัน บางทีคำว่า ประชุมก็ถูกนำมาใช้แทนคำว่าชุมชน เช่น ประชุมมุ่งไป เป็นต้น ดังนั้นความหมายของคำว่า ชุมชน จึงสามารถเป็นได้ตั้ง แต่กลุ่มคนขนาดเล็กไม่กี่คน ไปจนถึงขนาดใหญ่เช่น ชุมชนโลก”

⁽¹⁾ ศ.นพ.ประเวศ วงศ์, ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และสีเขียว 2543 :35

⁽²⁾ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ประธานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ข้อเสนอคำจำกัดความ : เอกสารแจกในที่ประชุมฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ พ.ศ. 2539

⁽³⁾ นายแพทญ์ผลเดช ปันประทีป ประธานสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา นำเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ศตจ. มี.ค. 2547

ทั้งนี้ ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งก็คือ ชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่นและหนึ่งเดียวแน่น มีศักยภาพในการตัดสินใจและการเรียนรู้สามารถปรับตัว และพัฒนาเพื่อให้สามารถพึงตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

แผนชุมชน : ช่วยให้สมาชิกของชุมชนรู้จักตัวเอง

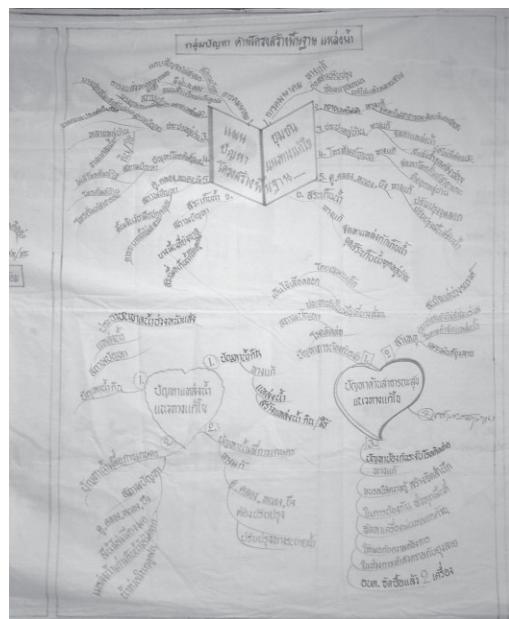
การวางแผนเป็นการคิดล่วงหน้าว่าเราจะทำอะไร เพื่ออะไร และมีวิธีการทำงานให้บรรลุผลที่ต้องการได้อย่างไร การจัดทำแผนชุมชนเป็นการวางแผนโดยสมาชิกของชุมชนที่ประมวลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งด้านการทำมาหากินและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่าเป็นใครมาจากไหนจะได้เกิดความภูมิใจและเชื่อมั่น รู้แหล่งทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุนของชุมชน รู้รายรับ รายจ่าย หนี้สิน รู้จักปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

เมื่อสืบค้นถึงสาเหตุความเป็นมาของทุกเรื่อง ก็จะพบความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเมื่อคนในชุมชนมาร่วมกัน วิเคราะห์ โดยใช้ความรู้ข้อมูลและประสบการณ์ทั้งที่เป็นของใหม่ และที่สั่งสมมาในอดีตจนปัจจุบัน ตั้งแต่ระดับครอบครัว หมู่บ้าน และระดับตำบล จะได้บทสรุปว่า ต่อไปนี้ต้องทำอะไรหรือไม่ต้องทำอะไร และชุมชนก็สามารถร่วมกันกำหนดแนวทางที่จะดำเนินการร่วมกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคต คือ การพึงตัวเองได้ของชุมชน ผลกระทบกระบวนการนี้จะได้ “แผนชุมชน” ที่ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการทำงานเพื่อช่วยเหลือให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งบางชุมชน จะเรียกว่า ต่างกัน เช่น “แผนแม่บทชุมชน” “แผนชุมชนพึงตนเอง” หรือ “แผนชีวิตชุมชน” เป็นต้น

แผนชุมชนเข้าทำกันอย่างไร

การจัดทำแผนชุมชนมีผู้เกี่ยวข้องที่มาร่วมกันทำกันทุกกลุ่มในชุมชน ไม่จำกัดอาชีพ ไม่จำกัดฐานะเป็นได้ทั้งชาวบ้านธรรมชาติ และผู้นำกลุ่มต่างๆ โดยผู้นำก็เป็นได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้นำทางศาสนา คนจากภาคธุรกิจสามารถเข้ามาร่วมจัดทำแผนและกำหนดทิศทางของชุมชนได้โดยทั่วไป มีกระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

1. สร้างแกนนำและทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยหาอาสาสมัครจากหมู่บ้านต่างๆ และจัด

ให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องความสำคัญของแผนชุมชน การวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อนโอกาสต่าง ๆ ที่ชุมชนมีอยู่ รวมถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้อาจจัดให้มีการทัศนศึกษา ดูงานกระบวนการจัดทำแผนชุมชนจากชุมชนต้นแบบ งานแกนนำมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชน

2. ขยายผลสู่ชุมชน แกนนำจะเป็นผู้จัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นเดียวกับที่พูดคุยกับกลุ่มแกนนำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน

3. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน โดยสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละพื้นที่ โดยทั่วไปจะประกอบด้วย ข้อมูลสภาพของปัญหาโดยรวมของชุมชนข้อมูลค่าใช้จ่ายต่าง ๆ หนี้สินรายได้ของครัวเรือนและข้อมูลศักยภาพของชุมชน เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จะนำมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยใช้ศักยภาพของชุมชน

4. ยกร่างแผนของชุมชน ชุมชนร่วมกันกำหนดวิถีชีวิทย์ทัศน์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนงาน/โครงการและกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและสนับสนุนความต้องการของชุมชน โดยจำแนกแนวทางการแก้ไขในแต่ละเรื่องให้ชัดเจนเป็น 3 ประเภท คือ เรื่องใดชุมชนดำเนินการเองได้ (ทำเอง) หรือ เรื่องใดต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ทำร่วม) หรือเรื่องใดต้องขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนภูมิภาค (ทำให้) ทั้งนี้ ต้องจัดทำเป็นแผนที่มีความสำคัญของปัญหาและกำหนดระยะเวลาไว้ด้วย

5. ประชาพิจารณ์แผนของชุมชนที่จัดทำขึ้น จัดประชุม ระดมความคิดเห็นจากประชาชูนให้ได้รับทราบสาระและรายละเอียดของแผนชุมชนและเพื่อให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมโดยเชิญภาคีการพัฒนาต่างๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชนตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมรับฟังและให้ข้อคิดเห็น เพื่อนำไปสู่แนวทางการทำงานร่วมกันต่อไป

ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแต่ละขั้นตอน จำนวนครั้งในการจัดเวทีอาจมากน้อยแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม โดยยึดความเข้าใจร่วมกันเป็นเป้าหมายสำคัญ ไม่ควรเร่งรีบเพื่อให้เสร็จเร็วๆ แต่ควรเน้นให้ชุมชนได้เรียนรู้และแสดงทางแนวทาง พึงดูน่องเพื่อความอยู่รอดและความพากศุขของชุมชนเป็นสำคัญ การทำแผนชุมชนจะมีความซับซ้อนมากขึ้น ถ้าการทำงานต้องพึงทรัพยากรหรืออาศัยการสนับสนุนจากภายนอก เพราะการสนับสนุนทรัพยากรของทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคืออบต. เทศบาลและ อบจ. หรือหน่วยงานส่วนภูมิภาค มีเงื่อนไขของเวลาในการจัดทำงบประมาณทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ดังนั้นชุมชนจึงเป็นต้องสะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการให้เหมาะสมกับช่วงเวลาในการจัดทำแผนของแต่ละหน่วยงาน ทั้งนี้ ปัญหาและความต้องการที่จะดำเนินการในระยะยาว ควรให้ปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์ของจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น โดยนำสภาพปัญหาและความต้องการในแผนชุมชนเสนอในการระดมความคิดเห็นและจัดทำยุทธศาสตร์ในทุกระดับ ส่วนบุคคลและความต้องการที่จะดำเนินการในระยะสั้นแต่ละปี ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับช่วงเวลาในการจัดทำงบประมาณประจำปีของหน่วยงานต่างๆ เป็นสำคัญ นอกจากนี้ แผนชุมชนนั้นไม่ควรหยุดนิ่ง เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วจะมีการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนปรับสร้างของแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ

แหล่งเรียนรู้และตัวอย่างแห่งความสำเร็จ

ความสำเร็จของแผนชุมชนในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ ได้ปรากฏขึ้นเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณะ เช่น ชุมชนไม้เรียง จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนบ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมชนตำบลเลี่ยง จังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนตำบลบางเจ้าช่า จังหวัดอ่างทอง ชุมชนตำบลลำลิสนธิ์ จังหวัดพัทลุง

“

แบบชุมชนบ้านไม้គอรหยุดนิ่ง

เมืองบำบัดปฏิบัติ॥แล้ว

จะมีการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ

เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค

ตลอดจนปรับสร้างของแบบให้สอดคล้อง

กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ

”

ชุมชนตำบลบ้านใหม่ จังหวัดนครราชสีมา ชุมชนตำบลเขาคราม จังหวัดกระปี้ เป็นต้น

ซึ่งชุมชนต้นแบบดังกล่าวถือว่าประสบความสำเร็จในการทำแผนชุมชน และสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องการทำแผนชุมชนที่นำไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งได้ จึงขอยกตัวอย่าง การศึกษาของ สศช. ในพื้นที่ต้นแบบที่นำเสนอได้ดังนี้

ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

ตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญมาก เป็นหนึ่งใน 13 ตำบล ต้นแบบของภาครัฐ ด้านชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน โดยทุกหมู่บ้านมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดรายได้เสริมแก่ชาวบ้าน เช่น การผลิตต้นฟ่องฟ้า เป็นไม้ประดับ โรงสีชุมชน ชมรมสมุนไพร ปุ๋ยธรรมชาติ ผักปลูกสารพิช เครื่องปั้นหินทราย เครื่องเงิน ร้านค้าชุมชนฯลฯ

ปัจจุบัน บุษราษฎร์ แกนนำ ตำบลบ้านใหม่ ประธานกลุ่มแม่บ้าน/ประธานชุมชนส่งเสริมเกษตรกรรมทรัพย์โคราช รองประธานเครือข่ายภูมิปัญญาไทยและสมาชิก อบต. เป็นคนหนึ่ง ที่มีจิตใจรักชุมชน และต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เกิดความเข้มแข็ง เล่าไว้ว่า “ทุกหมู่บ้าน จะมีการจัดทำแผนชุมชน เพราะชาวบ้านชอบเวทีแผนชุมชนกันมาก เนื่องจากเป็นเวทีที่ทำให้ชาวบ้านรู้ความเป็นมาของตน (มีการจัดให้ผู้เฝ้าผู้แก่มาเล่าอดีต)

ຮູ້ຈັກຕົວເອງໄດ້ແລກເປົ່າຍືນເຮືອນຮູ້ກັນ ກ້າວທັນໄລກ ແລະ ທຳໃຫ້ເກີດ ກິຈກວມທີ່ເປັນປະໂຍ້ນຕ່ອງໝາວບ້ານຍ່າງໜາກໜາຍ ແນໝຸ່ນໝຸ່ນ ຂອງຕຳບລັບ້ານໃໝ່ ຈະມອງດຶງການເປົ່າຍືນແປ່ລົງແລະກວະກາຍ ນອກດ້ວຍເພື່ອສ້າງກຸມມີຄຸ້ມກັນໃຫ້ກັບໝາວບ້ານ”

ກາງຈັດທຳແຜນໝຸ່ນໝຸ່ນ ຕຳບລຈະໜາແກນນໍາມຸ່ນ້ຳນະລະ 3 ດົກ ເພື່ອຮ່ວມກັນທຳການແລະມີການປະສານກັບແຜນຂອງ ອົບຕ. ດ້ວຍເພື່ອ ໃຫ້ເກີດຄວາມສອດຄລ້ອງແລະເກີດການພັນນາທີ່ເປັນຄວາມຕ້ອງການ ຂອງໝຸ່ນໝຸ່ນຈິງໆກວມກາຮ່າງກົມກາຮ່າງໝຸ່ນທີ່ໂຮ້ອກແກນນໍາຈະຖຸກສົງໄປເຝື້ອກອຽມ ດູງການເປັນຮະຍະ ແລະມີການຕິດຕາມວ່າໄດ້ຜລຈິງ ປໍາຈິນດາເລົາວ່າ “ຮູ້ສີກຸມໃຈທີ່ໄດ້ມີໂຄກສເຮືອນຮູ້ເທັນນິຄວິເຄຣະໜໍບັນຈັຍແວດລ້ອມ ທັກປັນຈັຍກາຍໃນແລະກວະກາຍນອກໝຸ່ນໝຸ່ນ (SWOT) ກາງຈັດທຳແຜນຝັງ ຄວາມຄິດ (MIND MAPPING) ແລະການຄິດຍ່າງເປັນຮະບບ (SYSTEM THINKING) ແລະ ນໍາມາໃຊ້ຈຳນວຍຈິງທີ່ບ້ານ ແລະໄດ້ເນັ້ນວ່າຕ້ອງສົ່ງ ເສຣີມໃຫ້ໝາວບ້ານໄດ້ເຮືອນຮູ້ ເພວະຄວາມຮູ້ໃນຕົວໝາວບ້ານເປັນສິ່ງ ສຳຄັຟທີ່ຈະທຳໃຫ້ໝຸ່ນໝຸ່ນຂຶ້ນແໜ້ງ”

ປໍາຈິນດາໄດ້ສໍາວັງຂໍ້ມູນລົກເກີດເລື່ອງກັບຮາຍໄດ້ທີ່ເກີດຂຶ້ນຈາກການ ດຳເນີນການແຜນໝຸ່ນໝຸ່ນໃນປີ 2547 ພບວ່າ ສາມາດເພີ່ມຮາຍໄດ້ ແລະລດປັບປຸງຫາຄວາມຍາກຈານແກ່ໝຸ່ນໝຸ່ນ ລດເປັນມູນຄ່າດົງ 15.4 ລ້ານ ບາທ ໂດຍຮາຍໄດ້ຫັກມາຈາກ ກລຸມໄມ້ດອກໄມ້ປະຕັບດົງ 12.5 ລ້ານ ບາທ ກລຸມທີ່ມີໜີ້ກາງ 1. ລ້ານບາທ ແລະກລຸ່ມອື່ນໆອື່ນໆ ອີກ 10 ກິຈກວມເຊັ່ນ ກລຸມແປປຸງຢ້າວ ກລຸມປຸງຝັກແລະກລຸ່ມພວງຫວີດ ຂຶ້ນເປັນເຄື່ອງທີ່ ຂັດເຈັນວ່າແຜນໝຸ່ນໝຸ່ນຫ່ວຍເສຣີມສ້າງການພັນນາທີ່ຢັ້ງຢືນໄດ້

ບັນຈັດສຳຄັຟທີ່ທຳໃຫ້ໝຸ່ນໝຸ່ນຕຳບລັບ້ານໃໝ່ເຂັ້ມແໜ້ງ ອີ່ອ ປະກາຣາແຮກ ຜູ້ນໍາເຂັ້ມແໜ້ງ ຕັ້ງໃຈທຳການເພື່ອສ່ວນຮາມ ປໍາຈິນດາ ເປັນຕົວຍ່າງອັນດີ ແລະຍັງມີແກນນໍາຂອງແຕ່ລະໝຸ່ນ້ຳນ້ຳອີກໝຸ່ນ້ຳນ້ຳລະ 2-3 ດົກ ປະກາຣາທີ່ສອງ ຊຸ່ນໝຸ່ນມີຄວາມຮັກແລະຜູກພັນຕ່ອກນັ້ນ ຕັ້ງແຕ່

ຜູ້ນໍາສາສາຈານດຶງໝາວບ້ານທ້າວໄປ ມີກາຮອນຮູ້ກັນ ວັດນອຮຽມປະເພນີ່ດັ່ງເດີມ ເຊັ່ນປະເພນີ່ “ປະວັດ” ຈັດຊ່ວງອອກພຣະໜາ 4 - 7 ວັນ ໂດຍ ຈະມີພະຈາກທ່າວປະເທມາພັກແຮມໃນໝຸ່ນໝຸ່ນ ເພື່ອປົງປັດທຽມຍ່າງເຄົ່ງຄັດຈ່າຍກັບໝາວບ້ານ ມາດັ່ງແຕ່ໂບຮານຮົມທັງປະເພນີ່ “ຜູ້ເສີ່ຍາ” ແລະ “ວັດນອຮຽມປີພາຫຍີ” ທຳໃຫ້ໝາວບ້ານໄດ້ມີ ກິຈກວມຮ່ວມກັນ ສ້າງຄວາມສົມພັນຮັນດີຕ່ອກນັ້ນ ອ່າງຕ່ອນເນື່ອງ ປະກາຣທີ່ສານ ຊຸ່ນໝຸ່ນມີໂຄກສ ແລະສ້າງໂຄກສໃນການເຮືອນຮູ້ ໂດຍມີກາຮຈັດເວີ່

ພັນນາຫີ່ວິດທຳໃຫ້ໝາວບ້ານຮູ້ຈັກພັນນາຄວາມຮູ້ແລະຄວາມຄິດອູ່ເສມວ ສ່ວນນາກຈະຈັດເວີ່ໃນວັດ ແລະມີການພັງເທັນກ່ອນເປີດເວີ່ເພື່ອໃຫ້ເກີດຄວາມຮູ້ສຶກທີ່ເປັນກຸຄລແລະພວ້ອມເພື່ອຍັງກັນ ປະກາຣທີ່ສີ ມີ ທິກພາກຮາມກ່າວທັງທີ່ເປັນທຸນທາງສັງຄມ ແລະທຸນທາງກາຍກາພ ແລະ ປະກາຣທີ່ໜ້າ ມີການປະສານກັບກາວຮູ້ເພື່ອສັບສຸນ ທິກພາກຮາມແລະວິຊາກາຮອຍ່າງຕ່ອນເນື່ອງ

ຊຸ່ນໝຸ່ນຕຳບລເສີ່ຍາ ກິ່ງອໍາເກວຄຣີສຸວຮອນ ຈັງຫວັດຄຣີລະເກະ

ຕຳບລເສີ່ຍາມີປະວັດຄວາມເປັນມາຍາວານາກວ່າ 200 ປີ ໂດຍ ເຮັດກ່ອດັ່ງນີ້ເມື່ອ ພ.ສ. 2323 ບຽບບຸຈຸ່າຂອງໝຸ່ນໝຸ່ນແໜ່ງນີ້ພົມພາມ ຈາກກຸງເວີ່ງຈັນທີ່ ປະເທດລາວ ຕາມລຳນໍ້າມູລມາກ່ອດັ່ງໝຸ່ນ້ຳນ້ຳ ໄກລົ້ນອັນດັ່ງນີ້ໄໝ ໂດຍທ້າວບຸນຍຸເຈັງຂຶ້ນ ເປັນຜູ້ນໍາ ເຫັນວ່າພື້ນທີ່ມີ ຄວາມອຸດົມສົມບູຮັນຈຶ່ງໃຫ້ຂໍ້ວ່າ “ບ້ານເສີ່ຍາ” ຕາມຂໍ້ອັດມີຂອງ ໜູ່ບ້ານທີ່ເວີ່ງຈັນທີ່ ຕຳບລເສີ່ຍາ ມີຜູ້ນໍາທີ່ເຂັ້ມແໜ້ງນາຍອ່າງຕ່ອງ ເນື່ອດັ່ງແຕ່ເວີ່ງຈັນໝຸ່ນໝຸ່ນ ມີກຳນັນຄະແກນເມື່ອ ພ.ສ. 2372 ຂໍອນຍ້ອນ ສຸມາລີ່ຍ ປັຈຸນັນກຳນັນຄນທີ່ 9 ຂໍ້ອ່ານ ນາຍສົມເດັ່ນ ບ້າສີ ໃນ ພ.ສ. 2543 ສຳນັກງານກອງທຸນເພື່ອສັງຄມ (SIF) ໄດ້ເຂົ້າມາໃຫ້ກາຮອບຮົມ ເຮັດແຜນແມ່ນບຸກຸມຫຸນພື້ນຕົວອົງ ທຳໃຫ້ເກີດຄະນະກວມກາຮັນ ແມ່ນບຸກຸມຫຸນຂອງຕຳບລ ຂຶ້ນເປັນກລຸ່ມແກນນໍາທີ່ສຳຄັຟ ແລະໄດ້ ດຳເນີນການຕ່ອນເນື່ອງນາໂດຍຕົດຕະກຳ ກາງຮັນຕົວເວົ້າມີປຸງຫາ ຮ່ວມກັນ ມີຄວາມຕ້ອງການຮ່ວມກັນ ຈຶ່ງມີກາວະດົມສົມອຈາກຜູ້ນໍາໃຈ ຈ່າຍກັນ ໄດ້ແນວຄິດແລະວິຊາກາຮ່າງໃໝ່ ປະກອບກັບໝຸ່ນໝຸ່ນເສີ່ຍາວູ້ ຮ່ວມກັນມາຂ້ານານມີຄວາມຜູກພັນກັນແບບນູ້ຕີພື້ນ້ຳທີ່ທຳໃຫ້ຮ່ວມຕົວ ກັນໄດ້ຈ່າຍ

ເມື່ອໄດ້ເຮືອນຮູ້ເຈັງການທຳແຜນໝຸ່ນໝຸ່ນ ຂຶ້ນເປັນເຄື່ອງມື້ນີ້

สำคัญที่จะช่วยให้ทางออกร่วมกันมีการร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ มีแผนงานที่ชัดเจน เกิดเครือข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ เช่นกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน โรงสีชุมชน เกษตรอินทรีย์ และกิจกรรมกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

สมาชิกส่วนใหญ่ของอบต.เสียว จะทับซ้อนกับองค์กรชาวบ้าน การผลักดันแผนชุมชนเข้าเป็นเนื้อเดียวกับแผน อบต. จึงเป็นได้โดยง่าย นอกจากนี้ยังมีศูนย์การศึกษาอကโรมเรียน พัฒนาชุมชนจากหน่วยงานของกระทรวงเกษตรฯ ฯลฯ ได้เข้ามาหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มocomทรัพย์วิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

การสำรวจข้อมูลหลังจากการแผนชุมชน โดยสมาชิกของชุมชน พบร้าปี 2547 ประชาชน มีรายได้จากการทำการเกษตรรับจ้างและรับราชการเฉลี่ย ปีละ 120,550 บาทต่อครัวเรือน การปลูกผักเลี้ยงปลา ในครัวเรือนช่วยลดค่าอาหารลงปีละ 7,000 บาท การผลิตปุ๋ยใช้เองช่วยลดต้นทุนการเกษตรได้ 4,500 บาท/ปี/ครัวเรือน และการลดเลิกอบายมุข เช่น hairy เหล้า และบุหรี่ ช่วยลดรายจ่ายได้ถึง ปีละ 9,616 บาท ต่อครัวเรือน นอกจากนี้ยังทำให้หนี้สินครัวเรือนลดลงเหลือเพียง 70,700 บาท ต่อครัวเรือน หรือลดลงคิดเป็นร้อยละ 10.4 เมื่อเทียบกับก่อนจัดทำแผนชุมชน

ปัจจัยสำคัญที่影响ต่อความเข้มแข็งของชุมชนเสียว คือ ทุกคนมีความเชื่อมั่นไว้วางใจกัน มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีแกนนำที่เข้าใจสภาพปัญหา สามารถพลังกันเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันได้โดยง่าย และมีภาครัฐช่วยดูแลสนับสนุน

บทสรุป

ชุมชนเข้มแข็งสามารถเสริมสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านและสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ เพราะทำให้ชาวบ้านรู้จักตนของและใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมากที่สุด ปัญหาของชุมชน ส่วนปัจจัยแวดล้อมที่ช่วยเสริมมีหลายประการ คือ

- ชาวบ้านและผู้นำมีความเชื่อมั่นต่อตนของและต่อชุมชน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็จะร่วมกันพิจารณาแก้ไขและเชื่อมั่นว่าทำได้

- การแก้ปัญหาหรือการดำเนินกิจกรรมของชุมชนจะกระทำอย่างเปิดกว้าง ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนโดยผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

● เมื่อล้มมือดำเนินการก็จะทำอย่างพร้อมเพรียงและจริงจังจนสำเร็จ

- มีระบบบริหารจัดการที่ดี รอบด้านไปร่วงใส และเป็นธรรมในทุกเรื่อง

- ผู้นำเป็นคนดี เป็นคนเก่งชาวบ้านและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมีความเชื่อถืออย่างสูง

- ชาวบ้านและชุมชน มีความสามัคคี ปรองดอง รักใคร่ผูกพัน และมีความต้องการที่จะช่วยเหลือเพื่อพัฒนาชุมชนและกัน

- ชาวบ้านสนใจในการเรียนรู้ และมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนอย่างเป็นกิจวัตร และมีการติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

- ได้รับการสนับสนุนจากบุคคล กลุ่มองค์กรหรือสถาบันภายนอกอย่างถูกต้องมีหลักการและประการสุดท้ายไม่ถูกครอบงำหรือแทรกแซงจากกลุ่มภายนอกที่มีเจตนา และพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ทั้งนี้ ทุกปัจจัยและองค์ประกอบ มีความเชื่อมโยงและมีความหมายต่อกัน เมื่อ結合โดยรวม ความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งจะเกิดมาจากคุณภาพของชาวบ้าน และผู้นำที่มีทั้งภูมิปัญญาและจิตสำนึกเกี่ยวกับส่วนรวมความสามารถด้านการบริหารจัดการต่างๆ ของชุมชนเอง และปัจจัยภายนอกที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านทรัพยากร และความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบต่างๆ มีผลต่อความเข้มแข็งและความเจริญอย่างยั่งยืนของชุมชนนั้นๆ หากกิจกรรมทุ่มเทในทรัพยากรที่เป็นตัวตุ้นสิ่งของ เพราะความรู้และปัญญาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสำคัญที่จะใช้เพื่อคลี่คลายปัญหา และเสริมสร้างสิ่งอันพึงประสงค์ได้อย่างแท้จริง

◆◆◆◆◆

วิวัฒนาการของแบวคิด

การพัฒนาที่ส่งผลต่อ บุญเรนไทย

เมือง สมครามโลกครั้งที่สองบุตติง
ในปี พ.ศ. 2488 ประเทศไทย ที่เป็นเมืองขึ้น
ของประเทศไทย ยังมีการสู้รบทาภัยใน
ประเทศเพื่อประกาศตนเป็นอิสราภาพอยู่บ้าง
ซึ่งเป็นโอกาสให้ประเทศไทยสามารถส่งสินค้า
ไปจำหน่ายยังประเทศเหล่านั้นได้มาก รัฐบาล
จึงเร่งปรับปรุงเศรษฐกิจ ทั้งการบูรณะเส้นทาง
คมนาคม บูรณะท่าเรือและก่อสร้างเขื่อนเพื่อ
เพิ่มผลผลิต

ในขณะเดียวกันก็เร่งพัฒนาเศรษฐกิจที่
ได้รับความเสียหายจากการภาวะสงคราม และ
ได้จัดตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2493
เพื่อทำหน้าที่เสนอแนะแนวทางพัฒนาต่อ
คณะกรรมการ ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะต่อมา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่
พ.ศ. 2493 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้ปรับ
แนวคิดและวิธีการพัฒนาให้สอดคล้องกับ
ภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภายในและ
ภายนอกประเทศไทย เช่น เพื่อพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของประชาชนไทยให้ดียิ่งขึ้น ผลการ
พัฒนาที่ผ่านมา มีทั้งประสบความสำเร็จและ
ล้มเหลว รวมทั้งได้รับบทเรียนอันเป็น
ประโยชน์ต่อการพัฒนาในอนาคต เพื่อ
ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุข และเกิดการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนา : เริ่มจาก การพัฒนาเศรษฐกิจ สู่ การพัฒนาคนและชุมชน

การพัฒนาประเทศ นับตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) สามารถสรุปแนวคิดการพัฒนา ได้ดังนี้

การพัฒนา : เพื่อเพิ่มรายได้

การพัฒนาโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ของประชาชน การดำเนินงานอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2504-2524) โดยมีแนวคิดว่า การเพิ่มรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น จะช่วยยกระดับคุณภาพให้ดีตามไปด้วย เนื่องจากในระยะเริ่มแรกของการพัฒนา ประชาชนส่วนใหญ่คงครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดยังยากจน บริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งถ้วน ไฟฟ้า ประปา

การศึกษา และสาธารณสุขยังไม่ก้าวหน้า ภาครัฐจึงให้ความสำคัญกับการเพิ่มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยลงทุนพัฒนาบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทั้งถนน เส้นทางคมนาคม สถานศึกษา โรงพยาบาล ฯลฯ การพัฒนาประสีทิวภาพการผลิตในภาคเกษตรและภารกษา เสื่อมสภาพราคาสินค้าเกษตร พร้อมกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อส่งออกและทดแทนการนำเข้าการพัฒนาแหล่งพลังงาน

ขณะเดียวกันก็มุ่งแก้ไขปัญหาทางสังคมที่เริ่มรุนแรงขึ้น ทั้งการลดอัตราการเกิดของประชากรที่มีอัตราสูงถึงร้อยละ 3 ต่อปี การกระจายบริการพื้นฐานทางสังคม อาทิ การศึกษาและการสาธารณสุขไปสู่ภูมิภาค รวมทั้งแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม จากการถูกนำมายield เป็นปัจจัยเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตมากยิ่งต่อเนื่อง

GDP เพิ่มขึ้น 13 เท่าใน 20 ปี

ผลการพัฒนาได้รับความสำเร็จที่ชัดเจน โดยขนาดของเศรษฐกิจเมื่อวัดด้วยมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 760,000 ล้านบาทในปี 2524 เทียบกับ 59,000 ล้านบาทในปี 2503 หรือโตขึ้น 13 เท่า รายได้ประชากรเฉลี่ยต่อคนเพิ่มจาก 1,989 บาทต่อปีเป็น 15,670 บาท ในระยะเดียวกัน มูลค่าการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น 10 เท่า ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี ทำให้มีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มเป็น 61 ปี หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ในช่วง พ.ศ. 2510-2520

ขณะเดียวกันจุดอ่อนของการพัฒนาที่เกิดขึ้น ได้แก่ เศรษฐกิจของประเทศไทย

พิ่งการค้าต่างประเทศมากขึ้น โดยมูลค่าที่ส่งออกและนำเข้ารวมกัน มีสัดส่วนเงินร้อยละ 34.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2524 เทียบกับร้อยละ 24 ในปี 2509 และการขาดดุลการค้ามีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 5.4 ของผลิตมวลรวมความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของเกษตรกรกับคนอาชีพอื่นสูงถึง 5 เท่า ประชาชนในเขตชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ด้อยกว่าคนในเขตเมืองและพื้นที่ป่าไม้ถูกนำมาใช้เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย โรง甘蔗 จนลดลงเหลือเพียง 100 ล้านไร่ หรือมีสัดส่วนร้อยละ 33 ของพื้นที่ทั้งประเทศต่ำกว่าเกณฑ์ ความเหมาะสมของระบบปันเวศน์ที่ควรมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40

ความสมดุล : เพื่อแก้จุดอ่อนของ การพัฒนา

การพัฒนาที่เน้นความสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของการพัฒนา การวางแผนจึงได้ปรับแนวคิดใหม่ นับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาค การกระจายรายได้ของประชาชน การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การปฏิรูปบริหารงานพัฒนาภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย

เป็นครั้งแรก และแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลังทุกภูมิภาค รวม 286 อำเภอ ด้วยมาตรการที่เฉพาะเจาะจง

ส่วนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ให้ความสำคัญใน 3 ประเด็นหลักคือ ประเด็นแรกการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาประเทศ ทั้งการพัฒนาทรัพยากรัตนธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และการบริหารจัดการพัฒนาให้เป็นระบบครบวงจร ประเด็นที่สอง การปรับปรุงระบบการผลิต การตลาดและคุณภาพปัจจัยพื้นฐานเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้า การกระจายชนิดสินค้าและขยายตลาดต่างประเทศ ประเด็นที่สาม มุ่งการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชนบท

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน 3 มิติ ด้วยการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทั้งการกระจายรายได้ การกระจายความเจริญ และกระจายสินทรัพย์ระหว่างกลุ่มคนและระหว่างพื้นที่ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย ทั้งการพัฒนาทรัพยากรัตนธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

จุดเด่น จุดด้อย ของ การพัฒนา

จุดเด่นของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในส่วนดังกล่าวคือ เศรษฐกิจเจริญเติบโตในอัตราสูงถึงร้อยละ 8 ต่อปี อยู่ระดับแนวหน้าของประเทศไทยเชี่ย รายได้ต่อคนในปี 2539 เฉลี่ย 75,100 บาทต่อปี สูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 6 ความยากจนบรรเทาลงมาก โดยมีคนยากจนเพียงร้อยละ 11.4 ของประชากร ฐานะการคลังของประเทศไทยมีคงมากทั้งการเก็บดุลการคลัง และทุนสำรองเงินตราต่างประเทศที่มีมากขึ้นเทียบกับมูลค่านำเข้าถึง 6.6 เดือน ประชาชนมีอายุขัยเฉลี่ยถึง 71 ปี และประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 สามารถอ่านออกเขียนได้

จุดด้อยของการพัฒนา คือ การพัฒนาขาดความสมดุลและไม่ยั่งยืน กล่าวคือ เศรษฐกิจพึ่งการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 46.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม การพัฒนาต้องพึ่งเงินกู้ค่อนข้างมาก โดยซึ่งกว่าจะห่วงการลงทุนกับการออมสูงถึงร้อยละ 8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ยังอยู่ในเกณฑ์สูง โดยผู้มีรายได้สูงร้อยละ 20 ของประชากรมีรายได้ถึงร้อยละ 57 ของทั้งประเทศ การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคยังทำได้น้อย เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมร้อยละ 80 อยู่ในภาคกลาง พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เหลือเพียงร้อยละ 26 ของพื้นที่ประเทศไทย คุณภาพแหล่งน้ำของประเทศไทยถึงหนึ่งในสามมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ของเสียจากภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละปีถึง 2 แสนตันถูกกำจัดอย่างถูกวิธีเพียงร้อยละ 50 และสังคมมีปัญหาจุนแรงขึ้น ทั้งด้านการ

“

แบบพัฒนาฯ ฉบับที่ 7

พบว่าเป็นการพัฒนา

ที่ขาดความสมดุลและไม่ยั่งยืน

และการเพิ่มรายได้

ไม่ใช่หลักประกันที่ทำให้

ประชาชนเกิดความอยู่ดีมีสุข

ด้วยไปด้วย

”

นิยมวัฒนาก็ขึ้น ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด และการทุจริตประพฤติมิชอบที่ขยายวงกว้าง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จนมีคำกล่าวสรุปผลการพัฒนาที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจ ที่สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน”

คนและชุมชน : ศูนย์กลางการพัฒนา

การประเมินผลการพัฒนาในส่วนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 พบว่า เป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุลและไม่ยั่งยืน และการเพิ่มรายได้ไม่ใช่หลักประกันที่ทำให้ประชาชนเกิดความอยู่ดีมีสุขด้วยดังนี้ที่ทำให้ประชาชนเกิดความไม่ยั่งยืน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จึงได้ปรับกระบวนการทั่วไป ให้เป็นกระบวนการใหม่โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือหรือเงื่อนไขการพัฒนา และเปลี่ยนวิธีวางแผนจาก การพัฒนาแบบแยกส่วนรายสาขาเศรษฐกิจ

หรือสังคม ให้เป็นการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อเอื้อประโยชน์การพัฒนาให้มีมีอานิสงส์ของประเทศ

ส่วนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทาง เพื่อสร้างสังคมไทยที่พึ่งประสงค์ คือ สังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุลพอเพียง และพึ่งตนเองได้ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้คนไทยคิด เป็นทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรอต์อกัน เป็นสังคมที่มีคุณภาพดีงาม ไร้ช่องโหว่ และเอกสารชี้แจงสังคมไทย พ.ศ. 2540 ที่เน้นนโยบายคู่ขนานทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การดำเนินมาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนให้ชุมชนบริหารเงินทุนเพื่อลดภาระพึงพิงทุนนอกสถาบันการเงินและการจัดสรรงบประมาณให้ชุมชนบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชนของรัฐบาล ล้วนเป็นเครื่องมือที่สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ทำให้ได้รับผล “คิดใหม่ทำใหม่” ที่เน้นนโยบายคู่ขนานทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การดำเนินมาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนให้ชุมชนบริหารเงินทุนเพื่อลดภาระพึงพิงทุนนอกสถาบันการเงินและการจัดสรรงบประมาณให้ชุมชนบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของชุมชนของรัฐบาล ล้วนเป็นเครื่องมือที่สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น

บทเรียนจากชุมชน : การเสริมสร้าง โอกาสแก่ชุมชนเป็นกุญแจของ ความสำเร็จ

การพัฒนาคนตามปรัชญาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ยังไม่บรรลุผล เพราะประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540-2541 ซึ่งส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ภาครัฐต้องระดมทรัพยากรเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว การดำเนินงานที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ทั้งในชนบทและในเมือง ซึ่งช่วยให้สามารถพัฒนาชุมชนเป็นโอกาส เพราะได้ค้นพบศักยภาพของชุมชนที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การพัฒนาในระยะยาว

ประกอบกับการผลักดันแนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในช่วงแผนพัฒนาฯ ที่ 9 ให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามการเสริมสร้างกระบวนการจัดทำแผนชุมชนนั้น ทำให้ได้บทเรียนที่สำคัญคือ ในชุมชนมีศักยภาพอยู่มากมาอย่างภาวะความเป็นผู้นำ ภูมิปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนให้สำเร็จลุล่วง และการมีส่วนร่วมพัฒนาของคนในชุมชน ถ้าหากรัฐสนับสนุนเพื่อให้ประชาชนและชุมชนนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เต็มที่ ก็จะช่วยเสริม

สร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนให้บรรลุผลได้ดีขึ้น

ความสำเร็จของชุมชนที่ใช้ศักยภาพของชุมชนมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งสามารถนำมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น

แผนชุมชนเพื่อตนเอง

การเสริมสร้างกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยชุมชนเป็นเจ้าของและร่วมกันจัดทำเอง ได้ช่วยให้ประชาชนนั้นรู้จักตัวเองว่าเข้าเป็นใคร มาจากไหนและจะไปไหนต่อ รวมทั้งสามารถหาวิธีแก้ปัญหาที่ได้ผล ซึ่งได้ขยายงานครอบคลุมทุกภูมิภาคทั้งประเทศแล้ว สำหรับชุมชนตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ เช่น¹

แผนชุมชนในตำบลเลี้ยว

การทำแผนชุมชนของประชาชนในตำบลเลี้ยว กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จ.ศรีสะเกษ ซึ่งมีครัวเรือน 834 ครัวเรือน ประชากร 4,440 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาของชุมชนก่อนจัดทำแผนชีวิตชุมชนคือ ความยากจนหนักสิน และผลผลิตตกต่ำ เมื่อได้รับการสนับสนุนให้จัดทำแผนชุมชนในปี 2543 ทำให้เกิดกลุ่มพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ที่หลากหลาย เช่น กลุ่มทอผ้า โรงสีชุมชน เกษตรอินทรีย์ และปาชุมชน

ผลการดำเนินงานถึงปี 2546 พบร่วมรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มเป็น 120,000 บาท หรือเฉลี่ยคนละ 22,540 บาทต่อปี ครัวเรือนสามารถลดรายจ่ายด้วยการผลิตอาหาร โดยปลูกผัก และขายปลากินเอง ลดเลิกอุบัติเหตุ เช่น เล่นห่วง ดื่มน้ำ แลงสูบบุหรี่ จากเดิมที่ต้องใช้จ่ายเฉลี่ยครัวเรือน 53,000 บาทต่อปี ลดลงเหลือ 34,900 บาทต่อปี หรือลดลงร้อยละ 34 และหนี้สินครัวเรือนลดลงจาก 79,000 บาทเหลือ 70,700 บาท หรือลดลงร้อยละ 10.5 ผลสำเร็จดังกล่าวเนื่องจากประชาชนรวมตัวกันอย่างหนาแน่น ด้วยพลังสามัคคีระบบเครือญาติ เกิดการพึ่งพาช่วยกัน และร่วมกันพัฒนาตัวเอง จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้หรือแบบตัวอย่างในเรื่องการวางแผนแก้ปัญหาของชุมชน

แผนชุมชนของตำบลน้ำอ้อม

แผนชุมชนเพื่อตนเองของตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง จ.ยโสธร ตำบลน้ำอ้อม มีครัวเรือน 1,654 ครัวเรือนประชากร 6,565 คน ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก เริ่มจัดทำแผนชุมชนในปี 2544 ประกอบด้วย 7 แผนงานคือ แผนเกษตรกรรมยั่งยืน แผนการเรียนรู้ชุมชน แผนการส่งเสริมสุขภาพชุมชน แผนจัดการระบบสิ่งแวดล้อม แผนวิสาหกิจชุมชน แผนงานกองทุนสวัสดิการชุมชน และแผนงานจัดการและบริการทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนถึง 20 กลุ่ม เช่น กลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ

¹ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน “ชุดประสบการณ์องค์ความรู้แผนชุมชนเพื่อตนเอง”

กลุ่มพืชสมุนไพร และขยายงาน กลุ่มทอผ้าที่มีอยู่เดิมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ผลการดำเนินงานในปี 2546/2547 เทียบกับปี 2544/2545 พบร่างรายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 96 โดยเพิ่มจาก 29,370 บาทต่อปีเป็น 57,570 บาทต่อปี สัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ลดลงจาก 1.17 เหลือเพียง 0.67 หรือลดลงร้อยละ 42.7 การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ช่วยลดการซื้อปุ๋ยเคมีได้ร้อยละ 18 ลดต้นทุนการผลิตได้ร้อยละ 10 เป็นต้น ความสำเร็จดังกล่าวทางราชการได้คัดเลือกให้เป็นโครงการเพชรในถิ่นของจังหวัดยโสธร และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สู่พื้นที่อื่น นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนได้สะท้อนความคิดที่เป็นแนวปฏิบัติให้หลายประการ เช่น การมุงมั่นแก้ไขปัญหาให้กับห้องถังกินน้ำเสมอ การทำให้ชุมชนตนเองพออยู่พอกินก่อน และต้องทำให้ครอบครัวของตนเองเป็นต้นแบบการเปลี่ยนแปลงให้ได้ก่อน เป็นต้น เป็นเครื่องวัดถึงภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นอย่างดี

การเสริมสร้างเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

การพัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่จะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางถึง 4 ด้านคือ ด้านความน่าอยู่ จะครอบคลุมสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี สังคมสงบเข้มแข็ง สะอาด สด爽 มีระเบียบ มีวัฒนธรรม ฯลฯ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยเก็บกู้ให้ชุมชนเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง มีความสมดุล มีภูมิคุ้มกัน สามารถเพิ่มรายได้และการมีงานทำ และด้านการมีระบบบิหารจัดการที่ดี ทั้งการมีส่วนร่วมพัฒนา โปร่งใส มีคนดีระบบดีและตรวจสอบได้

ศศช. ร่วมกับภาคีพัฒนาได้ผลักดันการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ชุมชนน่าอยู่ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เพราะเชื่อมั่นว่า การเสริมสร้างโอกาสให้ชุมชนจะสามารถนำศักยภาพของชุมชนมาดำเนินงานในเรื่องที่มีความกว้างขวางและซับซ้อนดังกล่าวได้ สำหรับชุมชนตัวอย่างที่ได้ดำเนินงานชุมชนน่าอยู่นานา และประสบผลสำเร็จสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนอื่น ๆ ที่นำมาเป็นตัวอย่าง "ได้แก่"²

ชุมชนช้อยพัฒนา : เมืองน่าอยู่ใน กทม.

ชุมชนช้อยพัฒนา เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ประมาณ 40 ไร่ ประชากรอยู่อาศัย 1400 คน ครอบครัว จำนวน 2,000 คน ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ เดิมพื้นที่นี้เป็นชุมชนแออัดที่คุนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เอื้อเฟื้อ กับสังคม จนกระทั่งผู้นำในชุมชนได้ขักขวนสมาชิกกลุ่มแกนนำเข้ามาร่วมแรงร่วมใจพัฒนา เรียนรู้ประสบการณ์ และการทดลองทำ เพื่อให้ได้สิ่งที่เหมาะสมกับชุมชน โดยใช้เวลากว่า 10 ปี กว่าจะประสบผลสำเร็จดังที่เห็นในปัจจุบัน ผลงานการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ที่สามารถถือเป็นแบบอย่างที่ดีตามประเด็นดัง ๆ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

● ด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดให้มีการอนุรักษ์การประดิษฐ์ว่า แล้วห้ามขึ้นของสมาชิกที่มีภูมิปัญญาด้านนี้ รวมทั้งจัดให้มีงานในวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ วันพ่อ-วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

● ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จัดให้มีกลุ่มocom หรือพัฒนาเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ให้ภูมิเพื่อการประกอบอาชีพ ภูมิเพื่อการศึกษา และภูมิเพื่อชื่อมโยงที่อยู่อาศัย เป็นต้น ปัจจุบันมีเงินหมุนเวียนเกือบ 10 ล้านบาท สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องภูมิเพื่อเงินจากแหล่งภายนอก และไม่มีหนี้สูญเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถนำกำไรมาปั่นผลคืนแก่สมาชิก และช่วยเหลือ

² มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา รายงานฉบับสุดท้าย “สรุปผลการติดตามผลการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ตามเป้าหมายแผนฯ 9”

ด้านสวัสดิการ เช่น ค่าทำศพแก่สมาชิก และสมทบค่าใช้จ่ายแก่ศูนย์พัฒนาเด็กก่ออาชญาเรียนรวมทั้งจัดหาสินค้าคุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายให้คนในชุมชนในราคากู๊ก และนำกำไรไปใช้บริหารเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น การจัดซื้ออุปกรณ์ได้แก่ ไม้กวาด ที่ตักผง ฯลฯ ให้กับชุมชน

● ด้านการมีระบบบริหารจัดการที่ดี

ชุมชนซอยพัฒนาจะมีสมุดบัญชี สำหรับกิจกรรมต่างๆ 4 เล่ม คือ บัญชีคณะกรรมการชุมชน บัญชีกู้ยืมของทรัพย์ บัญชีร่วมด้วยช่วยกัน และบัญชีของอาสาสมัครสาธารณสุข โดยผู้ถือบัญชีไม่ใช่ผู้มีสิทธิเบิกจ่ายเงินในบัญชี และมีคณะกรรมการบริหารถึง 4 ชุด มีการประชุมทุกเดือนและจัดซี้แจงแก่สมาชิกเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนยังมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบต่าง ๆ เช่น การขับรถเร็วในชุมชน การปล่อยสุนัขมาถ่ายบนทางสาธารณะ เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส เป็นธรรม มีส่วนร่วม และตรวจสอบได้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การมีวิสัยทัศน์ และความเป็นผู้นำของกรรมการชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยในชุมชนแล้วทั้งสิ้น หากภาครัฐสนับสนุนให้นำศักยภาพดังกล่าวมาใช้อย่างแพร่หลาย ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง

ลักษณะของทรัพย์

การดำเนินงานเรื่องการออมทรัพย์ที่บ้านเกาะขวาง จังหวัดตราด โดยพระสุบิน ปณิโต ที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมกันออมทรัพย์คละ

เล็กลงน้อยมาตั้งแต่ พ.ศ.2533 จนสามารถขยายกลุ่มออมทรัพย์ได้กว่า 130 กลุ่มนี้เงินทุนหมุนเวียนกว่า 60 ล้านบาทในปัจจุบัน ผลการดำเนินงานสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของสมาชิก โดยไม่ต้องพึ่งแหล่งเงินจากภายนอกชุมชน และสามารถนำกำไรมีเดินมาจัดสร้างตั้งเป็นกองทุน สวัสดิการที่เป็นหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวเกษตรกร ทั้งค่าวัสดุพยาบาล ค่าช่วยเหลือ การทำศพ ทุนการศึกษา รวมทั้งแบ่งปันให้คนยากจน และพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดว่า ชุมชนที่มีกิจกรรมเรื่องการออมทรัพย์นั้นจะมีหลักประกันที่มั่นคงทั้งในเรื่องอาชีพ และการดำเนินชีพ³

นอกจากนี้กองทุนสวัสดิการในบางหมู่บ้านยังสามารถนำมาใช้เป็นกลไกควบคุมความประพฤติให้คนมีศีลธรรมได้อีกด้วย เช่น การงดการให้สวัสดิการ ถ้าใครเล่นการพนัน เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักคิดที่ยกคุณค่าของเงินให้มากกว่ามูลค่าที่ปรากฏในอนบัตร การดำเนินงานของกลุ่มสักจะออมทรัพย์ดังกล่าว มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างแพร่หลายและเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนจากชุมชนอื่น ๆ และเป็นเครื่องยืนยันว่าชุมชนไม่ได้ขาดแคลนเงินทุน แต่ต้องการผู้นำที่ช่วยบริหารจัดการเพื่อนำศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยแก้ปัญหาของคนในชุมชน

บทสรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นโดยลำดับ ทำให้คนส่วนใหญ่มีปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินชีพที่พอเพียง หรือจากล่างไว้ได้ว่าการพัฒนาช่วยให้คนไทยผ่านพ้นระดับด้อยพัฒนาหรือการผลิตเพื่อการยังชีพ ซึ่งเป็นการพัฒนาในเชิงปริมาณแล้ว ปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ระดับกำลังพัฒนาที่ต้องอาศัยการพัฒนาในเชิงคุณภาพมากขึ้น ดังเห็นได้จากประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เริ่กร่องถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง แทนการดำเนินงานผ่านระบบตัวแทนมากขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้นแนวคิดการพัฒนาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องและทันกับความต้องการของประชาชนและสังคม ทั้งด้านการให้ความรู้ การให้โอกาสและการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้แข็งแกร่ง รวมทั้งนำศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมอย่างเต็มที่ ซึ่งบทเรียนที่ได้จากการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นเครื่องยืนยันว่าชุมชนมีศักยภาพที่พอเพียง แต่ยังขาดปัจจัยแวดล้อมที่จะช่วยสนับสนุนและจัดการที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมพลังให้กับชุมชนซึ่งเป็นงานที่ภาครัฐพัฒนาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนต้องร่วมมือร่วมแรงทำงานเพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างยั่งยืน

³ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน “ชุมชนเข้มแข็งคือพลังกอบกู้สังคมไทย” หน้า 40-41 พ.ศ. 2543

การแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง และ เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มจากการให้ค่านิยมชุมชนค้นหา ข้อมูลในชุมชนแล้วนำมารวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลผลกระทบต่อ ชีวิตความเป็นอยู่และความยากจนของคนในชุมชน เพื่อวิเคราะห์ แผนงาน ที่จะแก้ไขด้วยตัวเองเป็นหลัก ซึ่งได้มีการดำเนินงานผ่าน กระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน

ทั้งนี้ คณะกรรมการชุมชนต้องมุ่งตั้งให้ดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวผ่าน “โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและอาชีวะ ความยากจน” ในช่วง พ.ศ. 2546 – 2548 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนใน การจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่ห้องถันตามความต้องการของชุมชน เพื่อบูรณาการการทำงานในแนวตั้ง และแนวราบระดับพื้นที่ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ เครือข่ายองค์กรชุมชน ใน การสนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชน เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน และ อาชีวะความยากจน รวมทั้งได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคีการพัฒนาต่างๆ

เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพและโอกาสการ พัฒนาสู่ความยั่งยืนของชุมชนไทย ในมุมมองที่หลากหลาย วารสาร เศรษฐกิจและสังคมฉบับนี้ จึงได้นำเสนอ วิัฒนาการของแนวคิดการ พัฒนาที่ส่งผลต่อชุมชน แนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก และ เรื่องท้าทายสำหรับชุมชนไทย

รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้การดำเนินงานตามกระบวนการ แผนชุมชนของชุมชนตำบลบางเจ้าฯ จังหวัดอ่างทอง และองค์กร บริหารส่วนตำบลหนองแสง จังหวัดชัยนาท ตลอดจนแนวความคิดและการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการของนายวิชัย ศรีชัย ผู้ว่า CEO จังหวัดลพบุรี และการปลูกจิตสำนึกคน สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ของ นาย บุญชัย เบญจรงค์กุล ประธานบริษัทโภทลี เอ็คโค่ชีส คอมมูนิเคชัน จำกัด (มหาชน) ซึ่งท่านสามารถติดตามอ่านรายละเอียดของเรื่องต่างๆ ข้าง ด้านได้ในวารสาร ฉบับนี้ค่ะ

พบกันใหม่ฉบับหน้า.....สวัสดีค่ะ

โปรดทราบ

บทความ ข้อคิดเห็นและข้อเขียนต่างๆ ในวารสารเศรษฐกิจ และสังคมเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน มิใช่เป็น ความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ

ดำเนินการโดย

สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเทพฯ เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ 10100

โทร. 0-2282-4840-2 โทรสาร 0-2281-9705

<http://www.nesdb.go.th> e-mail:devcomm@nesdb.go.th

พิมพ์โดย โรงพิมพ์สมมิตรพิรินติ้ง

โทร. 0-2903-8257-9 โทรสาร 0-2921-4587 กด 0

คณะที่ปรึกษา

เลขานุการฯ	นายอำนวย	กิตติอำนวย
รองเลขานุการฯ	นายสมเจตน์	เตราคุพ
รองเลขานุการฯ	นายสันติ	บางอ้อ
รองเลขานุการฯ	นายวิชณุ	พูลสุข
รองเลขานุการฯ	น.ส.วิไลพร	ลิ่วเกษตรศาสตร์
รองเลขานุการฯ	นายกิตติศักดิ์	สินธุวนิช
รองเลขานุการฯ	นายอาทิตย์	เติมพิทยาไพสิฐ
ที่ปรึกษาด้านนโยบายฯ	นายอุทิศ	ขาวเรียม
ที่ปรึกษาด้านนโยบายฯ	นางจุฑามาศ	บำรุงเมือง
ที่ปรึกษาด้านนโยบายฯ	นายสมบัติ	ชุดินันท์
ที่ปรึกษาด้านนโยบายฯ	นายปนิรัน	ยามวนิจ
วิชาการที่ปรึกษาด้านนโยบายฯ	นางเพ็ญชา อ่อนชิต	

บรรณาธิการบริหาร

นางนิตยา กลวัฒน์นิศา

บรรณาธิการผู้พิมพ์โฆษณา

นายวรวิทย์ อวิรุทธิ์วรกุล

กองบรรณาธิการ

นางภัณี ชนะิปกรณ์ น.ส.วีณา เดชะพนادر

น.ส.มนนิกา สังข์ศักดา นายธีระพงษ์ มาลัยทอง

นางนิสันต์ พิชณุ่ยวัฒน์ นายดุษฎี นพคุณ

น.ส.วชิรี พุ่มทอง

ฝ่ายการเงิน

นายเทวินทร์ ออมิตรพ่าย

ฝ่ายจัดการ

นางอนันต์ ศุขารักษ์

นางสาวสุภาวดี ติมินทร์

ฝ่ายศิลปกรรมและภาพ

นายธนากร ฤทธิ์เปลก

นายสุรพล สวนชัยันน

ปีที่ 41 ฉบับที่ 6 เดือนพฤษภาคม-ธันวาคม 2547

มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งแนวคิด

เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศแก่สาธารณะ

ทั่วไป ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการรายงาน

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม

ให้ผู้อ่านทราบข้อเท็จจริง อย่างถูกต้อง

ทันสถานการณ์

วารสารเศรษฐกิจและสังคม

สารบัญ

สัมภาษณ์พิเศษ

- ❖ นายวิชัย ศรีวิวัฒน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี : 17
- ❖ ผู้ว่า CEO กับการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ
- ❖ นายบุญชัย เปญจรงค์ : ปลูกจิตสำนึคน สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง 22

เจาะลึกชุมชนไทย

- ❖ วิวัฒนาการของแนวคิดการพัฒนาที่ส่งผลต่อชุมชนไทย 4
- ❖ ชุมชนเข้มแข็ง : หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 11
- ❖ เศรษฐกิจชุมชน : ความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก 28
- ❖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ : อีกหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 48
- ❖ เรื่องท้าทายสำหรับชุมชนไทย 60

เรียนรู้ประสบการณ์

- ❖ แผนชุมชนจากการมีส่วนร่วม : เครื่องมือพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง 34
- ❖ ชุมชนบางเจ้าฯ : ภูมิภาคชุมชนอย่างยั่งยืน 41
- ❖ เทศบาลตำบลอุโมงค์ : เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ 54

เรื่องน่ารู้

- ❖ ผลการดำเนินงานโครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง และเอกสารนี้จะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 65
  - ❖ แผนปฏิบัติการแกนพื้นฐาน 10 ประการ ในการดำรงชีวิตของคนไทย 68
- ระยะเวลา 6 ปี (พ.ศ.2547 - 2552)

colonnnne ประจำ

- ❖ มติบอร์ดสภารัฐ 72
  - ❖ ต้นแบบชุดการพัฒนา : ความอุ่นดีมีสุข : 7 มติการดำรงชีวิตของคนไทย 75
  - ❖ หมุนตามโลก 79
  - ❖ หลากหลายเรื่องราวจากเลขานุการสภารัฐ 82
- แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 : แผนแห่งความสมดุล

เรื่องเด่นในฉบับ

11

17

ผู้ว่า CEO กับการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ

การบริหารการพัฒนาแบบบูรณาการนับเป็นการเปลี่ยนแปลงการบริหารไปจากเดิมที่เป็นการบริหารในแนวเดิม มาเป็นการบริหารที่เน้นให้มีการประสานในทุกระดับ ทุกมิติขององค์กร เพื่อให้มีความเป็นหนึ่งเดียว ง่ายไปสู่การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่มีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งวารสารเศรษฐกิจและสังคมได้รับเกียรติจากนายวิชัย ศรีขาวัญ ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ได้กล่าวมาถึงแนวคิดและประสบการณ์การบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้เรียนรู้ปัญหา และหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ติดตามรายละเอียดได้ใน “ผู้ว่า CEO กับการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ”

ចុំមជបាយជាជា : ក្នុងកណ្តុមមជប់យោងយើង

ชุมชนบางเจ้าฯ นับเป็นหนึ่งในสี่สิบเก้าชุมชนนำร่องของการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นแบบ样的การเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และการกำหนดอนาคตเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตนเองและชุมชน อันนี้ไปสู่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนบางเจ้าฯ ให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ที่มีงานวารสารเศรษฐกิจและสังคม ได้รับเกียรติจาก┆กบัณฑิตศรีสุนทร นิตเลิศ และคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชน ได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของตำบลบางเจ้าฯ ให้อย่างน่าสนใจ ติดตามรายละเอียดได้ใน “ชุมชนบางเจ้าฯ : ภูมิภาคชุมชนอย่างยั่งยืน”

41

គេរបាយកិច្ចុមឃន : គារបង្កើតគោលការណ៍ដែលបានរាយការដោយរាជរដ្ឋបាល

การบริหารเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องยึดหลักการของ การพึงトンเนลงเป็นสำคัญ สร้างการเรียนรู้ด้วยตัวชุมชนเองทั้งผ่านการผลิตศิลป์ค้า และ การจำหน่ายให้สอดคล้องกับตลาดและการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริงทางด้านการตลาด / การผลิต จากภูมิปัญญาของชุมชน ทุนทางสังคม และทรัพยากรในชุมชน “เศรษฐกิจชุมชน : ความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก” จะนำเสนอด้วยการศึกษาคัวอย่างชุมชนที่ประสบความสำเร็จในกระบวนการบริหารเศรษฐกิจชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

ច្បាស់បង្កើតរឹង : ការពិនិត្យការងារ

“ ชุมชนเข้มแข็งสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความร่วมมือของ
ชาวบ้าน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เพราะทำให้ชาวบ้านรู้จัก
ตนเองและใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมาแก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างปัจจัย
แวดล้อมที่ช่วยเสริมมีเหล่ายุ่งยาก การ และทุกปัจจัยจะต้องมีความเรื่องโยงและมี
ความหมายต่อ กัน “ชุมชนเข้มแข็ง : หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ” จะนำ
เสนอความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเกิดมาจากการคุณภาพของชาวบ้าน และผู้นำ
ที่มีทั้งภูมิปัญญาและจิตสำนึกเกี่ยวกับส่วนรวม ความสามารถด้านการบริหาร
จัดการต่างๆ ของชุมชนเอง

กิจกรรม การจัดทำแผนชุมชน

ชุมชนบางเจ้าฯ นับเป็นหนึ่งในสี่สิบเก้าชุมชนนำร่องของการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นแบบ样的การเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และการกำหนดอนาคตเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตนเองและชุมชน อันนี้ไปสู่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนบางเจ้าฯ ให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ที่มีงานวารสารเศรษฐกิจและสังคม ได้รับเกียรติจาก┆กบัณฑิตศรีสุนทร นิตเลิศ และคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชน ได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของตำบลบางเจ้าฯ ให้อย่างน่าสนใจ ติดตามรายละเอียดได้ใน “ชุมชนบางเจ้าฯ : ภูมิภาคชุมชนอย่างยั่งยืน”